

**Redogörelse för det andra allmänna gymnastikläraremötet i Stockholm,
den 2-4 April 1888.**

Contributors

Gymnastikläraremötet (1888 : Stockholm, Sweden)

Publication/Creation

Stockholm : Kongl. Boktryckeriet, Norstedt, 1890.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/av5p3qpt>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

Edgar F. Cysat

REDOGÖRELSE

FÖR

ET ANDRA ALLMÄNNA GYMNASIKLÄRAREMÖTET

STOCKHOLM

DEN 2-4 APRIL 1888

STOCKHOLM, 1890

KONGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

22101454261

Med
K10728

REDOGÖRELSE

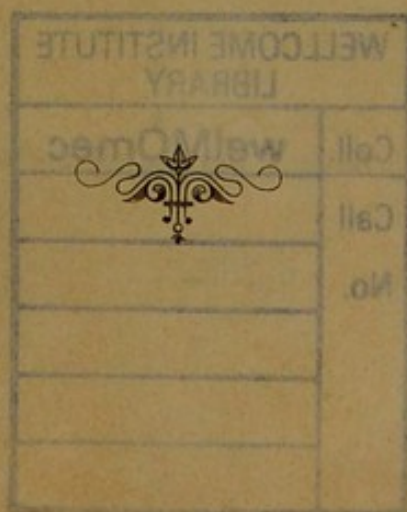
FÖR

DET ANDRA ALLMÄNNA GYMNASIKLÄRAREMÖTET

I

STOCKHOLM

DEN 2—4 APRIL 1888

STOCKHOLM, 1890
KONGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

21941344

REDOGÖRELSE

DET ANDNA ALLMÄNNA GYMNASIET I ÅLAND

303950

STOCKHOLM

APRIL 1988

WELLCOME INSTITUTE LIBRARY	
Coll.	welMOmec
Call	
No.	QT

INNEHÅLL.

	Sid.
Förord.	
Förslag till stadgar	1.
Öfverläggningsämnen	3.
Protokoll vid sammankomsterna	5.
Anföranden.	
Öfverläggningsämnet 1	22.
» 2	25.
» 3	30.
» 6	31.
» 7	35.
» 9	36.
» 8	44.
» 4	52.
» 5	60.
» 12 och 13	69.
» 10	81.
» 11	85.
» 14	89.
Extra öfverläggningsämnet 1	101.
» 2	109.
» 3	113.
» 4	116.
Alfabetisk förteckning öfver deltagarna i mötet	117.

FÖRORD.

Förhandlingarna vid ett diskussionsmöte böra helst offentliggöras, så snart omständigheterna det medgifva.

Beträffande giltigheten af denna uppfattning finnes ej mera än en mening, och dermed är äfven omdömet gifvet öfver det sätt, hvar på utgifvarne af dessa förhandlingar hafva motsvarat det förtroende, som i så rikt mått kommit dem till del.

Uppskofvet med utgifningen har vållats af flere olika orsaker, för hvilka det vore allt för vidlyftigt att här redogöra.

Den tidpunkt, vid hvilken förhandlingarna nu blifva tillgängliga, synes emellertid vara lämplig, då man nämligen kan hoppas, att de i någon mån skola utöfva ett rättmätigt inflytande på de beslut, som inom den närmaste framtiden möjligen komma att fattas rörande anordningen af de gymnastiska öfningarna vid de allmänna läroverken.

Förslag till Stadgar

för gymnastikläraremötet i Stockholm år 1888.

§ 1. Mötet har till ändamål att, genom personlig bekantskap mellan gymnastiklärare och genom utbyte af åsikter rörande gymnastikens olika grenar, åstadkomma gemensamhet i arbete samt till allmänt gagn främja och utbreda rationel gymnastik.

§ 2. Till bestridande af nödvändiga utgifter erlägger hvarje mötesdeltagare *fem* kronor.

§ 3. Mötet kan förlängas utöfver de tre bestämda dagarna genom deltagarnas beslut.

§ 4. Mötets styrelse utgöres af en ordförande och två vice ordförande samt två sekreterare (hvaraf den ene är kassaförvaltare), hvilka väljas af mötet. Denna styrelse eger att tillkalla erforderliga biträden.

§ 5. Deltagarna samlas å bestämda tider till allmänna sammankomster. Finner mötet ärende kräfva särskild utredning, tillsättes utskott af fem ledamöter, hvaraf styrelsen utväljer tre, hvilka tre bland sig upptaga två andra. Utskottet väljer inom sig ordförande, hvilken, sedan frågan af utskottet blifvit utredd, vid allmän sammankomst afgifver utskottets skriftliga utlåtande. Utskottet sammanträder på kallelse af sin ordförande.

§ 6. Föremål för mötets öfverläggning äro dels de frågor, hvilka blifvit till förberedande komitén ingifna och af denna tillkännagifna, dels sådana, som under mötet framställas, hvilka senare, skriftligen affattade, öfverlemnas till vederbörande ordförande, men dessa må icke upptagas till öfverläggning förr, än de först nämnda blifvit behandlade, så framt icke mötet annorlunda beslutar. Anmäler sig hos ordföranden deltagare vilja hålla ett kort föredrag öfver uppgifvet ämne, må äfven mötet däröfver besluta.

§ 7. Författare af insänd fråga skall vara beredd att sjelf eller genom annan, som af honom uppgifves, inleda öfverläggningen.

§ 8. Deltagare i mötet eger att yttra sig i föredragna ämnen, dock bör en hvar söka fatta sig så kort, som ämnets vikt medgifver. Ordföranden eger yttra sig, när han för godt finner.

§ 9. Vid omröstning afgör enkel pluralitet. Vid lika röstetal är ordförandens röst afgörande.

§ 10. Omröstningssättet är öppet; dock skall vid val röstas med slutna sedlar, om minst tre deltagare i mötet det önska.

§ 11. Ordföranden leder förhandlingarna vid de allmänna sammankomsterna, biträdd af de båda vice ordförandena. Ärendena företagas i den ordning, de af den förberedande komitén blifvit uppsatta. I denna ordning kan mötet likväl på deltagarnas förslag genom omröstning utan diskussion besluta ändring.

§ 12. Sekreteraren förer protokoll vid de allmänna sammankomsterna samt besörjer expeditionerna under mötet.

§ 13. Protokollen vid de allmänna sammankomsterna böra innehålla en kort redogörelse för behandlingen samt för beslutet.

§ 14. Mötets ekonomiska angelägenheter handhafvas af den förberedande bestyrelsen.

Öfverläggningsämnen

vid gymnastikläraremötet i Stockholm år 1888.

1. Kan gymnastikundervisningen, sådan den är i gällande stadga föreskrifven för folkskolelärareseminarierna, anses fylla sitt ändamål?
2. Hvad kan och bör göras för att gymnastikundervisningen i folkskolan skall blifva mera fruktbringande än som hittills blifvit förhållandet?
3. Kan friskgymnastik hafva ett välgörande inflytande på kroppsarbetarens helsa, och under hvilka betingelser kan ett sådant inflytande ega rum?
4. Huru bör ett gymnastikhus vara anordnad?
5. Huru skall ett godt samarbete på skolgymnastikens område komma till stånd mellan gymnastiklärarne och undervisningsanstaltarnas öfrige lärare, särskildt rektorerna?
6. Är det af behovet påkalladt, att det gifves gymnastiklärare annat tillfälle att ytterligare förkofra sig i sitt yrke, än det de ega i egen verksamhet och genom fortsatta studier på egen hand, och huru kan sådant tillfälle beredas?
7. Vore det ej rätt nyttigt att fordra obligatorisk gymnastikundervisning, i likhet med den, som eger rum i statens läroverk, icke blott vid de undervisningsanstalter, som åtnjuta statsunderstöd i någon form (flickskolor, folkhögskolor m. m.), utan äfven vid de privata skolor, som erhållit dimissionsrätt?
8. Hvilka äro orsakerna till svårigheten att åter upplifva den fria leken i de allmänna läroverken, och huru böra dessa undanröddas, för att ungdomens deltagande i leken måtte blifva allmänt?
9. Huru många tjänstgöringstimmar i veckan kan rimligtvis fordras af gymnastikläraren vid de högre allm. läroverken, beräknadt efter nuvarande aflöning?

10. Huru förklara att rena hjerthypertrofier förekomma i så betydligt större mängd hos mankönet än hos qvinkönet?

11. Granskning af D:r Wides föredrag »Om sjukgymnastikens utveckling och utöfning nu för tiden» på andra allmänna svenska läkaremötet i Norrköping, återgifvet i tidskriften *Eira* den 15 Sept. 1887.

12. Enär Kongl. Kungörelsen af den 13 Juli 1887 om sjukgymnastisk verksamhet gifver vid handen, dels att sjukgymnasten så att säga subordinerar under läkaren, dels att en hvar läkare kan upprätta sjukgymnastiskt institut, vidare då hvarje läkare kan blifva antagen till skolläkare och som sådan rådfrågad i gymnastiska angelägenheter, vore då ej önskligt att såsom kompetensvilkor, om ej för vanlig läkareverksamhet, åtminstone för ofvanberörda befattningars utöfvande, någon föregående gymnastikkurs föreskrefves?

13. Gymnastik såsom undervisningsämne vid de medicinska läroverken.

14. Huru bör fäktning öfvas i de allmänna läroverken?

Extra öfverlägningsämnena.

1. Kan det anses nödvändigt att, sedan ynglingen lemnat läroverket och förflyttats till universitetet, han der komme i tillfälle till vidare utveckling af sina kroppsliga färdigheter och i så fall under hvilka betingelser?

2. Kan Kongl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen angående ändrade bestämmelser med afseende på de allmänna läroverken och pedagogierna, gifven Stockholms slott den 14. Febr. 1887, anses innehålla sådana förslag till ändringar, att det gymnastiska behovet blifvit tillgodosedt?

3. Bör icke en vikarierande gymnastiklärare, hvilken genomgått fullständig pedagogisk kurs vid Kongl. Gymnastiska Centralinstitutet, få, i likhet med vikarierande adjunkter, som fullgjort fordringarna för erhållande af ordinarie plats, beräkna tjänsteår?

4. Kunna de nu gällande löneförmånerna för gymnastiklärarne motsvara deras arbete och den utbildning, de för dessa lärareplatsers erhållande äro underkastade?

Protokoll vid sammankomsterna.

Protokoll, hållet vid gymnastikläraremötets sammankomst den 2 April 1888 kl. 9 f. m.

§ 1.

I egenskap af ledamot i bestyrelsen för gymnastikläraremötet förklarade professor *Törngren* mötet öppnadt och helsade de tillstädesvarande deltagarna välkomna.

§ 2.

Undertecknad anmodades att vid sammanträdet föra protokollet.

§ 3.

Upplästes förslag till stadgar för gymnastikläraremötet i Stockholm år 1888, hvilket i sin helhet antogs, dock med iakttagande deraf att, uppå af kapten *Silow* gjord framställning, § 4 i detsamma erhöll följande förändrade lydelse:

»Mötets styrelse utgöres af en ordförande och en vice ordförande samt två sekreterare (hvaraf den ene är kassaförvaltare), hvilka väljas af mötet. Denna styrelse eger att tillkalla erforderliga biträden,» samt att första punkten af § 11 erhöll följande förändrade lydelse: »Ordföranden leder förhandlingarna vid de allmänna sammankomsterna, biträdd af vice ordföranden».

§ 4.

Uppå af professor *Törngren* gjord framställning beslöt mötet att i och för diskussionsprotokollen anställa stenografiska biträden.

§ 5.

Jemlikt stadgarnas ofvan anförda § 4 valdes:
till ordförande: Generallöjtnanten m. m. Friherre *B. A. Leijonhufvud*;

till vice ordförande: Professorn m. m. *L. M. Törngren*;
till sekreterare: Löjtnanterna *W. Åman* och *G. W. v. Heideman*, den senare tillika kassaförvaltare.

§ 6.

Då herr ordföranden ej var närvarande, öfvertog vice ordföranden ledningen af mötets förhandlingar.

§ 7.

Beslöts att bland mötesdeltagarna skulle utses en deputation i och för uppvaktning hos herr statsrådet och chefen för Kongl. Ecklesiastikdepartementet.

Uppå af kapten *Silow* väckt förslag bestämdes antalet i denna deputation till 7, och utsågos till medlemmar i densamma: professor *Törngren*, löjtnanterna *Wettre* och *Jacobsen*, kaptenerna *Balck*, *Littorin*, *Norlander* och *Andersson*. Härefter föreslog doktor *Wide*, att äfven fruntimmer skulle i omförmälda deputation deltaga; efter med anledning häraf förnyad framställning i frågan stannade mötet vid det först fattade beslutet, hvadan antalet i och sammansättningen af deputationen blef den ofvan angifna.

§ 8.

Bestämdes att dagens eftermiddagssammanträde skulle taga sin början kl. 1.

§ 9.

Företogs till behandling frågan angående arbetstider för mötet, hvarvid doktor *Levin* framställde att, i och för beredande af möjlighet för i staden boende praktiserande läkare att närvara, någon af mötets arbetstider finge förläggas till en senare tid på e. m., exempelvis onsdagen kl. 6.

Med anledning häraf erinrade direktör *Cleve*, att sannolikt många af mötesdeltagarna vore nödsakade att redan på onsdags e. m. afresa från hufvudstaden för att kunna vara i tjänsteutöfning påföljande torsdag, hvadan han föreslog såsom tid för detta senare sammanträde tisdagen.

Sedan doktor *Levin* återtagit sitt förra yrkande och förenat sig med direktör *Cleve*, med hvilken äfven kapten *Silow* instämde, beslöt mötet följande arbetstider: för tisdagen den 3 kl.

9—11 f. m., kl. 1 e. m. (ett kortare sammanträde) samt kl. 5 e. m., vid hvilket skulle behandlas öfverläggningsämnen 10—13.

För *onsdagen den 4* bestämdes första sammanträdet äfvenledes till kl. 9 f. m.

§ 10.

Ordföranden förklarade sammankomsten upplöst.

Efter anmodan

G. W. v. Heideman.

Justeradt den 2 april.

B. A. Leijonhufvud.

Protokoll, hållet vid gymnastikläraremötets sammankomst den 2 april 1888 kl. 1 e. m.

Ordförande: Generallöjtnanten m. m. Friherre *B. A. Leijonhufvud.*

§ 1.

Sammankomsten öppnades af herr ordföranden, som tackade för det honom visade förtroendet att hafva blifvit utsedd att leda dess förhandlingar.

§ 2.

Upplästes och justerades det vid sammankomsten samma dag kl. 9 f. m. förda protokoll.

§ 3.

Föredrog ordföranden öfverläggningsämnet 1: »*Kan gymnastikundervisningen, sådan den är i gällande stadga föreskrifven för folkskolelärarreseminarierna, anses fylla sitt ändamål?*»

Öfverläggningen inleddes af kapten *Norlander*, som föreslog följande ändringar i stadgan:

1:o) att undervisningen för hvarje seminariielever blir daglig och minst $\frac{3}{4}$ timme;

2:o) att tillräcklig öfningstid för undervisnings meddelande beredes, hvilken bör så ordnas, att 3. klassens lärjungar undervisa 1. klassens seminariilärjungar samt 4. klassens elever öfnings-skolans barn;

3:o) att undervisningen blir grundad på samma principer, som äro gällande vid gymnastiska centralinstitutet, samt såsom möjlighet att nå ofvanstående önskningsmål,

4:o) att seminarierna i allmänhet måtte få egna gymnastiklokaler.

I öfverläggningen deltog direktör Cleve och professor Törngren.

Mötet antog följande resolution i afseende å denna fråga:
att undervisningen för hvarje seminariielever bör blifva daglig och minst $\frac{3}{4}$ timme;

att tillräcklig öfningstid för undervisnings meddelande beredes, hvilken borde så ordnas, att 3. klassens lärjungar undervisa 1. klassens samt 4. klassens öfningsskolans barn;

att undervisningen grundas på de principer, som äro gällande vid Kongl. Gymnastiska Centralinstitutet, samt för att möjligen nå ofvanstående önskningsmål, att seminarierna i allmänhet finge egna gymnastiklokaler.

§ 4.

Föredrog ordföranden öfverläggningsämnet 2, så lydande:
»Hvad kan och bör göras för att gymnastikundervisningen i folkskolan skall blifva mera fruktbringande än som hittills blifvit förhållandet?» Öfverläggningen inleddes af direktör Cleve, som framställde följande yrkande:

att undervisningen vid seminarierna ordnas på bästa sätt, så att de blifvande folkskolelärarne utgå derifrån så kunniga och insigtsfulla som möjligt;

att fullt bestämda och lämpliga lagstadganden för gymnastikundervisningen utfärdas;

att inspektioner af fullt kompetenta och sakkunniga personer verkställas;

att med de äldre folkskolelärarne anordnas en kortare repetitionskurs vid det seminarium, till hvilket skolan hör;

att gymnastikinspektören och inspektören för de öfriga ämnena så ofta som möjligt följdes åt, på det att intresset för gymnastiken derigenom kunde väckas hos den senare, samt

att på det gymnastiska området liksom för alla öfriga ämnen ingen viss lärobok i lag bestämmes utan den, som anses bäst, antages på vanligt sätt hvarigenom uppmuntras till täflan i att författa goda läroböcker.

I öfverläggningen deltog kaptenerna *Silow, Littorin, Balck, Andersson och Norlander*, samt professor *Törngren*.

Mötet uttalade önskvärdheten af:

att stadgan beträffande gymnastikundervisningen vid folkskolan omarbetas;

att en viss anslagen tid för gymnastik ingår i normalplanen för undervisningen;

att folkskolelärarne beredas tillfälle att genomgå en kort repetitionskurs;

att inspektioner af fullt kompetenta personer anställas, men då detta ytterst vore en penningfråga, lemnades öppet det sätt, hvarpå dessa inspektioner skulle utföras; samt

att exercisen borttages.

§ 5.

Föredrog ordföranden öfverläggningsämnet 3: »*Kan friskgymnastik hafva ett välgörande inflytande på kroppsarbetarens hälsa, och under hvilka betingelser kan ett sådant inflytande ega rum?*»

Öfverläggningen inleddes af professor *Hartelius*, som framhöll, att ett sådant inflytande kan ega rum under nedan nämnda betingelser:

att rörelserna äro fullt lämpliga och tagas några gånger på dagen;

att det tekniska i pedagogisk gymnastik inläres redan i folkskolan, som bör vara organiserad så, att detta må kunna ske;

att intresset och hågen för gymnastik väckes och underhållles genom bildande af gymnastikföreningar; samt

att tillgång på ren och frisk luft finnes, att vatten brukas in- och utvertes, samt att ett rent och sedligt lif föres.

I ämnet yttrade sig ock kapten *Balck*, som instämde i professor *Hartelii* anförande.

Mötet antog ej någon resolution rörande frågan, utan beslöt att den förda öfverläggningen skulle utgöra svar på densamma.

§ 6.

Föredrog ordföranden öfverläggningsämnet 6: »*Är det af behofvet påkalladt, att det gifves gymnastiklärare annat tillfälle att ytterligare förkofra sig i sitt yrke, än det de ega i egen verk-*

samhet och genom fortsatta studier på egen hand, och huru kan sådant tillfälle beredas?»

Öfverläggningen inleddes af löjtnant *Bergqvist*, som föreslog, att hvarje gymnastiklärare skulle vara skyldig att på tider, som Kongl. Gymnastiska Centralinstitutet bestämmer, der infinna sig till gymnastikläraremöten för att genomgå en gymnastikkurs, och att staten i någon mån gäldade de dermed förenade omkostnaderna.

I öfverläggningen yttrade sig professor *Törngren*, kapten *Littorin*, direktör *Cleve*, kaptenerna *Norlander*, *Silow*, *Balck* och *Andersson*.

Mötet antog följande resolution:

att för att gifva gymnastiklärare tillfälle att förkofra sig borde för dem beredas möjlighet att efter förutgången ansökan få genomgå en kort repetitionskurs vid Kongl. Gymnastiska Centralinstitutet och

att, på det att en starkare anslutning till nämnda kurs skulle vinnas, gymnastiklärarne må erhålla full ersättning för resa till och uppehåll vid institutet samt varda befriade att ersätta vikarie.

§ 7.

Föredrog ordföranden öfverläggningsämnet 7: »Vore det ej rätt nyttigt att fordra obligatorisk gymnastikundervisning i likhet med den, som eger rum i statens läroverk, icke blott vid de undervisningsanstalter, som åtnjuta statsunderstöd i någon form (flickskolor, folkhögskolor m. m.), utan äfven vid de privata skolor, som erhållit dimissionsrätt?»

Öfverläggningen inleddes af kapten *Norlander*, som förklarade, att han anser med fullt skäl, att der staten kan taga några bestämmelser, bör den ock göra det, hvilket med allt skäl synes kunna ske beträffande ofvannämnda läroanstalter.

I diskussionen deltog direktör *Cleve*, professor *Törngren* och kapten *Silow*.

Mötet uttalade såsom sin önskan, att obligatorisk gymnastikundervisning skall fordras vid de undervisningsskolor, som åtnjuta statsunderstöd i någon form, med undantag af folkhögskolor, och äfven vid de privata skolor, som erhållit dimissionsrätt, samt att vid dessa läroanstalter anställas från Kongl. Gymnastiska Centralinstitutet utexaminerade lärare och lärarinnor; i samman-

hang härmed framställdes såsom önskningsmål, att eleverna indelas för gymnastiköfningar i afdelningar efter anlag och färdigheter.

§ 8.

Förklarade ordföranden sammankomsten upplöst.

In fidem

Wilh. Åman.

G. W. v. Heideman.

Justeradt.

L. M. Törngren.

Wilh. Åman.

G. W. v. Heideman.

Protokoll, hållet vid gymnastikläraremötets sammankomst den 3 april 1888 kl. 9 f. m.

Ordförande: Professorn m. m. L. M. Törngren.

§ 1.

Upplästes och godkändes protokollet vid sammankomsten den 2 April kl. 1 e. m.

§ 2.

Föredrog ordföranden öfverläggningsämnet 9: »Huru många tjenstgöringstimmar i veckan kan rimligtvis fordras af gymnastikläraren vid de högre allmänna läroverken, beräknadt efter nuvarande aflöning?»

Öfverläggningen inleddes af kapten Littorin, som anhöll att mötet ville besluta, att genom en skrifvelse till direktionen öfver Kongl. Gymnastiska Centralinstitutet anhålla om dess benägna understöd för begäran, att den gamla bestämmelsen om 3 timmars gymnastik i veckan för hvarje klass måtte återinkomma i stället för rikets allmänna läroverk.

I öfverläggningen deltog direktör Cleve, kapten Balck och professor Törngren.

Mötet beslöt, att en skrifvelse skulle aflåtas till direktionen öfver Kongl. Gymnastiska Centralinstitutet med begäran, att det för gymnastiken utfärdas noggrannare bestämmelser, hvilka böra grunda sig på ungdomens behof af kroppslig utveckling.

§ 3.

Föredrog ordföranden öfverläggningsämnet 8: »Hvilka äro orsakerna till svårigheten att åter upplifva den fria leken i de allmänna läroverken, och huru böra dessa undanrödjas för att ungdomens deltagande i leken måtte blifva allmänt?»

Öfverläggningen inleddes af kapten Silow, som uttalade såsom önskningsmål för den fria lekens upplifvande:

att kommunen ombesörjde lämpligt ordnade och väl belägna lekplatser;

att den under vintertiden underhöll skridskobanor, kälkbackar och dylikt;

att skolan anskaffade lekmateriel;

att herrar rektorer och lärare uppmuntrade leken; samt

att ungdomen två dagar i veckan bereddes fullkomlig ledighet från allt arbete, och att undervisningen de dagarna upphörde senast kl. 1 e. m.

I öfverläggningen deltog kapten Balck och professor Törngren.

Mötet antog följande resolution:

att, på grund af lekens uppfostrande värde, det vore önskvärdt:

att kraftiga åtgärder vidtogos för lekens införande i våra allmänna läroverk;

att för sådant ändamål stora, rymliga och lämpliga lekplatser böra anordnas;

att lekmateriel anskaffas genom skolans försorg;

att lärarne mera intressera sig för leken och

att tillräcklig tid anslås till densamma; till en början böra minst två eftermiddagar i veckan lemnas alldeles fria från skolarbete.

§ 4.

Förklarade ordföranden sammankomsten upplöst.

In fidem

Wilh. Åman.

G. W. v. Heideman.

Justeradt.

L. M. Törngren.

Wilh. Åman.

G. W. v. Heideman.

Protokoll, hållet vid gymnastikläraremötets sammankomst den 3 april 1888 kl. 1 e. m.

Ordförande: Professorn m. m. *L. M. Törngren*.

§ 1.

Ordföranden föredrog öfverläggningsämnet 4: *»Huru bör ett gymnastikhus vara anordnad?»*

Diskussionen inleddes af professor *Törngren*, som i sitt senare anförande föreslog följande resolution:

att gymnastikhus böra vara försedda med tillräckliga omklädnadsrum, tvätt-, dusch- och badrum, anordnade antingen i en under gymnastiksalen befintlig bottenvåning eller i en tillbyggnad utefter husets långsidor.

I öfverläggningen deltog professor *Holmgren*, kaptenerna *Littorin*, *Balck* och *Norlander* samt direktör *Cleve*.

Mötet beslöt att antaga den af professor *Törngren* ofvan föreslagna resolutionen.

§ 2.

Ordföranden föredrog öfverläggningsämnet 5: *»Huru skall ett godt samarbete på skolgymnastikens område komma till stånd mellan gymnastiklärarne och undervisningsanstalternas öfriga lärare, särskildt rektorerna?»*

Öfverläggningen inleddes af kapten *Norlander*, som uttalade den önskan, att de, som utbilda sig till pedagoger, måtte obligatoriskt åläggas att tillägna sig någon kunskap i vår gymnastiska metod, vare sig detta skall ske vid profårskursen, vid universitetet eller vid gymnastiska centralinstitutet.

I öfverläggningen deltog rektor *Sprinchorn*, löjtnant *Åman*, kapten *Balck*, direktör *Cleve*, kaptenerna *Littorin* och *Andersson* samt professor *Törngren*.

Mötet antog följande resolution:

att endast rektor och gymnastiklärare, men icke klassföreståndare, böra ega rättighet att befria från gymnastiktimme och

att en skrifvelse skulle till Kongl. Gymnastiska Centralinstitutets direktion aflåtas med begäran, att denna ville anhålla hos Kongl. Maj:t att vid en blifvande omorganisation af skolstadgarna, det må för hvarje afdelning bestämmas en viss gymna-

stik- och fäkttimme om dagen, hvilken timme upptages på lässchemat, med borttagande af motsvarande timtal för andra ämnen.

§ 3.

Förklarade ordföranden sammankomsten upplöst.

In fidem

Wilh. Åman.

G. W. v. Heideman.

Justeradt.

L. M. Törngren.

Wilh. Åman.

G. W. v. Heideman.

Protokoll, hållet vid gymnastikläraremötets sammankomst den 3 april 1888 kl. 5 e. m.

Ordförande: Generallöjtnanten m. m. Frih. *B. A. Leijonhufvud.*

§ 1.

Upplästes och godkändes protokollet vid sammankomsterna den 3 april kl. 9 f. m. och kl. 1 e. m.

§ 2.

Ordföranden föredrog öfverläggningsämnet 12: »*Enär kongl. kungörelsen af den 13 Juli 1887 om sjukgymnastisk verksamhet gifver vid handen, dels att sjukgymnasten så att säga subordinerar under läkaren, dels att en hvar läkare kan upprätta sjukgymnastiskt institut, vidare då hvarje läkare kan blifva antagen till skolläkare och som sådan rådfrågad i gymnastiska angelägenheter, vore då ej önskvärdt att såsom kompetensvilkor, om ej för vanlig läkareverksamhet, åtminstone för ofvanberörda befattningars utöfvande, någon föregående gymnastikkurs föreskrefves?*»

Kapten *Norlander* förklarade, att han på uppmaning af några läkare inom det samhälle, der han är bosatt, funnit sig föranlåten att uppställa denna fråga, om hvilken han anhöll, att mötet ville yttra sig.

Doktor *Levin* anhöll, att, då det följande öfverläggningsämnet 13 nära sammanhänger med 12, det skulle tillåtas honom

att inleda ämnet 13 före en möjligen blifvande diskussion af ämnet 12.

Efter af ordföranden gjord framställning beslöt mötet att tillsammans behandla 12. och 13. frågorna.

Ordföranden föredrog öfverläggningsämnet 13, som hade följande lydelse: »*Gymnastik såsom undervisningsämne vid de medicinska läroverken.*»

Öfverläggningen inleddes af doktor *Levin*, som uttalade sig för önskvärdheten af att ju förr desto hellre en gymnastikkurs för läkare anordnades vid klinikerna, utan att dock genomgåendet af en sådan kurs bör betraktas såsom kompetensvilkor för erhållande af vissa platser eller rättigheter.

I öfverläggningen deltog: kapten *Schenström*, direktör *Liedbeck*, doktor *Wide*, doktor *Levertin*, professorerna *Törngren* och *Hartelius* samt friherre *Leijonhufvud*.

Under öfverläggningen gjordes nedannämnda yrkanden:

af kapten *Schenström*: att med Kongl. Gymnastiska Centralinstitutet förenas ett sjukhus, der den s. k. naturmedicinens alla medel (diet, gymnastik, massage, vatten, ut- och inverte) användas såsom de enda terapeutiska medlen, hvarigenom sjukgymnasten med den nuvarande 3-åriga kursen, möjligen något tillökad, skulle kunna bli fullt kompetent att praktisera sin specialitet sjelfständigt;

af professor *Törngren*: att ingen resolution beträffande nämnda öfverläggningsämnen skulle fattas, utan diskussionen utgöra svar på frågorna.

Sedan doktor *Levin* återtagit sin ofvan gjorda framställning och förenat sig med professor *Törngren*, blef den sistnämndes yrkande mötets beslut.

§ 3.

Ordföranden föredrog öfverläggningsämnet 10: »*Huru förklara att rena hjerthypertrofier förekomma i så betydligt större mängd hos mankönnet än hos qvinkönnet?*»

Öfverläggningen inleddes af professor *Hartelius*, hvilken anförde såsom skäl härtill:

1:o) våldsamma, häftiga, olämpliga rörelser; ynglingen är ofta öfverdådig i rörelsesätt, men flickan sällan.

2:o) den svage ynglingen, befriad från gymnastik och andra nyttiga kroppsrörelser, sitter ofta under sin långvariga skoltid i

en sammanpressad ställning, hvarunder ofta utvecklar sig hjert-hypertrofi. Flickan sitter väl äfven i en sammantryckt ställning, men skolgången är ej så långvarig för henne som för ynglingen.

3:o) En medverkande orsak torde äfven vara det olika andningssättet hos mannen och kvinnan. Kvinnan har en mera rörlig bröstkorg och andas därför lättare samt mera än ynglingen med öfre delen af bröstet, hvilket förhållande möjligen kan motverka olägenheten af den sammantryckta ställningen.

I öfverläggningen deltog doktor *Wide*, kapten *Schenström* och direktör *Liedbeck*.

Mötet beslöt, att diskussionen skulle utgöra svar på frågan.

§ 4.

Ordföranden föredrog öfverläggningsämnet 11: *granskning af d:r Wides föredrag: »Om sjukgymnastikens utveckling och utöfning nu för tiden» på allmänna svenska läraremötet i Norrköping, återgifvet i tidskriften Eira den 15. Sept. 1887.*

Öfverläggningen inleddes af direktör *Cleve* och i densamma deltog doktor *Wide* och professor *Törngren*.

§ 5.

Då herr ordföranden tillkännagaf, att han var förhindrad att under morgondagen leda mötets förhandlingar, frambar vice ordföranden till honom uttrycken af mötets upprigtiga tacksamhet för visad välvilja att åtaga sig ordförandeskapet och för det sätt, hvarpå han ledt mötets förhandlingar. Se vidare anföranden den 3 April kl. 5 e. m.»

§ 6.

Förklarade ordföranden sammankomsten upplöst.

In fidem

Wilh. Åman.

G. W. v. Heideman.

Justeradt.

L. M. Törngren.

Wilh. Åman.

G. W. v. Heideman.

Protokoll, hållet vid gymnastikläraremötets sammankomst den 4. April 1888 k. 9 f. m.

Ordförande: Professorn m. m. *L. M. Törngren*.

§ 1.

Upplästes och godkändes det vid sammankomsten den 3. April kl. 5 e. m. förda protokoll.

§ 2.

Föredrogs af ordföranden öfverläggningsämnet 14: »*Huru bör fäktning öfvas i de allmänna läroverken?*» hvilket inleddes af kapten *Ankarcrona*, som yrkade:

att stadgans föreskrift om 2 timmars öfning i fäktning för hvardera af 6. och 7. klasserna bör till hela dess utsträckning tillämpas;

att den till fäktöfning anslagna tiden delas på halftimmar, hvarigenom hvarje lärjunge i 6. och 7. klasserna får fyra fäktlektioner i veckan;

att uteslutande florettfäktning må öfvas i 6. och 7. nedre klasserna; sabel- eller bajonett endast i 7. öfre;

att 7. öfre klassens lärjungar minst två lektioner i veckan äro skyldiga att tjenstgöra såsom instruktörer för 6. nedre klassen; och

att, der så ske kan, fäktafdelningarna indelas med hänsyn till lärjungarnes kroppsliga utveckling och anlag.

I öfverläggningen deltog kapten *Andersson*, direktör *Pleyel*, kaptenerna *Balck* och *Littorin*, direktör *Cleve*, professor *Törngren*, samt löjtnanterna *Åman* och *Fröding*.

Mötet fattade följande resolution:

att stadgan om två timmars öfning i fäktning för hvardera af 6. och 7. klasserna bör till hela dess utsträckning tillämpas;

att öfverlemna åt skolan sjelf att bestämma, hvar fäktöfningarna böra förläggas, och huru dessa skola bedrivas, men att den till fäktning anslagna tiden bör bibehållas; och

att florettfäktning uteslutande må öfvas i 6. och 7. nedre klasserna. Beträffande 7. öfre klassen uttalade mötet ej någon särskild önskan.

§ 3.

Sedan samtliga öfverläggningsämnen blifvit behandlade, beslöts, uppå förslag af kapten *Littorin*, att till öfverläggning upptaga följande fråga: »*Kan det anses nödvändigt att, sedan ynglingen lemnat läroverket och förflyttats till universitetet, han der komme i tillfälle till vidare utveckling af sina kroppsliga färdigheter och i så fall under hvilka betingelser?*»

Öfverläggningen inleddes af kapten *Littorin*, som uttalade den önskan, att mötet ville skarpt betona nödvändigheten af, att *Sveriges intelligenta ungdom*, som vistas vid universitetet, måtte i detta hänseende så fort som möjligt komma under eget tak.

I öfverläggningen deltog doktor *Levin* och professor *Holmgren*, och beslöts att till middagssammankomsten kl. 1 uppskjuta ämnets fortsatta behandling.

§ 4.

Ordföranden förklarade sammankomsten upplöst.

In fidem

Wilh. Åman.

G. W. v. Heideman.

Justeradt.

L. M. Törngren.

Wilh. Åman.

G. W. v. Heideman.

Protokoll, hållet vid gymnastikläraremötet sammankomst den 4. April 1888 kl. 1 e. m.

Ordförande: Professorn m. m. *L. M. Törngren.*

§ 1.

Fortsattes öfverläggningen angående den af kapten *Littorin* vid föregående sammankomst väckta frågan. I öfverläggningen deltog kaptenerna *Norlander* och *Balck* samt direktör *Cleve*.

Mötet antog följande resolution: »Mötet anser det vara en national angelägenhet af största vikt, att Upsala universitet med snaraste erhåller en tidsenlig gymnastiklokal för att tillbörligt kunna tillgodose studenternas behof af kroppsöfningar.»

§ 2.

Af direktör Cleve framställdes nedannämnda öfverläggningsämne, hvilket af mötet upptogs till behandling, nämligen: »Kan Kongl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen angående ändrade bestämmelser med afseende på de allmänna läroverken och pedagogierna; gifven Stockholms slott den 14. Febr. 1887, anses innehålla sådana förslag till ändringar, att det gymnastiska behofvet blifvit tillgodosedt?»

Öfverläggningen inleddes af direktör Cleve, som framhöll, att det nu gjorda förslaget till ändringar i afseende på lagstiftningen rörande gymnastiköfningarna vid våra läroverk är betydligt sämre, än något föregående varit, hvarför han utan tvekan föreslog mötet att besvara den uppställda frågan med nej.

Uppå förslag af löjtnant Åman beslöt mötet att besvara frågan med nej och såsom skäl härför tillägga: »Ty genom de föreslagna ändringarna blefve förhållandena sämre än de nu befintliga.»

§ 3.

Uppå af kapten Balck väckt förslag, behandlades nedannämnda öfverläggningsämne: »Bör icke en vikarierande gymnastiklärare, hvilken genomgått fullständig pedagogisk kurs vid Kongl. Gymnastiska Centralinstitutet, få, i likhet med vikarierande adjunkter, som fullgjort fordringarna för erhållande af ordinarie plats, beräkna tjensteår?»

Öfverläggningen inleddes af kapten Balck, som hemstälde, huruvida icke mötet ville ena sig om ett yttrande i den riktning, som af honom genom ofvannämnda fråga blifvit angifven.

I öfverläggningen deltogo löjtnant Åman, direktör Cleve och kapten Andersson.

Den sistnämnde yrkade: att gymnastiklärare, hvilka genom militärkommendering eller i följd af annat offentligt uppdrag blifva förhindrade sin gymnastikläraretjenst under ett eller annat år sköta och derunder själfva aflönat vikarie, likväl böra ega rättighet att vid uppsflyttning i högre lönegrad sagda tid beräkna.

Mötet beslöt att i en skrifvelse till direktionen öfver Kongl. Gymnastiska Centralinstitutet anhålla, att densamma ville hos Kongl. Maj:t göra framställning derom, att extra lärare vid Kongl. Gymnastiska Centralinstitutet, vikarierande gymnastiklärare, äfvensom de vid lägre allmänt läroverk anställde gymnastiklärare, hvilka före denna anställning förvärfvat gällande kompetens till högre allmänt läroverk, böra i likhet med vikarierande adjunkter få beräkna tjänsteår.

§ 4.

Af direktör Cleve framställdes följande fråga: »Kunna de nu gällande löneförmånerna för gymnastiklärarne motsvara deras arbete och den utbildning, de för dessa lärareplatsers erhållande äro underkastade?»

Öfverläggningen inleddes af direktör Cleve, som föreslog, att man borde nu uttala sig i öfverensstämmelse med det beslut, som i nämnda fråga fattades vid gymnastikläraremötet i Jönköping.

I öfverläggningen deltog professor Törngren och löjtnanten frih. Nauckhoff. Uppå förslag af den sistnämnde beslöts att uppskjuta denna frågas behandling till nästa möte, hvarjemte uttalades den mening, att frågan är i högsta grad behjertansvärd.

§ 5.

Beslöts att nästa möte skulle hållas om 3 år i Helsingborg och valdes till bestyrelse för detsamma: Professor Törngren, Kaptenerna Andersson, Norlander och Petersen samt Löjtnant Wettre.

I sammanhang härmed beslöts, att öfverläggningsämnenä böra insändas minst 1 månad före mötet.

§ 6.

Till redaktörer i och för utgifvande af mötets förhandlingar valdes prof. Törngren, löjtnanterna Åman och v. Heideman, åt hvilka äfven uppdrogs att justera samtliga protokoll.

§ 7.

Till revisorer af föregående mötes räkenskaper valdes kapten Silow och löjtnant v. Heideman.

§ 8.

Afslutade v. ordföranden mötet med en afskedshelsning, hvori han framhöll, att han, i sin egenskap af v. ordförande, kanske mer än som för mötets förhandlingar varit önskligt fått fungera såsom ordförande samt uttalade sin tacksamhet för den välvilja och det öfverseende, som kommit honom såsom v. ordförande till del, och den förhoppning, att mötesdeltagarna måtte återvända med tillfredsställelse öfver hvad, som här mött dem, och öfver de iakttagelser, de varit i tillfälle att här göra.

Sedan kapten *Littorin* tolkat mötets tacksamhet för det sätt, hvarpå v. ordföranden ledt detsammes förhandlingar, åtskildes mötesdeltagarna.

In fidem

Wilh. Åman.

G. W. v. Heideman.

Justeradt.

L. M. Törngren.

Wilh. Åman.

G. W. v. Heideman.

Anföranden.

Den 2 April kl. 1 e. m.

Öfverläggningsämnet 1:

Kan gymnastikundervisningen, sådan den är i gällande stadga föreskrifven för folkskolelärareseminarierna, anses fylla sitt ändamål?

Kapten Norlander: Enligt gällande stadga för folkskolelärareseminarierna i riket af den 29 Jan. 1886 äro antalet öfningstimmar: 1. kl. 3 timmar, 2. kl. 3 timmar, 3. kl. 2 timmar och 4. kl. 2 timmar och lärarens undervisningsskyldighet 8—12 timmar i veckan. I dessa ofvanstående antal timmar ingår äfven för 4. klassen handledning för undervisning i folkskolan.

Hvad nu summan af timmar angår eller 8—12, skulle derom ej vara så mycket att anmärka, ty det kunde naturligen lätt gå för sig så ordna undervisningen på seminarierna, hvilkas lärjungeantal sällan öfverstiger 150, att den blefve daglig med omkr. 1 timmes gymnastik (1. klassen eller rekryterna för sig); vid månget seminarium, åtminstone der jag är anställd, hafva vi genom rektors bemedling och intresse för gymnastiken, genom frivilligt arbete af eleverna och sammanslagning af klasserna kommit derhän, att 1. klassen undervisas 4 gånger i veckan, 2. klassen 5 gånger, 3. och 4. klasserna 3 gånger utom instruktionsöfningar; men detta blir ju undantagsfall och behöfver ej enligt stadgan ifrågakomma. Dessutom reser sig en stor svårighet mot införande af daglig gymnastik, nämligen brist på egna gymnastiklokaler; i regeln får seminariet nöja sig med allm. läroverkets sal, och det blir naturligen ytterst svårt inpåssa gymnastiklektionerna, så att de ej komma i kollision med läroverket, isynnerhet om detta, såsom oftast fallet är i stiftsstäderna, der seminarierna äro belägna, har ett stort antal lärjungar sjelfva. Men låt nu vara, att tiden verkligen kunde något så när erhållas tillräcklig, så anser jag dock och sannolikt alla härvarande ofvan nämnda stadga lida af en annan betänkelig brist, nämligen att för gymnastikundervisningen lagts till grund ett bestämdt reglemente, som väl får anses alltför knapphändigt.

Jag vet nu mer än väl, att den i denna handledning tillmätta kursen numera betydligt öfverskrides, och att gymnastiken vid seminarierna i regeln öfvas efter samma grunder som vid rikets allmänna läroverk eller

efter de principer, som äro gällande vid gymnastiska centralinstitutets pedagogiska afdelning, och jag må här i förbigående tillägga att bättre och tacksammare lärjungar, eleverna i militärskolorna undantagna, finner man väl knappt än våra pligttrogna seminariielever, hvarför ganska vackra resultat kunna uppnås; men detta är åtminstone icke stadgans förtjenst. När man betänker den utomordentligt stora vikt gymnastiken har vid seminarierna icke blott för elevernas kroppsliga utveckling och helsa, vanda som de förut varit vid kroppsarbete men nu tvingade till stillasittande arbete, utan äfven i deras egenskap af blifvande lärare för folkskolans barn, anser jag, att man snarare bör göra för mycket, än för litet; jag har därför äran föreslå följande ändringar i stadgan:

1:o) att undervisningen för hvarje seminariielev blir daglig och minst $\frac{3}{4}$ timme;

2:o) att tillräcklig öfningstid för undervisnings meddelande beredes, hvilken jag anser bäst så ordnad, att 3. klassens lärjungar undervisa 1. klassens seminariilärjungar samt 4. klassens elever öfningsskolans barn;

3:o) att undervisningen blir grundad på samma principer, som äro gällande vid gymnastiska centralinstitutet samt såsom möjlighet att nå ofvanstående önskningsmål;

4:o) att seminarierna i allmänhet måtte få egna gymnastiklokaler.

Direktör Cleve: Kongl. maj:ts nådiga stadga af den 29 Jan. 1886 innehåller nu gällande föreskrifter för gymnastikundervisningen vid seminarierna och den anbefaller:

att 1. och 2. klasserna skola hafva tre timmars gymnastik i veckan och 3. och 4. klasserna två; samt

att, den på nådig befallning utarbetade »handledningen» skall gälla som lärobok.

Det måste vara själfklart, att första villkoret för en god undervisning skall vara lärarens tro på och öfvertygelse om ämnets stora betydelse. I gymnastik kan detta ej vinnas med mindre, än att seminariieleverna på sig själfva göra den iakttagelsen, att de genom gymnastiköfningarna blifvit friskare och starkare, samt att de vunnit ett ökadtt värde öfver sin kropp, så att de med större lätthet än förut finna, att de kunna använda den efter sin viljas bud. Att detta mycket väl skall kunna åstadkommas, veta vi nog, men vi veta äfven att härtill fordras daglig gymnastik under tillräckligt lång tid. Föreskrifterna i stadgan äro sålunda ett bevis på bristande sakkunskap eller intresse. De tre timmarna, som äro anslagna i veckan för de två lägsta klasserna, skulle ju kunna fördelas så, att öfningar egde rum hvarje dag under $\frac{1}{2}$ timme, oberäknad tiden för af- och påklädning samt in- och uttryckning. Hvad åter tiden för de två öfre klasserna beträffar, så är ju den omöjlig att fördela så, att något bevändt kan uträttas i gymnastik dagligen.

Hvad den föreskrifna läroboken angår, så veta vi alla mycket väl, huru olämplig den är genom sin ofullständighet och öfriga brister, samt att den snarare anses motverka än bidraga till en rätt uppfattning af gymnastik. Denna lärobok är dock den enda, som i 1886 års stadga vunnit ett så stort erkännande, att all konkurrens med densamma är förbjuden. Det är den enda bok, som ansetts ega den vikt och be-

tydelse, att man aktat tjenligt göra något för att utestänga hvarje annan handbok, vore den än så god. Hvilket storartadt intresse från vederbörandes sida! De praktiska öfningarna, säger stadgan, »skola så ordnas, att eleverna vinna grundlig kännedom af den undervisningsmetod, som är den lämpligaste för hvarje läroämne och för lärjungar på olika utvecklingsstadier». Att då, och blott för undervisningen i gymnastik, antaga en viss lärobok förefaller i dubbelt hänseende anmärkningsvärdt, synnerligast som redan år 1881 *C. H. Liedbecks gymnastiska dagöfningar* utkommit.

Har man varit gymnastiklärare en tid, har man nog fått en icke så ringa öfning i att finna sig i svårigheter af snart sagdt alla slag. Är det då blott frågan om att undgå de svåraste följderna af en olämplig lagstiftning, så går det rätt lätt, om man har en human och insigtsfull rektor. Jemte »handledningen» använder jag herr Liedbecks bok. Då eleverna till att börja med beklagade sig öfver att ej hafva råd att köpa denna bok, och jag ej heller ansåg mig dertill kunna tvinga dem, så lät jag trycka några dagöfningar, ordnade efter Liedbecks, och försedde dem med hänvisningar till teckningarna i hans samt utdelade dessa gratis. Detta förfaringssätt hade till påföljd, att eleverna för teckningarnes skull snart funno sig nödsakade att köpa Liedbecks bok. Nu mera saknar ej heller någon från seminariet utgående elev denna bok, och på det hela taget är jag rätt nöjd med resultatet af min verksamhet derstädes. Naturligt är, att detta skulle vara bättre, om jag hade daglig gymnastik $\frac{1}{2}$ timme, än som nu är fallet, 1 timme hvar annan dag, men för närvarande låter denna anordning sig ej genomföra, på grund af att både högre allmänna läroverket och seminariet använda samma gymnastiklokal.

Huru intresset för gymnastik vaknade med användningen af Liedbecks bok, vill jag nämna, att tvänne, för lång tid sedan utexaminerade folkskolelärare, hvilka tjenstgjorde vid seminariets öfningsskola, begärde att få deltaga uti mina gymnastiköfningar med eleverna, och de sköta nu på ett utmärkt sätt öfningarna med sina egna elever.

Jag hemställer om, eller rättare sagdt, jag betvivlar, att någon af här närvarande har ett enda liknande exempel med anledning af ofvan nämnda »Handledning».

Med anledning af hvad jag haft äran anföra, besvarar jag den uppställda frågan med nej och förenar mig för öfrigt med kapten Norlander i hans yrkande.

Professor **Törngren**: Stadgans föreskrift beträffande gymnastiköfningarna i seminarierna tillämpas på olika sätt. På ett enda ställe förekommer daglig gymnastik, hvaraf synes, att detta önskningsmål ej ligger inom det omöjligas område. Inledaren har föreslagit $\frac{3}{4}$ timmes daglig gymnastiköfning. På samma gång jag lifligt instämmer häruti och kraftigt förordar ett sådant förslag, vill jag ock förklara, att jag anser $\frac{3}{4}$ timmes daglig gymnastiköfning vara för seminariieleven ett minimum, och att han förutom denna dagliga öfning äfven bör beredas tillfälle till öfningar i fria luften. Då tiden för hela seminariikursen upptager fyra år, bör det icke vara omöjligt att derunder gifva den tid, som

behöfves för kroppens utveckling. En sådan fordran sammanfaller ju med såväl seminaristernas som samhällets välförstådda intresse. Vidkommande särskildt *instruktionsöfningarna* synes det mig ej lämpligt att 3. klassens lärjungar undervisa barnen i öfningsskolan, utan det vore tvifvelsutan riktigare, att nämnda lärjungar finge sig såsom undervisningsmaterial anvisade dels sina klasskamrater, dels ock 1. klassens lärjungar. Blifva barnen använda till de första undervisningsprofven, är det helt visst, att oförmågan i kommendering, instruktion och dylikt gifva barnen leda för öfningarna.

Beträffande *grunderna för undervisningen* bör vid seminarierna samma plan följas som vid centralinstitutet, och en handbok, uppställd i öfverensstämmelse med vid nämnda institut tillämpade principer, varda anbefald till ledning vid gymnastikundervisningen.

Att erhålla en sådan handbok, borde vara ganska lätt.

Angående *egen gymnastiksal* för seminarierna tror jag ej sådana lätt kunna anskaffas, och blifver detta ytterst en penningfråga, men på ett och annat ställe är det nödvändigt på grund af befintliga förhållanden. I allmänhet måste de nog få nöja sig med att begagna allmänna läroverkens gymnastiklokaler.

Jag förordar, att mötet uttalar sig i öfverensstämmelse med kapten Norlanders förslag.

Öfverläggningen förklarades afslutad.

Mötet antog följande resolution i afseende å denna fråga:

att undervisningen för hvarje seminariielev bör blifva daglig och minst $\frac{3}{4}$ timme;

att tillräcklig öfningstid för undervisnings meddelande beredes, hvilken borde så ordnas, att 3. klassens lärjungar undervisa 1. klassens samt 4. klassens öfningsskolans barn; och

att undervisningen grundas på de principer, som äro gällande vid Kongl. Gymnastiska Centralinstitutet, samt för att möjligen nå ofvanstående önskningsmål att seminarierna i allmänhet finge egna gymnastiklokaler.

Öfverläggningsämnet 2:

Hvad kan och bör göras för att gymnastikundervisningen i folkskolan skall blifva mera fruktbringande, än som hittills blifvit förhållandet?

Direktör Cleve: Alla föreskrifter rörande folkskolans gymnastik äro sådana, att vid tanken på dem jag alltjemt känner det så, som om höga vederbörande i själ och hjerta ej önskade något heldre än att få

slut på densamma. Skäl för ett sådant omdöme anser jag mig tillfullo hafva uti de obestämda och sväfvande lagstadganden, som gång efter gång blifvit gjorda.

Vända vi oss först till K. cirk. af den 9 Jan. 1863, så finna vi, att ingen viss tid föreskrifves för gymnastik, utan att detta helt och hållet får bero på omständigheterna. I »normalplanen» förordas i en not $\frac{1}{2}$ timmes gymnastik dagligen. »Handledningen», som är föreskrifven såsom lärobok, innehåller, som vi veta, endast några få rörelser ur det pedagogiska rörelseförrådet och långt ifrån några af de verksammaste och lämpligaste på detta stadiet; för öfrigt endast ordningsrörelser. Huru viktiga dessa senare än äro, så kunna de dock ej vara tillfyllest för att tillgodose barns behof. Detta finner ock snart hvar och en, som försöker sig på med någon gymnastik. Resultatet blir, att läraren tröttnar, och då ingen annan finnes, som bryr sig om, huruvida någon gymnastik öfvas eller icke, så kommer ej heller någon sådan i fråga. Den finnes ej ens qvar till namnet, ty på skolans arbetsordning saknas gymnastik mångestädes.

Folkskoleinspektören, lektorn vid högre allmänna läroverket i Linköping Jordan Andersson uppmanade mig på sin tid att åtfölja sig på några inspektioner, hvilket jag ock gjorde. På hvarje ställe höll jag ett kortare föredrag om gymnastikens betydelse och tillämpning, hvar efter en proflektion hölls. Att intresse ej saknades för dessa öfningar, fann jag öfverallt, liksom att rätt mycket skulle kunna åstadkommas i den vägen, om skollärarynke skulle erhölle nödig hjälp och uppmuntran. Som bevis härför vill jag anföra följande. Jag tillsade barnen intaga sina platser på skolbänkarna och uppmanade sedan de närvarande lärarne och lärarinnorna att anmärka, huruvida i barnens ställningar något funnes att rätta. Knappast något barn gick fri från rättelse, och anmärkningarna voro fullt befogade. På framställd fråga, om någon hade för vana att rätta sådant, fick jag af alla det svaret, att de ej kommit att tänka derpå.

Den omnämnde folkskoleinspektören var vermländing och ovanligt pigg. Halsa och fysisk kraft satte han högt värde på, och han hade sannolikt mer reda på gymnastik än flertalet af hans vederlikar. I gymnastisk tidskrift finnes ett bref från honom till professor Törngren, ur hvilket jag vill återge en liten del såsom betecknande nog.

Efter att hafva talat om medel för höjandet af gymnastiken i folkskolan säger han:

»Begärde man något af Landstinget, skulle man få till svar: vi ha yxor och spadar; diken och gårdsgårdar. Dermed få våra ungar gymnastisera nog och mer än nog. Denna sistnämnda åsigt är vidt utbredd. Jag har hört den på olika sätt uttalas på de flesta ställen, der jag farit fram, och det af både leknän och klerker. Ligger någon sanning deruti? Behöfves verkligen någon gymnastik vid våra folkskolor, och om så är, hur skall den anordnas, för att blifva till verkligt gagn och på samma gång vinna allmänhetens förtroende? I ett yttrande af öfverste Nyblæus, intaget i Kastmans »Tidskrift för folkundervisningen» säges, att det torde vara mindre lämpligt att sätta Liedbecks

»dagöfningar» i händerna på en vanlig skollärare på landet. Förekomma i dessa »dagöfningar» sådana rörelser, som äro farliga, om de ledes af en *icke fullt sakkunnig* person?»

Med anledning af det nu anförda vill jag såsom svar på den uppställda frågan framställa följande yrkande, nämligen:

att undervisningen vid seminarierna ordnas på bästa sätt, så att de blifvande folkskolelärarne utgå derifrån så kunniga och insigtsfulla som möjligt;

att fullt bestämda och lämpliga lagstadganden för gymnastikundervisningen utfärdas;

att inspektioner af fullt kompetenta och sakkunniga personer verkställas;

att med de äldre folkskolelärarne anordnas en kortare repetitionskurs vid det seminarium, till hvilket skolan hör;

att gymnastikinspektören och inspektören för de öfrige ämnena så ofta som möjligt följdes åt, på det att intresset för gymnastiken derigenom kunde väckas hos den senare; samt

att på det gymnastiska området liksom för alla öfriga ämnen ingen viss lärobok i lag bestämmes, utan den, som anses bäst, antages på vanligt sätt, hvarigenom uppmuntras till täflan i att författa goda läroböcker.

Kapten Silow: Det torde utan öfverdrift kunna sägas, att den nu följda handledningen för undervisning i gymnastik i folkskolan är olämplig, och att en ny sådan är af behovet påkallad. Hvad öfningarna i dess helhet beträffar anser jag, att särskildt exercisöfningarna med folkskolans barn äro förkastliga. Man har ju starkt satt i fråga, huruvida exercis med lärjungarna i 5. klassen af de allmänna läroverken skulle vara lämplig; huru mycket mera måste man då icke tvifla på nyttan af exercis med folkskolebarnen?

Förutom utarbetande af en tidsenligare och bättre handledning för gymnastikundervisningen i folkskolan anser jag, att en del gymnastiklärare böra få i uppdrag att mot ersättning inspektera folkskolornas öfningar inom vissa bestämda distrikt och att lemna folkskolelärarne behöfliga råd och upplysningar rörande rätta begagnandet af lokala förhållanden, anskaffande af lämplig attiralj m. m. dyl., samt att, derest inspektören tillika är gymnastiklärare vid allmänt läroverk, han egde till sitt förfogande en biträdande lärare, som ledde läroverkets öfningar, då den ordinarie läraren för inspektioner vore frånvarande.

Kapten Littorin: Den gymnastik, som jag sett vid folkskolorna inom erkestiftet, är så dålig, att jag skulle vilja kalla den »spektakelgymnastik»; dock torde detta icke helt och hållet vara lärarnes fel utan till stor del bero af dåliga och olämpliga anordningar af gymnastikundervisningen vid seminarierna. Ganska god var dock gymnastiken vid bruksskolorna. Hvad, som jag funnit medföra ett godt resultat, är att vid inspektionerna äfven gripa in såsom instruktör (undervisare). Gymnastiköfningarna med folkskolebarnen äro ej krångligare, än att läraren med en liten hjälp kan gå rätta vägar.

Att tillsätta inspektörer af allmänna läroverkens gymnastiklärare, kunde visserligen vara godt och bra, men det skulle stöta på praktiska

svårigheter, då nämligen undervisningen vid läroverket vore svår att uppehålla, om läraren skulle vara tidtals frånvarande.

I likhet med direktör Cleve och kapten Silow får jag förorda, att inspektörer tillsättas för ett *visst område*.

Kapten Balck: Vid vandringar och resor genom Sverige har det intresserat mig att något närmare taga reda på, huru gymnastikundervisningen bedrivs i folkskolorna, och jag kan, af hvad jag sålunda erfarit, konstatera, att gymnastiken befinner sig på en mycket låg ståndpunkt i nämnda skolor. Undervisningen har på mig gjort ett komiskt för att ej säga tragi-komiskt intryck. Folkskolelärarne bära dock ej härför skulden utan snarare den dåliga utbildning, som komma dem till del i berörda ämne.

Man finner nästan utan undantag, att de värnpliktiges (beväringens) förmåga och utbildning i gymnastiskt hänseende är = 0, hvilket bevisar, att undervisningen i folkskolan är dålig. Likväl måste jag erkänna, att jag sett gymnastiköfningarna ganska väl skötta i en del folkskolor i Skåne, Vermland och Nerike, men då har fallet varit, att en underofficer eller korpral ledt öfningarna. Jag tror därför, att det vore önskvärdt och lämpligt, att sådana biträden anställdes för att vara folkskolelärarne till en hjälp vid gymnastikundervisningen.

Kapten Andersson: Jag instämmer med dem, som förorda fackskickliga inspektörer, men jag befarar, att svårigheter skola uppstå att erhålla sådana för hela stiftet. Hvad beträffar inspektörer i städerna, föreslår jag, att sådana tagas bland allmänna läroverkens gymnastiklärare, och att de erhålla uppdrag af gymnastiska centralinstitutets direktion att inspektera gymnastiköfningarna inom stadens folkskolor och derjemte åläggas att öfver verkställd inspektion inlemna redogörelse till ofvannämnda direktion.

Kapten Norlander: Jag instämmer hvad beträffar städerna med den föregående talaren.

Vidkommande åter landsbygden skulle jag vilja förorda, att det blefve obligatoriskt för folkskoleinspektörerna att tillägna sig så mycken insigt och kunskap i gymnastik, att de kunna inspektera öfningarna äfven i detta ämne vid folkskolorna.

Kapten Balck: Jag anser, att en förbättrad utbildning af folkskolelärarne vore tillfyllest.

Professor Törngren: Det har visat sig vid folkskoleläraremöten, att såväl lärare som lärarinnor äro intresserade af undervisningen i gymnastik. Ordnandet af denna viktiga angelägenhet är äfven en penningfråga, som visserligen ej torde behöfva röra statskassan, men väl kommunerna.

Hvad beträffar förhållandena i *städerna*, anser jag, att gymnastikläraren vid allmänna läroverket bör erhålla uppdrag att genomgå en kurs med folkskolelärarne och -lärarinnorna. Svårighet att få continuitet häri, då derom ingenting finnes stadgadt, är ganska stor, beroende af personförändringar inom skolråd, gymnastiklärareplatser m. m., hvilket stundom vålla rubbningar; men om bruket väl kommit i gång reder väl äfven detta ut sig. I flere städer hafva gymnastiklärarne redan ett

sådant uppdrag, och detta har visat sig medföra stort gagn. Angående *landsbygden* ville jag förorda, att det distriktsvis tillkallas en gymnast, hvilken är villig att emottaga ett sådant uppdrag, som skulle gifvas honom af direktionen öfver centralinstitutet, och skulle detta sätt att gå tillväga tvifvelsutan ställa sig jemförelsevis billigt. Att tillsätta inspektörer för hvarje stift, vore nog bra, men jag befarar, att det skulle blifva dyrt, och att man ej skulle föra saken framåt, om man gjorde ett sådant yrkande.

Kapten Norlanders förslag i detta hänseende finner jag särdeles godt och beaktansvärdt.

Folkskoleinspektörerna böra ej lemna gymnastikundervisningen helt och hållet å sido, och det är sannerligen ej för mycket begärddt, att inspektören sätter sig in i denna angelägenhet liksom i andra, tillhörande undervisningen. Att inspektionen af all undervisning är lagd i *en* hand, är af ej ringa vikt och betydelse.

På grund af hvad jag ofvan anført, får jag föreslå:

att folkskolestadgan förändras så, att i normalplanen intages gymnastiköfning $\frac{1}{4}$ timme 2 gånger om dagen; då såsom nu är fallet all tid är uppdelad till läsning, blir uppdelandet af normalplanen i 4 halftimmar till gymnastik = 0; och

att repetitionskurser för folkskolelärare- och lärarinnor förläggas till de orter, der lärarekrafter finnas att tillgå.

Öfverläggningen förklarades afslutad.

Mötet uttalade önskvärdheten af:

att stadgan beträffande gymnastikundervisningen vid folkskolan omarbetas;

att en viss anslagen tid för gymnastik ingår i normalplanen för undervisningen;

att folkskolelärarne beredas tillfälle att genomgå en kort repetitionskurs;

att inspektioner af fullt kompetenta personer anställas, men då detta ytterst vore en penningfråga, lemnades öppet det sätt, hvarpå dessa inspektioner skulle utföras; samt

att exercisen borttages.

Öfverläggningsämnet 3:

Kan friskgymnastik hafva ett välgörande inflytande på kroppsarbetarens helse, och under hvilka betingelser kan ett sådant inflytande ega rum?

Professor **Hartelius** yttrade: Enhvar, som är något förtrogen med gymnastikens verkliga och sanna uppgift, torde obetingadt besvara frågan jakande. Det är dock nödigt att taga i betraktande de olika sätt, på hvilka gymnastiken kan tillämpas.

Ett är att drifva gymnastiken till det yttersta af ansträngning, ett annat är, att genom lindriga omvexlande rörelser tilltala och lifva organverksamheten. Tages hänsyn till det första sättet, så kan gymnastiken ej blifva af nytta för kroppsarbetaren, men helt annorlunda ställer sig frågan, om man utgår från det senare sättet. Då skulle ovedersägligen böjningar, sträckningar, rullningar och vridningar med armar, ben, bål och hufvud vara af stor betydelse.

Den senare delen af frågan utgör en fråga i och för sig sjelf:

Under hvilka betingelser kan ett sådant inflytande ega rum?

- 1:o) Som redan är anmärkt, måste rörelserna vara fullt lämpliga och tagas helst några gånger på dagen.
- 2:o) Det tekniska i pedagogisk gymnastik måste hufvudsakligen inläras redan i folkskolan, som bör vara organiserad så, att detta må kunna ske. Allmogens barn ha full rätt att erhålla en kroppslig såväl som andlig uppfostran.
- Har man redan i skolan gjort bekantskap med gymnastiken och dess välgörande inflytande, så manas man under sin öfriga lifstid att tillgodogöra sig densamma.
- 3:o) För att väcka och underhålla intresset för gymnastik, vore fördelaktigt, att gymnastikföreningar bildades öfver allt, såväl på landsbygden som i städerna.
- 4:o) Slutligen är det ett vilkor för gymnastikens nytta, att det finnes tillgång på ren och frisk luft samt på föda i tillräcklig mängd, att vatten brukas in- och utvertes, samt att ett rent och sedligt lif föres.

Kapten **Balck**: Tydligt och klart är, att gymnastik såsom motvigt mot stillasittande och ensidigt kroppsarbete är nyttig, och får jag på det lifligaste instämma i, hvad af professor Hartelius nyss blifvit anfördt. En vigtig och kraftigt verkande faktor i denna fråga är den ekonomiska. Det är därför enligt min åsigt ett sätt att närma sig önskningsmålet, att arbetareföreningarna och kommunerna intresseras för saken, på det att de måtte lemna ett ekonomiskt stöd, och att ej arbetarna sjelfva betungas med några utgifter.

Men då det ofta inträffar med kroppsarbetaren, att en lucka i hans gymnastiska utbildning uppstår, derigenom att han ofta lemnat skolan före inträdet i yuglingaåldern, anser jag det vara önskvärdt och behöfligt, att ynglingar, som äro ute i arbete, finge genom kommunernas försorg öfvas i gymnastik.

Jag anser det vara särdeles behjertansvärdt och viktigt, att arbetarne beredas tillfälle till gymnastik, men jag måste också framhålla svårigheterna att praktiskt ordna denna angelägenhet.

Öfverläggningen förklarades afslutad.

Mötet antog ej någon resolution rörande frågan, utan beslöts, att den förda öfverläggningen skulle utgöra svar på densamma.

Öfverläggningsämnet 6:

Är det af behovet påkalladt, att det gifves gymnastiklärare annat tillfälle att ytterligare förkofra sig i sitt yrke, än det de ega i egen verksamhet och genom fortsatta studier på egen hand, och huru kan sådant tillfälle beredas?

Löjtnant Bergqvist: En gymnastiklärare, som nyligen utgått från gymnastiska centralinstitutet, har alla förutsättningar att riktigt och kraftigt sköta sin uppgift, nämligen ungdomens fysiska uppfostran och utveckling. Men genom att han blir lemnad så att säga på egen hand, är ju naturligt, att han i ett eller annat fall blir ensidig. Detta beror ju hufvudsakligen derpå, att han saknar så godt som hvarje tillfälle att med kamrater utbyta åsikter, och att öfvervara andra än sina egna lektioner. Om ock dylika tillfällen någongång gifvas, äro de dock ej tillräckliga för själfförkofran i yrket.

Ett verksamt medel för gymnastikläraren att förutom studier på egen hand förkofra sig anser jag vara, att han med vissa mellantider förpligtades att inställa sig vid gymnastikläraremöten — i likhet med hvad som är stadgadt för rektorsmöten — och önskvärdt vore, att om en sådan förordning komme till stånd, staten kunde i någon mån gälda de omkostnader, som med gymnastiklärarnes resor till och uppehållande vid nämnda möten äro förbundna.

Jag får därför äran föreslå, att hvarje gymnastiklärare skall vara skyldig att på tider, som gymnastiska centralinstitutet bestämmer, der infinna sig för att genomgå en gymnastikkurs, och att staten i någon mån gäldade de dermed förenade omkostnaderna.

Professor Törngren: Det gifves flere sätt för gymnastikläraren att förkofra sig i sitt yrke, dels genom studier på egen hand, dels ock iakttagelser under närvaro vid andra lärares lektioner och dylikt, af hvilka sätt det sistnämnda är särskildt verksamt för den intresserade och — att jag så må säga — icke mindre nödvändigt än det förra.

Hvad gymnastikläraremöten beträffar, anser jag dem ej tillfyllest i detta afseende, för så vidt de ej förläggas till Stockholm eller Göteborg med tillräcklig tid; i annat fall sättes läraren blott i tillfälle att se, huru förhållandena äro, och huru undervisningen bedrifves på ett ställe, i en enda skola. Dessutom uppstår svårighet att anordna dessa

möten på annan tid än ferietid, hvaraf två olägenheter uppstå, nämligen att ingen gymnastikverksamhet då råder vid de olika läroanstalterna, och att de inträffa under en tid, som läraren borde få ostörd använda efter eget godtfinnande.

Det vore därför önskvärdt, att gymnastikläraremötena kunde förläggas till några andra tider än ferietiderna.

Ett särdeles verksamt medel att underhålla och ytterligare utvidga lärarnes vetande vore, om det kunde beredas dem tillfälle, antingen att under en kortare tid uppehålla sig vid centralinstitutet för att se skolor och instruktionsöfningar derstädes eller ock att besöka olika läroverk i landsorten.

Men då blir frågan, huru skaffa vikarie och aflöna honom?

Aflöningen borde ske på statens bekostnad och ej drabba gymnastikläraren själf.

Vikarierna borde tagas af unga utexaminerade lärare, som ej ännu fått anställning. Somligstädes har vid tillfällen, då vikarie af annan anledning varit behöflig, praktiserats att taga rektor eller annan vid skolan anställd person till vikarie, men dessa äro vanligen allt för främmande för denna art af undervisning för att kunna på ett nöjaktigt sätt fylla uppgiften. Jag föreslår därför, att sådana anordningar vidtagas, att gymnastiklärare, som önska förkofra sig i sitt yrke, kunna efter gjord framställning om, att antingen vid centralinstitutet eller vid flere olika läroverk i landsorten under en kortare tid följa undervisningen, beredas tillfälle härtill, och att det må tillkomma vederbörande att pröfva giltigheten af framställningen, samt att arvodet till vikarien må utgå af statsmedel.

Kapten Littorin: Man befinner sig på en dålig grund, om man ej sättes i tillfälle att se, huru gymnastiköfningarna af andra på andra håll skötas. Det torde ej vara tvifvel underkastadt, att gymnastikläraren bör på något sätt beredas tillfälle att förkofra sig i sitt yrke, och att studier på egen hand, utan samfärdsel med yrkesbröder och utan tillfälle att med dem utbyta tankar och åsikter beträffande anordnandet af öfningarna, ej äro tillfyllest.

Enligt min åsigt gifves det två sätt att afhjelpa bristen.

Det ena är, att möjlighet beredes gymnastiklärarne att resa omkring i landsorten för att inhemta, huru öfningarna på olika ställen bedrifvas.

Det andra, att repetitionskurser eller möten anordnas vid gymnastiska centralinstitutet under en tid af omkring 14 dagar, och att dess lärarepersonal finge uppdrag att lemna behöflig handledning och meddela de upplysningar, som önskas.

Af dessa två sätt anser jag det sist anförda bättre och skulle därför vilja föreslå, att repetitionskurser anordnas vid gymnastiska centralinstitutet på sätt, jag nyss haft äran omnämna, och att resp. gymnastiklärare blefve i så god tid härom underrättade, att de kunde till sagde kurser sig infinna.

Direktör Cleve: Den nu behandlade frågan är en synnerligen viktig sådan.

Särdeles önskvärdt vore, om resp. gymnastiklärare kunde beredas tillfälle att något mera se, huru öfningarna på andra håll bedrifvas än som nu är fallet. Om gymnastiköfningarna vid läroverken inställdes för en vecka, på det att möjlighet kunde beredas läraren att närvara vid en repetitionskurs, möte eller dylikt vore ej så synnerligen farligt, och jag vill särskildt betona, att jag anser den tid, som genom denna lärarens bortovaro frántages öfningarna, skulle i rikt mått återvinnas derigenom, att läraren varit i tillfälle att öka sin erfarenhet och vidga sina vyer.

Hvad beträffar tiden för en sådan kurs, anser jag en vecka kunde vara tillfyllest, emedan det väl ej vore något alldeles nytt, som de hade att sätta sig in uti. I allmänhet är gymnastikläraren mycket lemnad ensam, och mången skulle kanske helst se honom borta från läroverket, men då det är fråga om permission, vilja vederbörande ogerna släppa af honom, och aldrig erfar man större intresse hos höga vederbörande för de gymnastiska öfningarna, än då det ifrågasättes, att gymnastikläraren, äfven om det gäller hans egen förkofran, skall få några dagars ledighet. Jag skulle på grund af det, jag anför, vilja föreslå, att en framställning härom gjordes hos gymnastiska centralinstitutets direktion, att gymnastiklärarne finge vid nämnda institut genomgå en repetitionskurs af omkring en veckas längd.

Kapten Norlander: Jag instämmer uti här gjorda uttalanden och anser dylika repetitionskurser vara nyttiga och nödvändiga.

Då staten vid olika tillfällen gifvit understöd och lemnat bidrag till rektorers, seminariilärares och folkskolelärares resor i och för vinnande af utbildning, hoppas jag, att äfven gymnastiklärare, som vilja förkofra sitt vetande, ej skola sakna understöd af staten.

Kapten Silow: Jag för min del framhåller och betonar kraftigt behovet af dylika repetitionskurser, som af flere talare blifvit förordade, men jag vill på samma gång erinra derom, att sådana kurser äfven böra anordnas för lärarinnor.

Direktör Cleve: Jag tror, att offervilligheten hos lärare och lärarinnor är så stor, att om staten gäfve det minsta bidrag, de tvifvelsutan skulle inställa sig ganska talrikt till sådana föreslagna repetitionskurser. Men — som jag förut uttalat — nödvändigt är, att permission skall beviljas, hvarjemte önskvärdt är, att den gymnastiklärare, som erhållit tillstånd att deltaga i en repetitionskurs, ej är skyldig att sjelf aflöna vikarie för de dagar, han är frånvarande.

Kapten Balck: Om det nu afhandlade förslaget skall bära önskvärd frukt, anser jag, dels att gymnastiklärarne skola hafva full ersättning för såväl resa som vivre å stället, dels ock att kursen utsträcker till minst 14 dagar och förläggas till centralinstitutet.

1 veckas kurs anser jag vara för kort.

Professor Törngren: Jag frångår mitt förra yrkande och förenar mig med dem, som föreslagit en repetitionskurs vid centralinstitutet.

Då alla gymnastiklärare äro lågt aflönade, anser jag ej, att de skola betungas med utgifterna för resa till och uppehåll i Stockholm,

men jag tror likväl, att många på grund af sitt intresse skulle inställa sig, blott ett ringa bidrag beviljades.

Derjemte vill jag såsom min mening uttala, att kursen ej bör vara obligatorisk, utan bör läraren vinna tillträde till densamma genom ansökan.

Direktör Cleve: I likhet med prof. Törngren har jag tänkt mig, att dessa besök skola vara frivilliga och ej företagas såsom en kom-mendering.

Jag får föreslå:

1:o) Frivilligt deltagande i ofvannämnda repetitionskurser, och

2:o) Åliggande för gymnastikläraren att efter bestämda tider in-finna sig vid dylika.

Kapten Littorin: Jag för min del tror, att om gymnastiklärarne finge resa på half biljett och vore befriade från att sjelfve ersätta vikarie, skulle de nog ikläda sig öfriga utgifter och kunna inställa sig vid de föreslagna repetitionskurserna.

Löjtnant Bergqvist: Jag tror ej, att exempelvis en gymnastik-lärare vid ett 3-klassigt läroverk med sin lilla aflöning skulle kunna deltaga i dylika repetitionskurser, så framt han ej erhöile full ersätt-ning för resa till och uppehåll i Stockholm.

Kapten Andersson: Jag instämmer med löjtnant Bergqvist i hans sista yttrande angående full ersättning åt gymnastiklärare, som deltagar i repetitionskurs.

Kapten Silow: Jag instämmer med löjtnant Bergqvist angående full ersättning för den lärare, som deltagar i repetitionskurs.

Öfverläggningen förklarades afslutad.

Mötet antog följande resolution:

att för att gifva gymnastiklärare tillfälle att förkofra sig borde för dem beredas möjlighet att efter förutgången ansökan få genomgå en kort repetitionskurs vid Kongl. Gymna-stiska Centralinstitutet, och

att, på det att en starkare anslutning till nämnda kurs skulle vinnas, gymnastiklärarne må erhålla full ersättning för resa till och uppehåll vid institutet samt varda befriade att ersätta vikarie.

Öfverläggningsämnet 7:

Vore det ej rätt nyttigt att fordra obligatorisk gymnastikundervisning i likhet med den, som eger rum i statens läroverk, icke blott vid de undervisningsanstalter, som åtnjuta statsunderstöd i någon form (flickskolor, folkhögskolor m. m.), utan äfven vid de privata skolor, som erhållit dimissionsrätt?

Kapten Norlander: Enligt min mening böra inga rättigheter medgifvas utan motsvarande skyldigheter, och då staten träder emellan med beviljande af understöd åt undervisningsanstalter, vare sig i form af direkta bidrag till flickskolor, folkhögskolor och dylikt, eller indirekt genom beviljande af dimissionsrätt åt privata läroverk, bör väl ensamt ur denna synpunkt skyldigheten att sörja för deras lärjungars fysiska utveckling med allt skäl kunna åläggas dessa uppfostringsanstalter. Visserligen sker det här och der frivilligt, men långt ifrån till den utsträckning, som det borde ske, och som ovilkorligen blefve följd, om det obligatoriskt ålades. Man invänder häremot, att i så fall måste statens bidrag blifva ganska stort, enär många föräldrar till barn, speciellt i flickskolor, af oförstånd och okunnighet, ofta påverkade af barnen sjelfva, icke önska gymnastik åt sina barn, och att genom ett dylikt stadgande föräldrar skulle sätta in sina barn i andra privata läroverk utan statsunderstöd, der dylika bestämmelser icke finnes, och att en sådan konkurrens ej kunde i längden bestå. Men detta är ju närmast en penningfråga, som med god vilja från statens sida nog borde kunna ordnas, och det gäller härvidlag en så vigtig sak, att inga uppoffringar böra skys för att skaffa t. ex. äfven qvinnokönet den fysiska uppfostran, det i lika hög grad kräfver som det manliga, för hvilket staten i detta hänseende sörjer.

Vid både folkhögskolor och privata läroverk med dimissionsrätt skänkes ungdomen så stora fördelar, att jag icke kan inse, hvarför just åt dem skall frivilligt öfverlemnas valet att underkasta sig tvånget af rationela kroppsöfningar eller ej, det senare till dessas egen skada. Då *all* ungdoms behof härvidlag bör, så vidt möjligt tillgodoses, anser jag med fullt skäl, att der staten *kan* taga några bestämmelser, bör den ock göra det, och mig synes den med allt skäl *kunna* göra det vid de ofvannämnda läroanstalterna.

Direktör Cleve: För min del anser jag det vara synnerligen behöfligt, att obligatorisk gymnastikundervisning fordras äfven i andra läroanstalter än statens. Utan obligatorisk undervisning, synnerligast vid flickskolor, *här* man svårigheter gent emot föräldrar och målsmän.

I sammanhang härmed skulle jag på det varmaste vilja förorda, att undervisningen så ordnades, att äfven de sjuka och svaga kunna deltaga i densamma, och att ej, såsom nu är fallet, de svaga blifva befriade vid fall, för hvilka just gymnastik är rätta medlet.

Först då, när undervisningen kan *så* ordnas, blifva öfningarna goda och riktiga.

Professor Törngren: I likhet med föregående talare får jag förorda, att obligatorisk gymnastikundervisning bör fordras vid såväl de

undervisningsanstalter, som icke åtnjuta statsunderstöd i någon form, som ock vid de privata skolor, hvilka erhållit dimissionsrätt.

Jag får föreslå, att mötet uttalar den önskan, att obligatorisk gymnastikundervisning skall fordras icke blott vid de skolor, som åtnjuta statsunderstöd i någon form, folkhögskolor undantagna, utan äfven vid de privata skolor, som erhållit dimissionsrätt, samt att vid dessa läroanstalter anställas från gymnastiska centralinstitutet utexaminerade lärare och lärarinnor, hvarjemte såsom önskningsmål må framhållas, att eleverna i och för de gymnastiska öfningarna indelas i afdelningar efter anlag, utveckling och färdighet.

Kapten Silow: Jag instämmer lifligt med dem, som förorda införande af obligatorisk gymnastikundervisning vid privatskolor i likhet med den, som eger rum vid statens läroverk, och jag vill särskildt kraftigt betona önskvärdheten, ja, nödvändigheten af, att gymnastik varder ett *obligatoriskt* ämne i flickskolorna.

På samma gång får jag ock framhålla, att de gymnastiserande ordnas efter anlag, kroppslig utveckling och färdighet, samt att de svaga erhålla särskild undervisning eller, rättare behandling, hvilket man dock ej kan fordra, att en lärare eller lärarinna skall kunna sköta, med mindre än att särskilda tider för de svagare anordnas.

Öfverläggningen förklarades afslutad.

Mötet uttalade såsom sin önskan, att *obligatorisk gymnastikundervisning skall fordras vid de undervisningsanstalter, som åtnjuta statsunderstöd i någon form, med undantag af folkhögskolor, och äfven vid de privata skolor, som erhållit dimissionsrätt, samt att vid dessa läroanstalter anställas från Kongl. Gymnastiska Centralinstitutet utexaminerade lärare och lärarinnor; i sammanhang härmed framställdes såsom önskningsmål, att eleverna indelas för gymnastik-öfningar i afdelningar efter anlag och färdigheter.*

Den 3. April kl. 9 f. m.

Öfverläggningsämnet 9:

Huru många tjenstgöringstimmar i veckan kan rimligtvis fordras af gymnastikläraren vid de högre allmänna läroverken, beräknadt efter nuvarande aflöning?

Kapten Littorin: Vid besvarandet af denna fråga: »huru många tjenstgöringstimmar i veckan kan rimligtvis fordras af gymnastikläraren vid de högre allmänna läroverken, beräknadt efter nuvarande aflöning», har jag icke kunnat gå efter annat än de redogörelser, som rektorerna

äro skyldiga att årligen inlemna till ecklesiastikdepartementet. Jag har sedan 4 å 5 år samlat uppgifter angående gymnastiklärarens tjänstgöringsskyldighet vid de olika läroverken.

Ett litet extrakt af, hvad 1886 och 1887 års berättelser innehålla, skall jag bedja få lemna. Det torde då kanske vara skäl att med det samma påpeka den märkvärdiga skillnad i tid, som finnes för den obligatoriska undervisningen i gymnastik per vecka. Nya elementarskolan i Stockholm har 7 timmar per vecka, Beskowska skolan har 8 timmar. (Här lemnades en utförlig redogörelse för de olika läroverken.)

Skillnaden mellan Nya elementarskolan, som har minsta antalet timmar, och läroverket i Lund, som har mesta antalet timmar, uppgår till 13 timmar i veckan. Bortser jag nu från Stockholms läroverk, som, jag kan säga, icke arbeta under fullt normala förhållanden, och tager blott skillnaden emellan de läroverk, som hafva 11 timmar, och Lunds läroverk, erhåller jag ändå en tidsskillnad af 9 timmar per vecka.

Det säger sig sjelf, att för samma betalning bör det också vara ungefär samma tjänstgöring. Stadgan för rikets läroverk af 1878, som är den sista stadga, vi hafva, talar ingenting om, hvad gymnastiklärarens tjänstgöringsskyldighet är. Kongl. Maj:ts förordningar äro i allmänhet mycket njugga beträffande uppgifter om, hvarpå egentligen lärarnas löner grunda sig. Om vi tänka oss gymnastiklärarnes ställning vid läroverket vara ungefär i paritet med adjunkternas, finnes det ett mycket lätt sätt att beräkna det timantal, som gymnastiklärarne äro skyldiga att tjänstgöra. Adjunkternas löner variera emellan 1,500 kronor och 3,500 kronor, och taga vi deraf medeltalet 2,500 kronor, hafva vi fått ungefär normalt, hvad en adjunkt är betald med nämligen: 100 kronor i timmen per 36 veckor. Han är nämligen skyldig att tjänstgöra 28 timmar; 100 kronor i timmen gör 2,800 kronor, och tjänstgöringsmediet är naturligtvis 25.

Göra vi nu på samma sätt upp en beräkning för gymnastikläraren, hvars mediilön är 1,250 kronor, få vi ett ganska vackert resultat af $12\frac{1}{2}$ tjänstgöringstimme per vecka. Det har funnits år, då maximaltiden, som nu är 20, till och med har varit $26\frac{1}{2}$. Det förhållandet är nu afhjelpat sedan 5 år tillbaka, och det vore önskvärdt, ifall den obligatoriska tjänstgöringstid, som pålægges gymnastikläraren, skulle i någon mån kunna inskränkas. Ett enda ställe i Kongl. Maj:ts författningar har jag lyckats få reda på, hvaraf man något kan sluta sig till gymnastiklärarens tjänstgöringsskyldighet. Det gäller nämligen teckningslärare, hvilka, jag vill påminna om, stå i full paritet med gymnastiklärare, och lyder: »teckningslärare skall mot åtnjutande af berörda aflöning vara skyldig att undervisa i teckning vid högre elementarläroverk femton timmar.» — — —

Således tror jag mig hafva funnit den rätta beräkningen angående timantalet och den proportion till aflöningen, som tjänstgöringstiden bör hafva.

Jag är fullkomligt öfvertygad om, att de flesta gymnastiklärare vilja instämma med mig i den åsigten, att ett dylikt onaturligt upphissande af tiden har tillkommit på grund af Kongl. Maj:ts nådiga

stadga, der det i § 18 heter, att två eller tre timmars fortsatt arbete på lärorummet skall efterföljas af minst två timmars ledighet från skolgång; dock må af denna ledighet en half timme kunna användas för gymnastik eller sång, om densamma omedelbart ansluter sig till en föregående eller efterföljande lästimme.

Denna inskjutna punkt i § 18 har verkligen varit en hållhake för de flesta rektorer, som på den grund ansett det vara en lagparagraf, som säger, att icke gymnastikundervisning får bedrivas annat än på halftimmar, och sålunda hafva de verkligen lyckats att på ett utomordentligt sätt stycka sönder tiden för gymnastikläraren. Det är visserligen sant, och jag bugar mig för principen, att lärarne i allmänhet skola vara skolans tjenare och icke skolan lärarnes tjenare, men att på det sättet förrycka tiden för gymnastikläraren kan naturligtvis icke gå i längden.

Frågan är af en mycket ömtålig natur i det hänseendet, att jag är fullkomligt öfvertygad om, att en del gymnastiklärare, till följd af att de hafva andra sysselsättningar än sin gymnastiklärarebefattning, hafva fått lof att sticka in sitt arbete just på de der mellantiderna.

Jag skall bedja få göra en liten exposé af, huru tiden i Upsala är sönderryckt. Gymnastiktiderna äro der $9\frac{1}{2}$ 10, $3\frac{3}{4}$ 10— $10\frac{1}{4}$, $1\frac{1}{2}$ 11—11 och 4 dagar i veckan $2\frac{3}{4}$ 3, hvartill komma 5 timmar i veckan mycket reelt emellan 4 och 5 och 5 och 6 på eftermiddagen. Med den soin, som rektor har räknat ut tiden för gymnastikläraren, uppgår, enligt hvad som står i denna redogörelse till ecklesiastikdepartementet, gymnastiklärarens i Upsala tjenstgöringstid till 17 timmar. Jag vädjar till alla, om det icke precis på minuten är uträknadt den tid, som gymnastikläraren sysselsätter sig med eleverna i skolan. Emellan $1\frac{1}{2}$ 10 och $3\frac{3}{4}$ 10 är en kvarts ledighet, vidare emellan $10\frac{1}{4}$ och $1\frac{1}{2}$ 11 är ytterligare en kvarts ledighet, således en halftimmes uppehåll, som går bort för gymnastikläraren. Det är visserligen sant, att man behöfver dessa kvarter för att lufta i gymnastiksalen och möjligen få blåsa ut litet sjelf, men dessa två kvart på dagen göra mig dock 3 timmar i veckan.

Vidare har det varit lika svårt i Upsala som i de flesta andra högre allmänna läroverk, att alldeles precis följa lagstadgandet, ty vi hafva äfven i Upsala, som anses, och detta med rätta, för ett mönsterläroverk, fått 4 trekvartstimmar i veckan, nemligen emellan $2\frac{3}{4}$ 3. Der går ytterligare 4 kvart bort. Jag har räknat ut, att, om man nu lägger till dessa kvart, man i stället för de i programet omnämnda 17 timmarna, får gymnastikläraren sysselsatt under 21 timmar.

Det betyder för närvarande ingenting, ty aflöningen förblifver precis densamma, och dessutom är det icke fråga om att få den höjd på något sätt, utan jag vill blott genom detta anförande konstatera, att gymnastiklärarens tjenstgöringsskyldighet är upphissad i en onaturlig grad, i det att, i stället för dessa $12\frac{1}{2}$ timmar, som jag visat borde vara tjenstgöringstiden, densamma är t. ex. i Upsala 21 timmar. Granskar jag de 36 läroverks redogörelser, af hvilka jag här gjort utdrag, finner jag, att i Luleå äro gymnastiklektionerna $1\frac{1}{2}$ 10—10, 10, 40—11, 10,

11,10—11,30, $\frac{1}{2}3$ —3, således en utmärkt tid så till vida, att gymnastikläraren är upptagen från $\frac{1}{2}10$ — $\frac{1}{2}12$ med en $\frac{3}{4}$ timmas uppehåll på middagen. Der har rektor för gymnastikläraren hopsummerat minuter på sådant sätt, att 10 min. för uppehållet mellan timmarna afdragits och uppsatt, att gymnastikläraren är upptagen 11 timmar.

Värst af allt synes mig dock för närvarande Lund vara. Der hafva de 20 timmar i veckan, fördelade på följande sätt: 7—8 f. m. anställas vapenöfningar med sjette och sjunde klasserna, sedan pågår gymnastiken mest hela dagen till kl. 12; den hufvudsakliga gymnastikundervisningen synes dock vara förlagd till eftermiddagen, den börjar $\frac{1}{2}5$ och slutar en dag i veckan kl. 7.

Det är ju alldeles klart, att detta icke kan gå för sig i längden, utan att en reduktion af tiden måste ske.

Icke ett enda schema vid alla dessa 36 läroverk är uppgjordt lika vis-à-vis tiden. Således synes det tydligt, att gymnastikundervisningen betraktas såsom ett biämne, som kan skjutas in på barnens fritid och på sådana tider, som äfven icke i sanitärt hänseende äro fullt lämpliga. Jag vill i detta hänseende blott påpeka, att när läsningen slutar $\frac{1}{2}3$, hafva vi åtminstone vid ett par läroverk en gymnastiklektion $\frac{1}{2}4$; den välbehöfliga middagsrasten får barnen vid de läroverken ej ens åtnjuta.

Såsom en konklusion af det hela skulle jag därför hos mötet vilja anhålla, att det ville besluta att genom en skrifvelse till direktionen för gymnastiska centralinstitutet anhålla om dess benägna understöd för begäran, att den gamla bestämmelsen om 3 timmars gymnastik i veckan för hvarje klass måtte åter inkomma i stadgan för rikets allmänna läroverk.

Direktör Cleve: Nog spelar aflöningen en väsendtlig rol för gymnastikläraren som för alla andra, men jag tager för gifvet, att det är ungdomens behof, hvartill man i första rummet måste taga hänsyn. Att detta behof af rörelse genom den anhållan, som kapten Littorin framställt, icke skulle blifva tillgodosedt, synes mig vara klart, och förhållandena skulle ej blifva bättre, snarare sämre, än hvad de nu äro.

Vi hafva många gånger diskuterat denna bestämmelse i stadgan för rikets allmänna läroverk angående gymnastikundervisningen och funnit, att den just genom sin obestämdhet och genom den frihet den lemnat åt herrar rektorer har medfört, att denna undervisning har på ett betänkligt sätt fått sitta emellan, hvilket på somliga ställen har haft sina fördelar för herrar lärare derigenom, att de fått en minskad undervisningstid, medan på andra ställen, der rektorerna varit ifriga att låta gymnastikläraren få ut den fulla tid, som ansetts behöflig, gymnastiklärarens arbete blifvit betydligt mycket förstoradt, utan att hans pekuniära ersättning därför blifvit ökad.

Godt och väl vore det ju, om genom kapten Littorins förslag ett sådant resultat kunde vinnas, att man fick full bestämdhet med afseende på gymnastiktiden, så att det t. ex. kunde bestämmas en minimi- eller maximitid, d. v. s. att ett högre allmänt läroverk skulle kunna

vara belåtet med ett mindre antal timmar än ett annat högre allmänt läroverk med flere lärjungar; då skulle man kunna tänka sig, att det mindre antalet lärjungar skulle få sitt behof af gymnastik tillgodosedt genom en kortare undervisningsskyldighet hos läraren, och om denna tid togs som normal, skulle man mycket väl vid ett mera befolkadt läroverk, der lärarens tid togs flere timmar i anspråk, få en beräkningsgrund, liknande den, som användes för ritlärarne.

Men jag tror, att det nu församlade mötet bör hufvudsakligen låta sina beslut gå i den riktningen, att det är ungdomens behof af rörelse, som i första hand skall tillgodoses. Detta kan icke ske på annat sätt, än att den nuvarande stadgan, som i denna fråga liksom i alla andra, hvilka hafva med gymnastiken att göra, är i högsta grad ofullkomlig och lägger svårigheter i vägen såväl för rektor som för gymnastikläraren att vinna målet, ändras så, att det blefve en fullkomligt bestämd tid. Kortare tid än en halftimmes daglig gymnastik för hvarje afdelning kan jag för min del icke tänka mig, och denna halftimme skall då uteslutande användas till gymnastik och icke i sig inrymma af- och påklädning samt marsch från skolan.

Vid beräkning af tjänstgöringstiden kan en gymnastiklärare, som, för att undervisningen skall gå ihop, blir kastad på de mest olika tider, icke jämföras med en annan lärare, som alltid har tillfälle att få sina timmar ordnade i sammanhang.

Det finnes läroverk, som t. ex. på lofvet emellan 10 och 12 har tre gymnastikafdelningar, en halftimme för hvarje. Man kan väl icke tänka sig något märkvärdigare, än att samma lokal skall på två timmar användas för tre olika gymnastikafdelningar. Det finnes då icke den minsta tid för luftvexling, och der lokalen är dålig för öfrigt, är det omöjligt att få dammet att lägga sig, så att vistelsen i lokalen kan blifva helsosam åtminstone för den sista afdelningen.

Derför torde, med afseende på denna sak, ett sådant bestämmande uttalas i läroverksstadgan, att ingen gymnastik under några förhållanden får ega rum, om icke tillräcklig tid föregått för att få lokalen i det skick, den bör vara, för att en gymnastiköfning skall kunna motiveras såsom nyttig. Om det är ordnad på det sättet, är en gymnastiklärare upptagen t. ex. från 10 till $3\frac{1}{4}$ 11 med en lektion; 11,15 börjar den andra lektionen, och då kan det mycket väl ordnas så, att i samma ögonblick klockan slår en qvart, är signal till uppställning gjord, och lektionen börjad, hvarigenom den kan slutas $3\frac{1}{4}$ 12, då eleverna på sista qvarten före 12 få tid att kläda om sig och dessutom hafva den i stadgan föreskrifna friheten efter hvarje lektion. Att sluta en gymnastiklektion på samma tid, som den teoretiska lektionen skall börja, kan under inga vilkor vara öfverensstämmande med hvad, som är fördelaktigt för en uppväxande ungdom.

Om jag skulle få sammanföra mitt yttrande, skulle jag vilja instämma med kapten Littorin i afseende på behofvet att få en bestämd minimitid för gymnastiken vid ett högre allmänt läroverk, der t. ex. lärjungarnas antal icke vore mer än 200. Äfven om antalet lärjungar vid ett högre allmänt läroverk vore så litet som tänkbart är, tror jag

ändå icke, att man kan få gymnastikafdelningarna färre än tre, och skola sedan 6:te och 7:de klasserna hvardera hafva en timme fäktning i veckan, blir det precis samma antal undervisningstimmar för gymnastikläraren äfven vid ett sådant läroverk. Skillnad kan uppstå derigenom, att det skulle vara ett mycket stort läroverk, der man behöfde hafva fyra afdelningar och der så möjligtvis skulle inträffa, skulle en förhöjning ega rum i den betalning, som ursprungligen varit afsedd att vara en godtgörelse för gymnastikläraren vid ett läroverk, der gymnastikafdelningarna varit beräkuade till tre, hvilket är det vanliga, och som sannolikt i de flesta fall äfven kommer att räcka till.

Vidare behöfvas fullkomligt bestämda föreskrifter i afseende på gymnastiktidens förläggande och dess förhållande till den teoretiska lektionen jemte en väl behöflig förbättring uti gymnastiklärarelönen, som jemförd med öfriga lärarelöner är betydligt mindre. Jag vill i afseende på detta anföra något så rent märkvärdigt som, att när lönetillägget, eller som det kallades dyrtidstillägget, skulle komma lärarne till handa, fingo t. ex. de lärare, som hörde till adjunktsgarden 500 kronors dyrtidstillägg, med rättighet att få bibehålla det, tills de kommo in i högsta lönegraden, 3,500 kronor, då dyrtidstillägget nedsattes, jag tror, till halfva beloppet, under det att gymnastiklärarne med 1,000 kronors lön fingo ett dyrtidstillägg af 100 kronor, hvilket, när de kommo upp i andra lönegraden, 1,500 kronor, minskades till 75 kronor. Det kan vara rätt roligt, att vid sådana tillfällen som detta få fästa uppmärksamheten på herrar lagstiftares sätt att godtgöra gymnastikläraren, ty om man utgår från den uppfattningen, att arbetet skall betalas efter dess värde, är värdet af vårt arbete på detta sätt uppfattadt just icke så synnerligen stort.

Kapten Balck: Jag skall bedja få instämma med kapten Littorin i hans åsigt med afseende på gymnastiklärarnes öfverdrifna arbete i förhållande till den betalning, som de åtnjuta. Så till vida vill jag komplettera hans uppgifter, att de timmar, som äro upptagna i redogörelserna till ecklesiastikdepartementet, äro minimum af det timantal, som i verkligheten förefinnes. Om det för norra latinläroverket står, att läraren är upptagen 18 timmar i veckan, är det den med ytterlig noggrannhet uträknade summan af de timmar, för hvilka han står upptagen på schemat.

Då äro från detta schema uteslutna sådana timmar, som äro absolut nödvändiga för att kunna tillämpa rotmästaresystemet i undervisningen, d. v. s. all den undervisning, som rotmästarna erhålla, finnes icke upptagen på schemat. Om jag endast tager 3 rotmästareafdelningar af de 6 gymnastikafdelningarna, och hvardera rotmästareafdelningen erhåller omkring 20 min. öfning, gör det mig ett plus af 6 timmar i veckan. Det är alltså summa 24 timmar, som läraren är absolut på platsen och tjänstgör. Inräknar man sedan, som kapten Littorin påpekat, de stunder, som flickas in mellan lektionerna, vare sig halftimmar eller kvarter, då han icke är så pass ledig, att han kan aflägsna sig, tillkommer en massa timmar. Alltså se vi, att timantalet, då han är bunden vid tjänstgöringen, springer upp betydligt öfver de anförda siffrorna. Detta torde vara bevis

för, att gymnastikläraren är strängt upptagen, och då han, såsom nu är framhållet, är dåligt aflönad, torde man trycka på den önskan, att hans aflöning måtte höjas, så att han mera odeladt, mera koncentreradt, kan egna sin uppmärksamhet åt det hela och icke tvingas att tillämpa den lagparagraf, att läraren är berättigad att söka andra tjänster, hvilket har till följd, att intresse och krafter äro splittrade på så många håll, att han icke kan prestera det arbete, som han skulle kunna, om han odeladt finge egna sig åt sitt arbete såsom gymnastiklärare. Jag instämmer således i kapten Littorins yrkande att få bättre fördelning af timmarna och mera rimlighet i proportionen emellan aflöning och arbete.

Huruvida den gamla bestämmelsen om 3 timmar i veckan för hvarje pojke skall hållas på, det lemnar jag derhän. Jag skulle i så fall vilja inflicka ordet »minst» 3 timmar; den åsigten har ju på sista tiden gjort sig gällande, att en halftimmes gymnastik är det minsta möjliga, och jag skulle därför hellre uttala önskvärdheten af, att tiden utsträcktes till $\frac{3}{4}$ timme. Jag instämmer i det fallet med direktör Cleve, att vi böra i första rummet tillgodose lärjungens behof af fysisk uppfostran och alltså utgå från den synpunkten att gifva honom det största möjliga tillfälle till gymnastik, som kan åstadkommas, men höja ersättningen för arbetet i proportion dermed.

Kapten Littorin: Meningen med det resultat, till hvilket jag kommit, är icke alls att göra detta till en löneförhöjningsfråga. Jag vill blott hafva starkt betonat önskvärdheten af, att det så mycket som möjligt genom en friare bestämmelse, än hvad nuvarande lagar och författningar innehålla, blir rektors skyldighet att i samråd med gymnastikläraren tillgodose lärjungarnas behof i gymnastisk väg. Som jag nyss hade äran påpeka, är § 18 af den, att jag så må säga, lömska beskaffenhet, att en del bokstafvens män anse sig alldeles förpligtigade att gifva gymnastikundervisningen en halftimme i sender åt hvarje afdelning. Komme den gamla bestämmelsen tillbaka, att ynglingen skulle hafva tre timmars gymnastik i veckan, vore också i samma ögonblick rektor medgifvet att fördela denna gymnastiktid så, att ynglingarne få sitt quantum. Det kan gå till på olika sätt. På ena hållet t. ex., der ort, seder etc., tagas med i beräkningen, kunna de återgå till, hvad direktör Cleve nyss sade, nämligen fördelning af ynglingarne på tre afdelningar. I Upsala liksom på flere andra ställen hafva vi fyra afdelningar, och jag tror, att rektor är alldeles bestämd att icke ändra detta, förrän lagens bokstaf får ett annat utseende.

Jag skulle därför, som ett resultat af mitt yttrande, vilja hemställa, att mötet ville ingå till direktionen för gymnastiska centralinstitutet med en anhållan, att § 18 blefve ändrad så, att den fick samma ordalydelse som i den gamla skollagen, att lärjungarne måtte få tre timmars gymnastik i veckan, men att vi icke alls här rörde vid aflöningsfrågan.

Professor Törngren: Jag ber att få påpeka, att det är icke blott denna paragraf, som är gällande för gymnastikundervisningen, utan äfven Kongl. cirkuläret af den 19 Juni 1866, der det står, att hvarje klass skall hafva *minst* en halftimmes gymnastik dagligen.

Nu hemställer jag, huruvida, då vi hafva denna bestämmelse att följa, det vore lämpligt att förändra densamma derhän, att lärjungarne skola hafva minst tre timmars gymnastik i veckan.

Det dröjde ganska länge, innan vi lyckades få daglig gymnastik. Skulle vi nu återgå till det gamla och få tre timmar i stället för de nuvarande sex halftimmarna? Det vore, tror jag, ett tillbakagående, som vi böra akta oss för, så länge det står »minst», och då vi öppet fordra tre kvarts timmes lektion dagligen.

Deremot anser jag det mycket billigt, att den tid, som spilles bort för läraren genom att lektionerna äro förlagda så, att han icke kan använda mellantiderna, måtte räknas honom tillgodo, och att vid summeringen icke någon småaktighet i afseende på samvetsgrann addition af de förgångna minuterna må komma i fråga.

Jag tror icke, det vore lämpligt att ingå med en skrifvelse, som innehöll en fordran på återgång till den gamla på goda skäl utdömda bestämmelsen om tre timmars gymnastiktid i veckan, men deremot tror jag, att det vore mycket lämpligt, om denna skrifvelse innehöll de öfriga anmärkningar, som varit gjorda emot det sätt, som praktiseras vid beräkningen af gymnastiklärarens arbetstid. Huruvida det vore skäl i att vidröra frågan om aflöning, vet jag icke, men det kan ju vara möjligt att så är.

Öfverläggningen förklarades afslutad.

Yrkanden hade gjorts dels

att gymnastikläraremötet skulle ingå till direktionen för Kongl. Gymnastiska Centralinstitutet med anhållan att genom dess benägna försorg åtgärder vidtoges, att den gamla bestämmelsen om tre timmars gymnastik i veckan åter infördes i stadgan för rikets allmänna läroverk; dels

att åtgärder vidtoges för att ungdomens behof af gymnastik och af dessa öfningars förläggande på rätt tid i främsta rummet blefve tillgodosedt.

Mötet beslöt, att en skrifvelse skulle aflåtas till direktionen öfver Kongl. Gymnastiska Centralinstitutet med begäran, att det för gymnastiken utfärdas noggrannare bestämmelser, hvilka böra grunda sig på ungdomens behof af kroppslig utveckling.

Öfverläggningsämnet 8:

Hvilka äro orsakerna till svårigheten att åter upplifva den fria leken i de allmänna läroverken, och huru böra dessa undanrödjas för att ungdomens deltagande i leken måtte blifva allmänt?

Kapten Silow: Det gifves näppeligen en handbok i svensk gymnastik för ungdom, som icke upptager ett ganska stort antal lekar och förordar deras användande.

Vid gymnastiska centralinstitutet genomgås äfven årligen ett icke obetydligt antal lekar med de blifvande gymnastiklärarne för att genom dem spridas till landets ungdom. Jag tror mig ock kunna säga, att den fria leken icke har några sannare vänner än gymnastiklärarne, och nog göra de litet hvar, hvad de kunna för att sprida leken och uppmuntra ungdomen att i den deltaga.

Vi kunna dock icke annat än erkänna, att den fria leken, jemförd åtminstone med forna dagars, i betydlig mån har aftagit och detta till stor ledsnad för lekens sanna vänner. Orsakerna härtill äro onekligen många, och jag skall försöka att här i korthet vidröra de viktigaste af dem.

En del påstår, att den egentliga orsaken skulle ligga i sjelfva tidsförhållandena i vanor och nöjen, som allt mer tagit en veklig pregel, i njutningslystnaden m. m. Utan tvifvel ligger någon sanning deri.

Ser man på våra dagars klädedrägt, lämpar den sig icke för den fria leken. En yngling nu för tiden är vanligtvis iklädd lång rock, hög stärkt krage, manschetter, som gå ned på fingerspetsarna o. s. v., allt utvisande en mycket opraktisk, för lek och kroppsöfningar i allmänhet, mycket oändamålsenlig toilette. Ännu mera olämplig är den dräkt flickorna bära, iförda snörlif och skodon med höga klackar. Äfven på detta område vore skäl att söka åstadkomma någon förändring eller rättare förbättring. En del har velat se orsaken till lekens aftagande i den s. k. ordnade gymnastiken, påstående, att denna skoldressyr, som den då kallas, skulle vara ett hinder för lekens införande i våra skolor. Denna åsigts förfäktare vilja i allmänhet utbyta gymnastiken mot lek.

Jag anser mig därför litet grand böra här framhålla lekens förhållande till gymnastiken: Jag anser, att lekens rörelseformer äro för obestämda, för att leken skulle kunna utgöra något slags vederlag för gymnastiken. Huru nyttig och utvecklande för ungdomen leken än är, kan den dock aldrig ersätta gymnastiken, hvilken genom sin beständighet, sin begränsning eger en förmåga icke endast att skaffa helsa, utan äfven att rätta sådana hos de flesta ungdomar förekommande fel, såsom dålig hållning, tryckt bröstborg, snedhet, blodfattigdom och andra abnormiteter, hvilka alla den fria leken aldrig kan bota eller ändra. Jag vill därför på det bestämdaste motsätta mig den uppfattningen, att den fria leken skulle kunna ersätta eller vara vederlag för den ordnade gymnastiken. Gymnastik och lek komplettera men kunna icke fullt ersätta hvarandra.

En del påstår, att det trägna och stora skolarbetet lägger hinder i vägen för den fria lekens öfvande, och häri skulle jag vilja på det

lifligaste instämman; man hör numera temligen allmänt, såväl utom som inom skolan, att tiden, som skolarbetet kräfver, är för stor, tidsfördelningen olämplig, och att öfveranstängning och abnorma helsoförhållanden allmänt råda hos ungdomen. Den hygieniska afdelningen i sista läroverkskomiténs betänkande jemte bifogade tabellariska uppgifter lemna härpå slående bevis.

Vederbörande hafva äfven i någon mån sökt rätta detta missförhållande ehuru på ett högst egendomligt sätt. I en proposition, som från Kongl. Maj:t förlidet år afläts till riksdagen, föreslogs en minskning i skolarbetet, som väckte mycken ovilja och ledsnad hos landets gymnastiklärare. Deri framhålles sanningen, att tiden för skolarbetet är mycket lång och önskvärdheten af att få den minskad. Huru gå nu vederbörande till väga för att åstadkomma denna minskning? Jo, de föreslå, att i stället för de fem timmars obligatoriska kroppsöfningar i veckan, som 6:te och 7:de klasserna dittills haft, skulle de nu endast få tre timmar i veckan, och dessa skulle delvis blifva frivilliga. Vidare förordas att, om exercis en dag begagnas, de ynglingar, som deri deltaga, den dagen befrias från gymnastiköfningarna. Vederbörande hafva alltså ansett, att exercis skulle vara vederlag för gymnastik, således en motsatt åsigt mot den, som uttalades vid skandinaviska gymnastikläraremötet i Jönköping. Men icke nog dermed, vederbörande hafva gått så långt, att de öfverlemnade åt ynglingen vid läroverket att bestämma, huruvida han vill deltaga i fäktöfningarna eller icke. Med ett ord, man har försökt på alla sätt »kanthugga» den ringa tid, som hittills varit anslagen för kroppsöfningar i våra läroverk.

För att minska öfveranstängningen vid våra läroverk, har man valt den, minst sagdt, egendomliga utvägen att inskränka de öfningar, som hittills varit det enda kraftiga medel, som stått till skolans tjänst, för att motarbeta det skadliga inflytande, som ett öfverdrifvet arbete under stillasittande medför, men man låter timantalet för den bokliga undervisningen fortfarande vara detsamma. Detta synes mig vara att sätta yxan till den friska grenen i stället för till den murkna.

Det behöfves *tid, mycken tid* för att införa och öfva leken, men äfven andra betingelser erfordras.

Se vi i läroverkskomiténs betänkande, tab. 36, kap. 3., hvilket afhandlar skollokaler och lekplatser vid våra läroverk, finna vi, att af rikets 35 högre allmänna läroverk betecknas *en* lekplats med uttrycket: *rymlig*, *en* med uttrycket: *tillräcklig*, *en* med utmärkt och lämplig; af rikets 23 lägre läroverk, betecknas *två* lekplatser såsom *rymliga*, *en* såsom utmärkt lämplig; och af rikets 19 treklassiga läroverk, betecknas *två* lekplatser såsom *rymliga* och *en* såsom lämplig. Af de allmänna läroverkens 77 lekplatser uppgifvas således endast 10 såsom *rymliga* eller *lämpliga*.

Om vi skola få fram leken och få den att mera allmänt omfattas af ungdomen, måste någon ändring till det bättre i detta hänseende göras, ty tillräckligt *utrymme* är *en af de viktigaste förutsättningarna för den fria leken*.

Det är emellertid icke nog, att lekplatsen är rymlig, den bör äfven vara af god beskaffenhet, torr och helst gräsbevuxen.

Skall man mera allmänt lyckas få leken till stånd vid våra goss- och flickskolor, måste dessutom såväl stat som kommun och skola härtill kraftigt medverka. Jag tror, att om kommunen ombesörjde lämpligt ordnade och väl belägna lekplatser, om den under vintertiden anlade och underhölle skridskobanor, kälkbackar och dylikt, och om skolan skaffade lekmateriel, och herrar rektorer och lärare i allmänhet mera allmänt jemte gymnastiklärarne uppmuntrade ungdomen vid dess lekar och delvis deltog i dem, så skulle vi kunna hoppas att få in den fria leken och slutligen få den att blifva traditionel. Men ett oeftergifligt vilkor att få in leken är, att skolan härtill lemnar *tid* och en *lämplig tid*.

Ett önskningsmål vore därför, om man kunde komma till den *gamla* föreskriften, att ungdomen två dagar i veckan bereddes fullkomlig ledighet från allt arbete på eftermiddagarna, och att undervisningen de dagarna upphörde *senast kl. 1*.

Kapten Balok: Om lekens stora värde såsom uppfostringsmedel torde icke här behöfva närmare talas, ty derom äro vi väl alla eniga. Ett sorgligt faktum är emellertid, att leken numera har försvunnit såsom uppfostringselement i våra läroverk i genomsnitt taget. De leka visserligen på ett och annat håll, men på ett sätt, som visar, att de icke hafva det ringaste begrepp om, hvad lek är, och detta återfaller till en viss grad på uppfostrarna sjelfva, ty hos dem finnes icke känslan för leken så lefvande vaken, som den skulle vara. Man hör ofta på dem, att de tycka leken vara liktydig med skoj och annat ofog i stället för att vara ett utvecklingsmedel för kropp och sinne. Detta gör, att ungdomen, långt ifrån att hafva stöd och hjälp från lärares och uppfostrares sida, tvärtom mången gång mötes med ovilja från dem, då de någon gång »tota» till en lek.

Det finnes ett och annat mycket berömvärdt undantag inom vissa skolor eller vissa samhällen, dels der några ingripande kraftige män hafva gjort något för att få leken i gång, och dels der traditionen om leken ännu icke dött ut. Så vidt jag kunnat få reda på, står leken emellertid i de olika trakterna ganska lågt.

Första frågan blir då, huru man skall kunna återupplifva leken, ty sådan har verkligen funnits af mycket god art i vårt land. Frågan måste till en början besvaras med två ord: *tid* och *rum*.

Kan jag skaffa *tid* och *rum* till leken, torde det finnas tillräckligt många för denna sak intresserade män, som vilja sätta sig i spetsen för lekens införande, ty nu är den så död och okunnigheten så stor, att på pojkarnas eget initiativ, torde det vara omöjligt att få den till stånd; de måste läras, huru man skall leka. Jag menar då med lek, sådan lek, som i sig innehåller skarp täflan, der begreppet om vinst och förlust såsom sporre till färdighet och intresse är tydligt utmärkt, så att det alltid efter hvarje lek gifves tillfälle till en liten diskussion, som kan lifva och intressera ynglingen. Detta anser jag vara ett livsvilkor för leken, ty eljest kan den blifva en modesak, som tages upp för en liten *tid* och sedan dör bort. Den bör äfven i sig upptaga lagar och

bestämmelser, som bevara ungdomen från skada och farlighet, så att man icke med leken gör ondt i stället för godt.

Jag instämmer med kapten Silow, att leken icke skall anses såsom ersättning för gymnastik, utan såsom kompletterande densamma. I vissa fall är leken så fullkomligt själfständig, att den icke har med gymnastiken att skaffa, annat än såsom varande en kroppsrörelse. Sjelfva namnet »den fria leken» angifver, att det är en lek, som med frivillighet, med lif och lust idkas af ungdomen själf, och som icke såsom gymnastiken är obligatorisk med befalda rörelser.

Dock torde vi få taga i betraktande om, vid det första införandet af leken, det icke blir nödvändigt att fordra en slags skyldig närvaro på lekplatsen under vissa tider, att man t. ex. vissa dagar i veckan, som anslogos till lekdagar, icke precis kommenderade pojkarna dit, men tryckte så hårdt på dem, att de kände sig bundna att närvara. Min tro är då, att de kryare pojkarna, då de börja leka och komma under fund med leken, fortsätta dermed och draga allt fler med sig, så att leken slutligen kunde blifva allmän.

Det första arbete, som nu är att göra för leken, i synnerhet der den är alldeles nere, är enligt min tanke att icke taga för många lekar för sig i början utan vara nöjd med att införa några få goda lekar, lämpade efter olika årstider och få tradition för dem i skolan. Säkert är, att det behöfves minst två år för att kunna få två eller tre lekar i gång i en skola och få dem att gå bra, och då skall det ändå lekas ganska flitigt samt med lärarens medverkan från början.

Många försök äro gjorda här i Stockholm, för att få leken i gång. En gång anslogs en allmän lekdag, då alla stadens skolor voro ute. Det gjordes de mest nervösa ansträngningar, för att få fram leken, och på många håll var det mycket god vilja, men största vinsten af denna dag var dock det tydliga bevis, man fick för lekens låga ståndpunkt. Lekens värde, för att icke säga nödvändighet, har sedan diskuterats inom svenska läraresällskapet i Stockholm, och der hafva uttalats de mest varmhjertade åsikter i frågan, men hvilka ledt till nästan intet resultat. Det är icke nog med att bara tala om saken och uttala önskvärdheten af densamma och fatta resolutioner, utan något måste göras och göras kraftigt. Och ingen torde stå närmare till att gripa sig an dermed än gymnastikläraren.

En annan viktig sak i afseende på lekens införande är, att den, som skall undervisa, bör kunna leka. Man får därför underkasta sig det besväret eller nöjet, om man så vill, att lära sig några lekar och själf deltaga uti dem.

Jag vet, att det finnes andra lärare inom läroverken ibland de yngre — man kan icke begära, att de gamla gubbarna skola börja leka — som äro villiga att sluta sig tillsammans till en grupp, öfva in några lekar och sedan gå i tåten för pojkarna. Detta förslag har varit å bane inom några läroverk, så vidt jag vet.

Äfven med de nuvarande ogynsamma förhållandena i afseende på tid, är det icke absolut omöjligt att få leken till stånd, om det finnes god vilja hos läraren, men man får naturligtvis offra sin egen tid, utan

annan ersättning än den, som ligger i tillfredsställelsen att se pojkarna blifva friska, kraftiga, morska o. s. v. Man kan vissa årstider, vår och höst, stämma möte med vissa lag i bollepel t. ex.; gör läraren det, och visar han kärlek till leken och kärlek till pojkarna, svika de nästan aldrig utan komma till platsen, och man får leken till stånd. Man kan taga ut de bästa pojkarna och öfva in med dem några olika lekar inom olika lag, hvilka sedan i sin tur utbilda andra. Detta är ett sätt att få fram leken med de nuvarande ogynsamma förhållandena i afseende på tid.

Den andra frågan om rummet är svårare att afhjelpa, för så vidt icke plats finnes i skolans närhet, ty om man skall tåga ut på öppna platser utom staden, uppkomma alltid svårigheter.

Jag skulle vilja hemställa, om icke mötet kunde fatta en resolution af ungefär följande lydelse:

»att på grund af lekens uppfostrande värde kraftiga åtgärder måtte vidtagas för lekens införande i skolorna, och att exempelvis några få goda, efter de olika årstiderna lämpade lekar, öfver hvilka beskrifningar kringsändas till de olika läroverken, påbjudas till införande så godt sig göra låter.»

Kapten Silow: Jag kan icke finna, att frågan om tiden blifvit utredd genom, hvad kapten Balck anförde.

Pojken kommer till skolan kl. 7, och före kl. 7 lär man väl ej få honom till att leka. Sedan kommer frukostloftet, då han har gymnastik, och dessutom skall han då gå hem och äta frukost. Han stannar sedan i skolan till kl. 3, då han går hem och äter middag, och sedan är det mörkt. Nej, tid och mycket tid behöfves! Och denna tid skall tagas från skolarbetet, från det bokliga studiet. Jag fasthåller därför vid, att ungdomen får två eftermiddagar i veckan fullkomligt fria, och att undervisningen då slutar kl. 1, att ungdomen dessa dagar får skyldighet att möta eller uppmanades att möta till lek, och att gymnastikläraren och andra lärare inom läroverket, som dertill kände sig hågade, vore närvarande för att tillse ordningen och uppmanana till lek.

Men då af de 77 läroverken blott 10 hafva rymliga och goda lekplatser, huru skall man bära sig åt vid de öfriga 67, der icke sådana finnas? Det är en svårighet, som jag tycker i första hand bör påpekas.

Att bestämma hvilka lekar, som skola öfvas, tror jag icke är lämpligt, utan bör detta öfverlemnas åt de olika läroverken, ty i den landsändan är den leken traditionel, i en annan landsända en annan. Utomlands t. ex. i Elsass-Lothringen hafva gjorts försök i stor skala att få leken ordnad. Der samverkade staten, kommunen och skolan. Det var förenadt med stort besvär att få leken i gång, men, enligt de uppgifter jag har, infunno sig efter ett års förlopp 70 å 80 % af ungdomen. De delades der upp i olika lekklaser med 15 å 20 pojkar i hvarje. Hvarje lekgrupp utsåg sin förare bland pojkarna sjelfva och hade sitt särskilda lekmaterial. Lekplatsen bestod af gräsvall med skjul o. d., i hvilka de kunde leka, när vädret var dåligt. Till en början kommo högst få till lekplatsen. Man gick då till väga på det sättet, att man lät ämnesläraren och gymnastikläraren få ledighet från en eller

annan timmes undervisning på lärorummet mot skyldighet att infinna sig på lekplatsen, och gaf pojkarne en eftermiddags ledighet, mot att de äfven skulle infinna sig på lekplatsen. Och man erhöll då det vackra resultat, som jag nyss nämnde, att efter ett år 70 å 80 % af ungdomen infunno sig på lekplatsen. Alltså erfordras i främsta rummet — *rum och tid*.

Kapten Balck: Kapten Silow sade, att frågan om tiden af mig icke blef utredd, och den torde ej heller blifva utredd på detta möte. Jag endast framhöll, att med de nuvarande dåliga förhållandena i afseende på tid, är det icke absolut omöjligt att under den ljusa årstiden på eftermiddagarna skaffa litet tid ett par gånger i veckan t. ex. Att få säkra regelbundna tider till lek, torde endast vara möjligt, för så vidt hela skolordningen så till vida förändras, att terminerna förlängas, och på den grund antalet lästimmar om dagen förminsas, hvilket också är en mycket dryftad fråga. Så länge vi hafva ferier en tredjedel af året eller något ditåt, kunna lästimmarna icke inskränkas, och följaktligen ej någon regelbunden tid för lek erhållas.

Vidare vill jag ytterligare framhålla min uppfattning af nödvändigheten att till en början bestämma några vissa lekar. Dervid utgår jag från den vetskapen, att okunnigheten om leken är så stor, att till dess vederbörande, såväl pojkarne som lärarne, icke blott känna leken utan verkligen leka och hålla af leken, torde det blifva nödvändigt att hafva några få vissa lekar.

Jag skulle vilja tillägga, i afseende på hvad kapten Silow yttrade, till mitt förslag till resolution, att man skulle försöka förnå kommunerna att vid läroverksbyggnaders uppförande bättre tillgodose lekplatserna än hittills.

Professor Törngren: Som här har nämnts, hafva vid flera tillfällen gjorts hvarjehanda ansträngningar för att få leken i gång. Här har vidare framstälts, huru man bör gå till väga för att få saken ordnad, äfvensom svårigheterna, som ställa sig hindrande i vägen för densammas införande.

I afseende på tiden lär det väl svårligen under nuvarande läsordning kunna gå för sig att få tillräcklig tid till leken.

Jag var häromdagen uppe i läraresällskapet här i Stockholm och hade då tillfredsställelsen att höra ett par rektorer säga: »mera behöfva vi icke läsa, än hvad vi nu göra, vi skulle till och med kunna vara med om att inskränka något på läsningen.» Det var då fråga om ferierna; ingen var med om att förlänga ferierna, och ingen var med om att förkorta dem heller, annat än möjligtvis en vecka eller något sådant samt att möjligen åstadkomma någon förändring i deras fördelning under året. Det kan ju vara tänkbart, att den uppfattningen så småningom gör sig gällande inom läroverken, att man kan inskränka på tiden för läsningen, och kunde lärjungarne då i stället få öfningar i friska luften, vore det helt visst väl använd tid.

Min erfarenhet är, att de pojkar, som sitta inne och plugga mest, äro icke de, som lyckas bäst här i lifvet. Jag har i detta fall äfven andras erfarenhet att stödja mig vid. En fransk skolkommission, som

reste i England under kejsartiden, anför ett yttrande från en framstående skolman i London, som sade: »anledningen, hvarför vi sett så jemförelsevis ringa resultat af de goda alumner, som gå från vårt läroverk till universitetet, anser jag vara till stor del, att vi icke liksom läroverken i landsorten hafva några större lekplatser att låta vår ungdom leka på.» Härmed öfverensstämmande yttranden höras från flere håll.

Jag tror således, att vi gerna kunna begära, att någon tid tages ifrån läsarbetet, för att vi skola få leken i gång.

Kunde dessutom något verksamt medel anlitas för att få lärarne i allmänhet att intressera sig för leken och särskildt för den minskade lästidens användande dertill, då funnes godt hopp.

Som förhållandena nu äro, tror jag icke det går för sig att endast nöja sig med att säga åt pojkarne: möt mig der och der, på den och den eftermiddagen. Ty alla, som varit i skola, eller som der hafva barn, veta, att pojkarne hafva dryga lexor till kommande dag, och skola de dessutom, för att kunna tillgodose sin utveckling, icke gå sent till sängs, utan tidigt göra undan sina lexor för att sedan möjligtvis före sängdags få någon liten fristund, då blir det icke *någon* tid kvar till lekar på eftermiddagen.

Mig synes, att kapten Silows förslag, att lärjungarne två dagar i veckan icke skulle hafva någon läsning efter kl. 1, är för litet tilltaget. Somliga skolor sluta kl. 10 f. m., andra kl. 11, hvarefter kommer det s. k. frukostlofvat. Det är möjligt, att det var kapten Silows mening, att i de skolor, der frukostlofvat slutar kl. 12, lärjungarne icke då skulle komma tillbaka till skolan.

Jag skulle vilja föreslå ledighet två dagar i veckan från frukostlofvats början under den återstående delen af dagen och till och med någon inskränkning i uppgifter till kommande dag.

Vi minnas från vår egen skoltid, hvad onsdags- o. lördagseftermiddagarna betydde, och huru treffligt det var att vara alldeles fri från det egentliga skoltvånget, något som nutidens skolungdom känner mycket litet till.

I afseende på närvaron på lekplatsen, tror jag, att det är nödvändigt att hafva den bestämmelsen, att ungdomen skall vara der under en bestämd tid, och att man der sedermera försöker på allt möjligt sätt genom lämpligt medel uppmuntra dem till att leka.

Om man i England frågar, om pojkarne äro skyldiga att leka, svaras derpå hvarken ja eller nej, men de veta ganska väl, att en pojke icke kan låta bli att vara på lekplatsen; pojken skall vara närvarande vid skolan äfven under tiden för leken. De flesta skolor der hafva för vana att räkna öfver lärjungarne emellanåt, och denna öfverräkning göres af lärare helt enkelt på lekplatsen. Ja, de äro sålunda skyldiga att närvara, äfven om de icke äro befalda att leka. Det händer äfven ofta, att en klass eller afdelning i skolan får utmana en annan till täffing i kricket, fotboll eller något dylikt, och då är det en skam att icke taga emot utmaningen. Pojkarne inom de olika grupperna hålla därför efter hvarandra; »de blifva sålunda tvungna att deltaga i leken», på det att gruppen skall kunna stå sig, då den blir utmanad, eller sjelf utmanar en annan grupp.

Det finnes, om man vill, åtskilliga sätt, hvarpå man kan gå till väga för att framtvinga en sak utan att skrifva lagar.

Frågar man för öfrigt i England efter skollagen, får man till svar: »någon sådan hafva vi icke! Vi lefva under förutsättningen, att hvar och en, som har en uppgift, vet, hvad han skall göra».

Och det vissa är, att ynglingarne blifva ofantligt efterhållna, om de icke göra, hvad de skola.

Jag tycker, det vore lämpligt, att man i öfverensstämmelse med kapten Balcks förslag uttalade önskvärdheten af, att, på grund af lekens uppfostrande betydelse, kraftiga åtgärder måtte vidtagas för lekens införande. Och hvilka skulle dessa kraftiga åtgärder vara? Jo, de skulle bestå i, dels att gifva pojken tid att leka, sådan tid, att han verkligen känner sig vara fri från skolarbete och uppgifter, som hindra honom, och dels att förskaffa områden att leka på.

Vi hafva här hemma icke något begrepp om huru mycket utrymme, som behöfs för denna sak. Man kan icke mäta ut, att den leken behöfver så stort område, en annan så stort o. s. v. samt sedan passa in dessa olika lekar på en plats, så att det geometriskt stämmer öfverens med lekplatsens utrymme. Detta går icke an, ty pojkarne ordna sig ej så. De få snart vissa favoritplatser, och der ställa sig de morskaste, och de andra få nöja sig med det, som lemnas öfrigt. Men utan tvifvel tål sådana sjelftagna rättigheter någon jemkning, utan att leken därför behöfver störas.

Jag vill nämna, att vid Eton, Englands förnämsta skola, finnas 5 olika lekplatser, hvar och en så stor, att vi här i Sverige icke vid ett enda läroverk hafva en sådan lekplats, om jag undantager Upsala, der dock icke hela området användes till lekplats.

Här i Stockholm tycker man, att norra latinläroverket är synnerligen väl begåfvadt med lekplats, men för ett läroverk med 600 pojkar är den dock alldeles för liten. Enligt skolstadgan skola kommunerna, som vi veta, skaffa lekplatser.

Hvad materialet beträffar, kunna pojkarne skaffa sig en del sjelfva, och det, som dessutom behöfves, kan, såsom här föreslagits, skolan anskaffa.

Lämpligt vore dessutom, om skolans lärare i allmänhet mera intresserade sig för leken.

Jag vill icke, att vi skola efterapa England, ty deri lyckas vi i alla fall icke, men jag vill likväl omtala, att när cricket-season inträder der, är den första »match», som hålles i skolan, mellan lärarne och lärjungarne. Det anses som lärarnes ovilkorliga eller rättare, det är deras traditionella skyldighet att deltaga deri, och ofta blifva de slagna, men det kan icke hjälpas.

Det är alldeles nödvändigt, att läraren icke uteslutande är facklärare, utan han måste mera intressera sig för totaliteten af arbetet i skolan och ungdomens fullkomligare utveckling till helsa och handlingskraft, än som jag tror förhållandet vara i Sverige.

Öfverläggningen förklarades afslutad.

Mötet antog följande resolution:

att, på grund af lekens uppfostrande värde, det vore önskvärdt:

att kraftiga åtgärder vidtoges för lekens införande i våra allmänna läroverk;

att för sådant ändamål stora, rymliga och lämpliga lekplatser böra anordnas;

att lekmateriel anskaffas genom skolans försorg;

att lärarne mera intressera sig för leken, och

att tillräcklig tid anslås till densamma; till en början böra minst två eftermiddagar i veckan lemnas alldeles fria från skolarbete.

Den 3 April kl. 1 e. m.

Öfverläggningsämnet 4:

Huru bör ett gymnastikhus vara anordnad?

Professor Törngren: Jag har satt upp denna fråga och skall anhålla att få inleda diskussionen om densamma.

När det frågas, huru ett gymnastikhus skall vara inrättadt, är svaret naturligtvis beroende på icke endast, hvar det huset skall betjena gymnastiken, eller till huru stort omfång detta skall ske, utan äfven på de medel, man har för detsammans uppförande.

När man ser efter, hvad gymnastikhus i allmänhet kosta, finner man en stor vidd emellan ytterligheterna. Man får ett gymnastikhus på sina ställen för 15,000 kronor, medan åter på andra håll kostnaden springer upp till 60,000 kronor. Dessa båda tal kunna vi antaga såsom ytterligheter. Det förra huset är då gemenligen af trä, för den händelse det skall vara något så när stort, och under en viss storlek bör man icke gerna bygga gymnastikhus, ty en del viktiga öfningar förlora så ofantligt i värde, om de skola verkställas i små rum.

Huru sedan sjelfva huset skall anordnas, är naturligtvis beroende på användningen af detsamma, och man får då vid bestämmandet deraf göra, liksom man i allmänhet tillvägagår vid byggnader, gå inifrån utåt. Det vill säga, ändamålet med eller bruket af byggnaden bör bestämma, hurudan den skall utföras.

Om vi skola begagna gymnastiken för att hafva full nytta deraf, veta vi, att de gymnastiserande skola hafva tillfälle att sköta om sig såväl före som efter öfningen. Under andra omständigheter får man icke det gagn af gymnastiken, som man kan och bör få, och man bör af denna sak liksom andra taga ut, så mycket den innehåller.

Om gymnastikhuset förlägges i en stor stad, exempelvis Stockholm, der behovet är mera mångfaldigt, och der hvarje fall särskildt tillgodoses, kan huset skilja sig något från det, som förlägges i en mindre stad, som blott har t. ex. ett gymnastikhus, hvilket skall tillgodose alla på platsen befintliga olika förhållanden.

De anstalter, som bestå sig med gymnastikhus, äro företrädesvis de allmänna läroverken, vidare förekomma exercishus för det militära folket, och dessutom på ett och annat ställe ett gymnastikhus för folkskolan. Folkskolan har dock hittills varit temligen vanlottad i detta afseende. Några flickskolor bestå sig äfven gymnastiksalar. De allmänna läroverken deremot hafva på sina ställen fått ganska stora salar; men hvad, som dervid i allmänhet är mycket illa tillgodosedt, är omklädnadsrummen.

Jag nämnde nyss, att det är angeläget, att de, som gymnastisera, få sköta om sig före och efter öfningarna. Utöfvas gymnastik med kraft och uthållighet, bör man i allmänhet i vårt klimat icke gerna gymnastisera i samma dräkt, hvari man går till och från gymnastiklokalen. Det behöfves därför omklädnadsrum. Antalet alumner i de allmänna läroverken är mycket vexlande, och i den mån, som detta antal är stort, behöfvas stora omklädnadsrum, ty man får icke begära, att de kläder, som användas under gymnastiköfningarna, derefter helt enkelt stoppas in i hvilken vrå som helst för att derur dragas fram, när de nästa gång skola användas. Vi behöfva icke mycken erfarenhet för att veta, hurudana dessa kläder skola taga sig ut efter en ganska kort tids användning. De blifva icke allenast högst osmakliga utan äfven osunda och därför oanvändbara. Man måste ställa så till, att kläderna hänga öppet och fritt i varma, tillräckligt luftade lokaler; och för att vinna detta, är det ändamålsenligt att icke den ena gymnastikafdelningen kommer in omedelbart efter den andra, och att icke alla använda samma omklädnadsrum. Hvarje gymnastikafdelning bör hafva sitt eget område, på det att de gymnastiserande skola kunna få behovet att vexla beklädnad, när de komma till och gå ifrån gymnastiklokalen, tillgodosedt.

Dessutom veta vi, att om öfningarna bedrifvas något så när raskt och hurtigt, medföra de en hög temperatur hos den gymnastiserande, hvilken kommer i ganska stark svettning, hvarigenom han mycket lätt skulle utsätta sig för förkylning, om han icke får sköta sig efter de gymnastiska öfningarna. Det är därför också ändamålsenligt att hafva tillfälle att begagna vatten, på det att den gymnastiserande må kunna tvätta sig eller ännu bättre duscha och bada sig.

Detta kan tyckas vara ett hårdt tal, ty man kan tro, att det skulle behöfvas så förfärligt mycket pengar för att tillgodose dylika fordringar. Kostnaden för alltsammans reducerar sig dock till en ganska liten summa. Man kan vid utförandet af en dylik byggnad gå tillväga minst på 2 sätt. Det ena sättet är att anordna en mycket låg jord- eller undervåning, som är lätt att uppvärma; och detta sätt skulle jag vilja förorda öfver allt, der tomtområdet är dyrbart, så att man icke utan stora kostnader kan breda ut sig. Ett annat sätt att gå tillväga är att förlägga omklädnadsrummen rundt omkring gymnastiksalen, hvilket man med fördel torde kunna göra, der man har god tillgång på billigt tomt-

område, äfvensom der byggnadsmaterialet utgöres af trä. Hvad priset beträffar, har frågan varit före här i Stockholm hos en mycket anlitad och ansedd arkitekt, som gifvit det bestämda beskedet, att om vid en gymnastikbyggnad med en sal, som är 90 till 100 fot lång och 50 fot bred, omklädnadsrummen läggas vid ena gaveln (hvilket ofta brukas) och icke tagas till allt för små, men likväl otillräckliga för att användas, såsom jag här antydtt, eller om i stället härför omklädnadsrummen anordnades i en under hela huset fortsatt undervåning, så skulle skilnaden i pris icke blifvit 10,000 kronor för ett hus, som eljest skulle kosta emellan 50,000 och 60,000. För att vinna så stora fördelar synes mig denna summa icke synnerligen stor.

I en medelstor stad i Sverige med ett större läroverk finnes vanligen äfven en flickskola.

Flickskolorna äro nästan alltid illa försedda i afseende på gymnastiklokal, och der de likasom på nåder få gymnastisera i allmänna läroverkets sal, hafva de det *mycket* illa stäldt med allt, hvad omklädnadsrum heter.

Vidare är det vanligt, att folkskolan icke har någon gymnastiksal, stundom begagnar äfven den läroverkets; och det kan icke låta synnerligen fordrande, att äfven folkskolans barn få eget omklädnadsrum och få tvätta sig rena ibland. Men detta är något nytt, säger man kanske, och om vi skulle vara rädda att vara allt för sjelfständiga i detta fall, kan jag upplysa, att man har börjat tillämpa anordning af bad i folkskolorna i Danmark och Tyskland, der man inrättat dusch och badrum åt lärjungarne i skolans undervåning — visserligen ganska primitift ännu, men det har dock visat sig, att man inser och vill fylla behovet af allmänna bruk af tvagningar.

Vidare finnes det ofta på platsen en och annan gymnastikförening, som kommer tillsammans vissa dagar i veckan för att gymnastisera. Dessa få betala sin entré eller hyra lokalen, men de hafva vanligen icke någon omklädnadsplats särskildt för sig utan få använda den allmänna, och äro de riktigt väl lottade, få de sätta in ett skåp, i hvilket inredas små fack, hvari de kunna lägga sina kläder mellan hvarje gång, de skola brukas.

Hvar och en af dessa särskilda kategorier af gymnastiserande borde hafva sina egna omklädnadsrum. Finge de sådana, skulle man äfven förebygga en olägenhet, som man så ofta erfar, när flera afdelningar af gymnastiserande använda samma omklädnadsrum. Denna olägenhet är ofta känbar mellan ett läroverks egna afdelningar. Man hör jemt och ständigt: »de hafva tagit det och det»; en massa klagomål öfver saker, som kommit bort.

Efter denna korta antydning skall jag nu bedja få visa, huru anordningarna skulle taga sig ut på en ritning.

Det är icke meningen att säga: så och så skall det vara, utan det är endast meningen att visa, huru det *kan* anordnas, om man lägger dessa principer till grund vid byggandet af ett gymnastikhus.

Detta är ritningen öfver ett gymnastikhus, der omklädnadsrummen äro förlagda till en mycket låg bottenvåning och med omedelbar ingång utifrån. Man kommer först in i en för alla gemensam förstuga och

derifrån till en allmän gång, hvarifrån dörrar leda till olika rum. Det är i öfrigt här försökt att visa, huru en sådan undervåning bekvämt kan inredas för ett fullständigt läroverks ungdom, så att de olika gymnastikafdelningarna få hvar sitt särskilda omklädnadsområde med tillräckligt utrymme för hvarje lärjunge, så att han kan hafva ett par der hängande plagg, som han vill använda vid öfningarna, då han i stället der upphänger sina gångkläder, hvilka dermed hållas varma, tills de åter skola användas.

Hvarje sådant område kan medelst nyckel och lås afskiljas och sålunda hållas tillgängligt blott för dem, som utgöra tillhörande gymnastikafdelning.

Dörren leder ut till den allmänna gången, hvarifrån vägen är öppen till bad, duscher eller tvättrum, och dessutom till två trappuppgångar, som föra upp i gymnastiksalen. De gymnastiserande komma således genom och från den nedre våningen, der skodon äfven ombytas, upp i den öfre, sjelfva gymnastiksalen. Det är äfven tydligt, huru fördelaktigt denna anordning bör verka till förekommande af dammet, som hittills varit en af våra värsta fiender.

Anordningen af bad och duscher måste vara sådan, att ingen nämnvärd tid behöfver åtgå för en tvagning.

På de ställen, der det finnes vattenledning, kan man ställa så till, att vattnet blir rinnande till och från bassinen och sålunda tillräckligt ombytt. Det är nu icke meningen att tvinga hvar och en att efter lektionen gifva sig i bassinen; härmed torde oron vara undanröjd hos dem, som mena, att badet skulle åstadkomma förkylning. Men bättre tillfälle än detta, för att undervisa om vattnets rätta bruk, för att undgå och förekomma förkylning, torde knappt ernås. Och blott man går varligt till väga, blifva de unga så betagna i möjligheten att få begagna vatten, att de dermed äfven finna mera behag i den ansträngning, som kroppsöfningarna medföra.

Till bassinen skulle ånga genom rör från ångpannan ledas in, hvarigenom man under kall årstid kan bringa upp vattnet till den temperatur, som är behöflig, för att göra badet nyttigt. Efter badet hafva de gymnastiserande sina kläder torra, dessa hafva nemligen, såsom redan är antydtt, hängt i de väl ventilerade och varma rum, der man med lätthet kan skaffa sig, hvilken temperatur man vill inom den gräns naturligtvis, som är nyttig. Och om sedan efter fullbordad klädsel tillämpas hvad, som finnes i vår skolstadga anbefaldt, »att efter hvarje lektion skola lärjungarna hafva en kvarts timmes ledighet», kan man tänka sig, huru väl ungdomen skall befinna sig, när den kommer ut i friska luften, och hvilket välgörande inflytande detta skall hafva på dem, jemfördt med det tillstånd, hvari de måste vara, då de omedelbart efter öfningarna få gå och sätta sig till en lektion i kläder, som äro mer och mindre fuktiga af svett. Efter en sådan uppfriskning bör sinnet vara vaket och bättre mottagligt för derpå kommande bokliga studier.

Vi skola nu se, huru det skulle taga sig ut, om man förlade omklädnadsrummen rundt omkring gymnastiksalen.

Byggnadens yttre form blir ganska ovanlig, men såsom ritningen angifver ingalunda ful, och sakförståndiga säga, att den kan blifva mycket vacker.

Här synes två låga tillbyggnader utefter hufvudbyggnadens långsidor. Dessa tillbyggnader äro afsedda att inrymma motsvarande omklädnadsrum, dusch och bad.

De gymnastiserande komma genom de särskilda ingångarna omedelbart utifrån öfver en förstuga in i omklädnadsrummen och hafva här ungefär lika anordnad för sig som i det förut beskrifna fallet. Från hvar och ett af dessa, som äfven äro afskiljda från hvarandra, finnas dörrar in till gymnastiksalen.

Dusch- och badrum kunna kanske ej här utföras lika fördelaktigt; men det är icke omöjligt att få en ganska nöjaktig sådan anordning på hvardera sidan. Skulle fordringarna på ännu flera omklädnadsrum ökas, förefinnes alltid möjlighet att ytterligare förlägga sådana till hufvudbyggnadens ena gavel.

Uppvärmningen af rummen kan så väl i ena som andra fallet ske genom olika slags värmeledning eller omedelbart genom särskilda ugnar.

Det blir äfven här mycket lätt att efter önskan åstadkomma olika värmegrad. I sjelfva salen behöfves ju ej hög värme, deremot är sådan af stor vikt och lätt åstadkommen i de på detta sätt anordnade omklädnadsrummen.

Idéen är icke ny, men tillämpningen är litet svår att få i gång, enär den är förenad med en pekuniär uppoffring. Så fort man talar om utgifter, saken må i öfrigt vara hvilken som helst, heter det: »få de bara det ena, blir det allt dyrare och dyrare i oändlighet». Och detta är nog delvis sannt, men dervid måste man också bedöma, huruvida man får valuta för sin utgift, i hvilket fall man ej får klaga, och jag vågar påstå, att om vi få gymnastikhus ordnade såsom här blifvit antydt, skall hvarken kommunerna eller nationen i sin helhet få orsak att beklaga sig.

För en del år sedan gjordes upp en ritning till såväl gymnastik- som ridhus för universitetet i Upsala. Som vi veta, är vårt största universitet nu synnerligen illa lottadt i det fallet. Med en ungdomsskara på 1700 har det intet (!) gymnastikhus; och med ridinstitutionen förhåller det sig ej bättre. Förhållandet är verkligen sådant, att om man skulle utomlands tala om detta, skulle man icke blifva trodd; så högt skattas numera den svenska gymnastiken utom Sverige.

Omklädnadsrummen äro på denna ritning förlagda rundt omkring i bottenvåningen, och i midten finnas två bassänger af 20 fots längd hvardera. Mot en dylik anordning kan möjligen göras den anmärkningen, att man gerna vill se, huru vattnet ser ut, och att det blir väl mörkt att lägga dem midt inne i byggnaden. Detta är dock blott en detaljfråga, som icke har något att betyda gent emot sjelfva principen.

För öfrigt upptages på ritningen en stor gymnastiksal och en mindre sådan, hvilket icke är för mycket, när man tänker på den ungdomsskara, som der skulle gymnastisera.

Den resolution, som jag vill förorda, anhåller jag få framställa efter den diskussion, som, med anledning af hvad jag nu anfört, torde uppkomma.

Professor **Holmgren**: Det är egentligen tystnaden efter Professor Törngrens inledande af frågan, som uppkallat mig. Någon bör yttra något i denna sak.

Då jag uppträder här, gör jag det icke såsom en i alla detaljer sakkunnig person. Jag borde egentligen hålla mig tyst och höra på de upplysningar, som här lemnas, men denna fråga intresserar mig särdeles, och såsom ett bevis derpå sitter den sist omtalade ritningen, som nu börjar vara gammal nog. Upsala universitet har tiggat om ett gymnastikhus, jag vet icke huru många år, men de äro ganska många, utan att hafva fått något gynnsamt svar.

Jag kan icke inlåta mig på detaljer i afseende på gymnastiklokalen, dess storlek o. s. v., men det är en punkt, som ordföranden berörde, hvilken särskildt intresserar mig, och i hvilken jag kanske kan göra anspråk på någon sakkunskap. Det gäller icke detaljerna utan en sak, som rör den menskliga sundheten i allmänhet.

Med gymnastik och gymnastiska öfningar i allmänhet följer ovilkorligen svett och dam, men dessa två saker höra icke till den menskliga sundheten och böra därför afskiljas så fort som möjligt. Det gläder mig därför att höra vatten förordas vid gymnastik. Det är så att säga vatten på min qvarn, ty det är en tanke, som jag kämpat för många år. Jag anser, liksom herr ordföranden, att det är ytterst nödvändigt, att man efter en ansträngning får skölja bort allt, som deraf följer, och som icke hör dit, och sedan behålla det, som man fått, nämligen känslan af uppfriskning. Jag tror, liksom han, att om ungt folk en gång får smak på denna njutning, skola de icke lägga bort den snart; det kan jag till och med säga af egen personlig erfarenhet, fast man på den tiden icke hade så bekvämt, att man fick sitt bad inom gymnastiklokalen. Man hade en promenad från Slottsbacken i Upsala till Slottskällans badhus, men der smakade det kalla vattnet obeskrifligt väl efter en öfning.

Således skulle jag för min del glädja mig högeligen, om detta möte ville uttala sig för bassänger och duscher inom gymnastikhus såsom ett alldeles nödvändigt tillbehör. Inom den krets, der jag i många år har predikat denna sats, börjar den nu blifva ett axiom; det går så småningom, men nu är en kritisk period, då vi skola revidera vårt gamla förslag till gymnastikhus. Och det är därför jag är här för att lära och höra, hvad ni hafva att säga. Men taga ni bort bassängerna, skulle jag resa med sorg härifrån. Jag har dock icke någon anledning att tro det utan hoppas, att det förslag, som herr ordföranden framställt, måtte vinna mötets sympatier.

Kapten Littorin: Jag är glad att, när en så viktig fråga som denna: huru bör ett gymnastikhus vara anordnad, är före vid mötet, se min ärade inspektör professor Holmgren, ty derigenom synes det mig möjligt att komma till ett godt resultat i universitetsstaden.

Hvad speciellt professor Törngren i sin inledning betonade angående tillräckliga omklädnadsrum torde hvarje gymnastiklärare erkänna, att i det fallet en brist råder i de nuvarande anordningarna; huru saken sedan skall anordnas, blir en teknisk fråga, men att principen är alldeles riktig, att de måste finnas i de kommande gymnastikhusen, tyckes efter den utredning saken fått vara klart och tydligt.

Vidare har det framhållits, att gymnastiken utan vatten icke skulle kunna göra den verkan, som den bör. Jag är äfven af denna åsigt.

Om vattnet sedan skall användas i bassänger eller medelst duscher, hör icke hit, men att vatten hädanefter bör ingå som ingrediens i en gymnastiklektion, tyckes vara gifvet.

Det är klart, att om icke vid Upsala universitet, dit skolans alumnier till stor del samlas, — jag ber om ursäkt, jag skulle sagt Upsala och Lund — om der icke finnes en gymnastikinrättning, som är fullkomligt tidsenlig, blir följden, att denna institution icke begagnas så flitigt, som den borde. Frågan har, såsom professor Holmgren framhöll, speciellt för Upsala universitet legat så länge nere, att den icke kan underlätas att med det snaraste upptagas. Om nu universitetet skulle vara nog lyckligt att på en passande plats få en gymnastiklokal inrättad efter de tendenser, som här gjort sig gällande, är jag fullkomligt öfvertygad om, att det skulle vara icke blott en lokal angelägenhet för Upsala utan en hela landets angelägenhet. Principen tyckes vara klar och således återstår endast att undanröjda de praktiska hinder, som finnas. Jag tror, att de till en del skulle undanröjas, om mötet ville uttala såsom sin åsigt önskvärdheten af, att ett gymnastikhus, uppfördt efter de principer, på hvilka professor Törngrens förslag grundar sig, måtte snarast möjligt komma till stånd i Upsala för att fylla ett länge känt behof.

Kapten Balck: Det är redan så mycket betonadt, att omklädnadsrum och vatten äro hufvudvilkor för att gymnastikundervisningen och dermed förbunden helsa skall fullständigt kunna tillgodoses, att det är öfverflödigt att uttala sig vidare om principen. En ringa erfarenhet i detta hänseende hafva vi här i Stockholm från gymnastik- och fäktklubben. Deltagarne der äro alla samlade på frivillig väg, och det har uttalats som ett bestämdt vilkor, att de, för att kunna gymnastisera, måtte få tillfälle att kläda om sig och tvätta sig rena. Det är äfven der infördt så mycket som möjligt med de små resurser, vi egde. Och hvilken fördel det anses hafva, synes bäst deraf, att en vinter, då vattenledningen var i olag, så att man ej kunde få något vatten, besöken der voro lika med noll. Således tror jag, att, hvar helst det är försökt, behofvet af vatten och omklädnadsrum gjort sig så tydligt gällande, att derom icke finnes mer än en mening. I afseende på förläggningen af omklädnads- och badrum, antingen i en undervåning eller i en tillbyggnad på sidorna om salen, kan det ena vara lika så bra som det andra, beroende på lokala förhållanden, nämligen på huru mycket man kan inkräkta på utrymmet. Jag vill dock uttala mig för omklädnadsrummens förläggande på sidorna om gymnastiksalen. De blifva då ljusa och få följaktligen bättre luft, hvarjemte, när det gäller skolungdom, det är fördelaktigt, att barnen kunna från omklädnadsrummen genast strömma in i salen och icke traska i trapporna från en annan våning. Förslaget att lägga omklädnads- och tvättrum i en undervåning har den fördelen, att bassängen kan göras större och läggas mera centralt, så att man lika lätt från alla omklädnadsrummen kan komma till bassängen. Den olägenhet, som ordföranden betonade, skulle uppstå genom att förlägga bassängen i midten, nämligen att man ej skulle kunna se vattnet riktigt, tror jag med nutidens resurser, i afseende på

upplysning, såväl med gas som med elektriskt ljus, icke har något att betyda. Jag anser, att det är nödvändigt, att bassängen göres så stor som möjligt och förlägges i midten, så att den är lika lätt åtkomlig från alla sidor.

Att hafva skilda omklädnadsrum för olika kategorier af gymnastiserande, är ganska väsendtligt. I det fallet har erfarenheten från våra läroverk visat, att svårigheten att hålla reda på mitt och ditt, om också fullkomligt oafsigtligt, är ganska stor.

Jag ber att få instämma i professor Törngrens förslag till normalbyggnad för gymnastikhus.

Kapten Norlander: Jag vill endast uttala mig på grund af någon erfarenhet från Lunds universitet i denna rigtning.

Vi äro nog lyckliga att genom riksdagens frikostighet hafva fått en egen gymnastiklokal, som här uppe anses såsom mönster, med omklädnadsrum och tillgång till vatten. Jag skall bedja få upplysa om, att ett af de kraftigaste lockelsemedlen för studenterna att gå dit — ty, som vi veta, äro öfningarna endast frivilliga — är, att de efter öfningsnarnas slut få använda vatten.

Kapten Silow: Jag ber äfven att få instämma i sjelfva förslaget, som jag anser mycket godt.

En betänklighet har jag dock, som måhända kan aflägsnas, men som dock faktiskt står med den skollag, vi nu hafva. Enligt denna är gymnastikläraren ansvarig för den materiel, som står under hans vård i gymnastiksalen. Skall det nu i gymnastiksalen sammanföras folk från så skilda håll som flickskolan, folkskolan, gymnastikföreningar o. s. v., blir det ganska svårt för läraren, som bär detta ansvar, att om en olycka skulle uppstå, afgöra, hvem som är skyldig dertill. Han kan icke närvara vid alla dessa öfningar, som kunna skötas af andra än skolans ordinarie lärare. Hvem skall bära ansvaret? Under nuvarande förhållanden kan gymnastiksalen icke få begagnas utan gymnastiklärarens medgifvande, och jag tror, att ett sådant sammanförande af olika kategorier icke kan förordas, så vida icke gymnastikläraren blir fri från allt ansvar för bristfälligheter i redskap o. s. v.

Professor Törngren: Någon väsendtlig anmärkning emot förslaget har icke blifvit gjord, ty det sista anförandet var ju en anmärkning.

Om ett samhälle gjort sig ett gymnastikhus för 50- å 60,000 kronor, tror jag icke, att gymnastiklärarens betänkligheter att gifva sitt samtycke till att olika kategorier gymnastisera der får spela en sådan rol, att det bör hindra dessa andra, som kunna hafva nytta af gymnastiken, från att der gymnastisera, ty äfven de hafva berättigade fordringar på samhället.

För öfrigt praktiseras det för närvarande litet hvarstades, att i samma lokal gymnastisera flickskolan, allmänna läroverket och gymnastikföreningar.

Detta är emellertid — om jag uppfattat riktigt — icke en invändning emot sjelfva principen utan endast en detalj, som rektorerna och gymnastiklärarne sins emellan få anordna, när saken en gång kommer så långt

Såsom resolution får jag föreslå: att gymnastikhus böra vara försedda med tillräckliga omklädnadsrum, tvätt-, dusch- och badrum, anordnade antingen i en under gymnastiksalen befintlig bottenvåning eller i en tillbyggnad utefter husets långsidor.

Direktör **Cleve**: Utan tvifvel är meningen med det enstämmiga omdöme, som här uttalats i afseende på vattnets goda inverkan, att en sådan förslagsritning skall antagas såsom en normalritning för gymnastikhus, och att alla de åtgärder, som från gymnastiska centralinstitutet behöfva vidtagas för att betrygga de olika landsdelarnas behof i den vägen, blifva utförda. Ty om det blott på ett enda ställe blir ett fullkomligt riktigt gymnastikhus, men andra ställen gå miste derom, blir välsignelsen jmförelsevis liten. Jag vill endast tillägga, att när man enar sig om en normalplan för gymnastikhus, denna plan måtte så snart som möjligt blifva antagen, såsom gällande för hela riket, med de små modifikationer, som på grund af lokala förhållanden, kunna blifva nödvändiga, dock så att gymnastiska centralinstitutet eller någon annan myndighet, som vill stå på den ståndpunkt, att den tillgodoser behofvet af dessa anläggningar, blir i tillfälle att yttra sig i dessa frågor.

Öfverläggningen förklarades avslutad.

Mötet antog följande resolution:

att gymnastikhus böra vara försedda med tillräckliga omklädnadsrum, tvätt-, dusch- och badrum, anordnade antingen i en under gymnastiksalen befintlig bottenvåning eller i en tillbyggnad utefter husets långsidor.

Öfverläggningsämnet 5:

Huru skall ett godt samarbete på skolgymnastikens område komma till stånd mellan gymnastiklärarne och undervisningsanstalternas öfriga lärare, särskildt rektorerna?

Kapten **Norlander**: Ehuru jag å ena sidan villigt medgifver, att många skolmän fått ögonen öppna för de välsignelser, som den pedagogiska gymnastiken medför, måste jag dock å andra sidan konstatera det faktum, att många finnas, som icke förstå sentera dess värde. Och orsakerna dertill kunna vara många.

Jag medgifver ytterst gerna, att med all den läsning, som våra studerande ynglingar och flickor måste idka för att nå sin ställning såsom studenter, kommer gymnastiken i allmänhet vid de större läroverken särdeles olägligt till pass efter herrar lärares åsigt. Den söndrar studieplanen, och mången gång måste öfningarna förläggas till eftermiddagarna, till följd hvaraf eleven nödgas göra särskilda promenader

fram och tillbaka emellan skolan och sitt hem. Men detta är blott en olägenhet af ren lokal beskaffenhet, som icke kan förringa värdet af sjelfva gymnastiken såsom sådan.

Många skolmän, fruktar jag, anse ännu gymnastiken mera som ett nödvändigt ondt än som något verkligt godt. Många föreställa sig, att den skulle kunna ersättas af leken, förutsatt att eleven verkligen lekte. Vi hafva redan en gång förut i dag haft denna fråga på tal och öfverenskommit om, att leken icke kan ersätta gymnastiken, men väl komplettera densamma.

Vi hafva äfven i dag vidrört ett bevis på detta misskännande af gymnastiken bland vetenskapens målsmän, nemligen då vi talade om skolkomiténs betänkande, i hvilket man för att minska arbetet icke vill inskränka på läsningen utan på gymnastiken. Detta betänkande är en yttring af obekantskapen och ringaktningen af gymnastiken inom skollifvet.

Gymnastikens målsmän måste naturligtvis hålla på, att den kroppsliga utvecklingen är fullt ut lika vigtig som den intellektuella.

Jag hemställer, huru mycket gagn en student eller skolyngling skulle hafva af sitt skolarbete, om han såsom en frukt af detta skolarbete medför en sjuk och eländig kropp? I likhet med skolmännen vilja vi hafva eleverna utvecklade till studenter — det är ju skolans yttersta mål — men till lifskraftiga, friska studenter.

Såsom lärare vid universitetet har jag tillfälle att se studenterna, när de komma från de olika skolorna, och jag tror mig ofta kunna finna, att på de platser, der rektor och gymnastiklärare, förutsatt att den senare är en vaken och duglig karl, samarbeta, blir resultatet betydligt bättre än från andra, der motsatt förhållande eger rum. Jag vill blott påpeka, huru man betraktar stadgandet om, att det skall gymnastiseras en halftimme.

Vid många läroverk håller rektor på, att hela lektionen endast skall upptaga en halftimme, deri inberäknadt af- och påklädning, hvaraf följer, att sjelfva öfningen absolut icke varar mer än 20 minuter. Vid andra läroverk åter tolkas stadgandet mera liberalt, så att man verkligen får en halftimme till sjelfva öfningen.

Det förekommer mig, som om denna ringaktning för gymnastiken grundar sig på obekantskap om hvad vår pedagogiska gymnastik egentligen är. Jag vet icke, om det kan synas djerft, att jag vill framkasta den tanken, att det vore godt, om de, som ännu egna sig åt skollifvet, obligatoriskt ålades att under sin studietid taga notis om hvad skolgymnastiken innehåller. Visserligen hafva de tillfälle att under sin studietid som skolpojkar praktiskt utöfva densamma, men sällan beredes tillfälle för skolynglingarne att få någon teoretisk insigt i systemet.

Jag anser mig kunna sammanfatta mina tankar i den önskan, att de, som utbilda sig till pedagoger, måtte obligatoriskt åläggas att tillägna sig någon kunskap i vår gymnastiska metod, vare sig detta skall ske vid profårskursen, vid universitet eller vid gymnastiska centralinstitutet.

Rektor Sprinchorn: Jag skulle önskat, att den sista punkten varit formulerad på annat sätt. Det har af föregående talares yttrande framgått, att anledningen till de missförhållanden, som möjligen kunna finnas, beror på undervisningsanstalternas lärares och särskildt rektors obenägenhet mot gymnastik. Jag skulle önskat, att punkten haft denna ordalydelse: huru skola läs- och gymnastikskemat ordnas, för att hvar och ett skall få sin rätt, och ingen kollision skall ega rum?

Vi hafva lagen att hålla oss till. Den föreskrifver en halftimmes gymnastiklektion hvarje dag, och då skall lektionen vara en halftimme, en halftimme är en halftimme, och hvarje rektor måste medgifva detta.

En annan sak är om detta är tillräckligt. Missförhållandet består tydligen deri, att gymnastiken är förlagd på fritimmarne, hvilket gör att de unga oupphörligt få springa till skolan och ej hinna sköta sina studier i hemmet.

Det är ju en allmän klagan på öfveranstängning, men denna beror, enligt min tanke, mindre på läsningen än på detta eviga springande fram och tillbaka emellan skolan och hemmet. Såsom ett botemedel skulle jag vilja föreslå, att gymnastiken förlades på det ordentliga lässchemat, vare sig på hel-, half- eller trekvartstimmar, mot det att man utströke motsvarande antal lästimmar. I de nedre afdelningarna är det icke svårt att stryka några sådana timmar, och i de öfre torde man bäst draga in något på latin och grekiska.

Denna utväg är så mycket nödvändigare, som gymnastiken på senare tiden, så vidt jag förstår, har blifvit icke en rekreation utan ytterligare en disciplin, som tager lärjungens uppmärksamhet mer i anspråk än en lästimme. Under en lästimme torde det kunna hända, att en elev, när han icke har frågan, kan sitta och — jag hade så när sagt — småsofva, men en gymnastiklektion tager honom så till både kropp och själ i anspråk, att jag tror, att en gymnastiktimme anstränger mer än en lästimme.

Då gymnastiken är en disciplin, lika god som någon, föreslår jag, att man söker sätta in gymnastiklektionerna på lässchemat med borttagande af motsvarande antal lästimmar. Härigenom få eleverna sitt gymnastiska behof tillgodosedt och minskas mångläseriet och de många lästimmar, som åtminstone för de högre klasserna finnas på lässchemat.

Löjtnant Åman: Beträffande hvad rektor Sprinchorn nämnde, att om gymnastiklektionen bör komma upp på schemat, kan det endast blifva en halftimme, »en halftimme är en halftimme», vill jag nämna, att de andra timmarna kunna maka åt sig litet. Vid det läroverk, jag tjenstgör, har jag många gånger haft en halftimmes gymnastik, men rektor har medgifvit, att den föregående lektionen fått sluta 5 minuter förr än vanligt, hvarigenom jag fått min fulla halftimme till gymnastiken. Och jag antager, att rektor medgifver detta, på den grund att han anser gymnastiken vara helsobringande och nyttig, och att den disciplin, som förekommer i gymnastiklektionen, ingalunda är så tröttande som den föregående lektionens. Skulle det vara så, att lärjungen under den föregående lektionen behöfde hafva så liten uppmärksamhet, utom

när han direkt hade frågan, tror jag, att det just därför är nyttigt och nödvändigt för honom att få en gymnastiklektion, som piggar upp honom.

Kapten Balok: Det förvånade mig, när inledaren af frågan framhöll, att tillmötesgåendet från rektor till gymnastiklärare skulle vara mindre än önskvärdt vore. Jag har fått den erfarenheten, att det är ett utomordentligt stort tillmötesgående från rektors sida, då det gäller gymnastikens ordnande och i synnerhet dess skötande. Tillmötesgåendet finnes naturligtvis större och mindre, men i allmänhet torde rektorerna beakta gymnastikens betydelse så mycket, som deras pligt kräfver, och så mycket de kunna med de svårigheter, som äro förenade med, att vid ett större läroverk på schemat passa in alla lektioner, så att det går i lås. Särskildt minnes jag i detta hänseende två rektorer från skolan i Örebro; den ene har jag haft personlig erfarenhet af, den andre har jag hört talas om. Rektor der sade till mig: »begär tid, begär pengar, hvad som helst, blott ni sköter pojkarne så, att de blifva dugtiga.» Äfven vid de läroverk här i staden, som jag känner till, är det ett ofantligt stort tillmötesgående från rektors sida. Om helt naturligt rektor icke alltid kan hafva samma uppfattning af gymnastiken som gymnastikläraren, kunna dock efter litet meningsutbyte åsigtarna jemkas ihop. Rektorerna hafva alltid uttalat sin synnerliga belåtenhet med den hjälp, skolan har af gymnastiken, icke blott i afseende på en allmänna helsan, utan särskildt i afseende på disciplinen, och det har till och med sagts, att det kraftigaste stöd, rektor har, är af gymnastikläraren och gymnastikundervisningen, när den skötes rätt.

Deremot torde man kunna önska ett större intresse från de öfriga medlärares sida för gossens fysiska uppfostran, ty från deras sida torde det vara allmänt, att, om pojkarne kunna sina lexor och sitta hyggligt och ordentligt, bryr man sig icke så mycket om det öfriga.

Jag vill framhålla, att enligt min erfarenhet, och äfven efter hvad jag hört från andra håll, rektorernas sinnesstämning för gymnastiken är mycket välvillig. Och att rektor mången gång knappar in på tiden så mycket som möjligt, torde icke läggas honom till last, ty dertill är han ofta nödd och tvungen.

Direktör Cleve: Förslagsställaren har icke betonat någon annan skiljaktighet emellan rektors uppfattning af gymnastiken och gymnastiklärarens, om jag förstod honom rätt, än den, att somliga rektorer icke vilja medgifva mer än den i skolstadgan föreskrifna halftimmen, och att denna halftimme äfven skall användas till af- och påklädning, hvar för det icke blir mer än 20 minuters öfningar.

Att herrar rektorer hafva många, många svårigheter att kunna lappa ihop ett schema, som icke blott är tillfyllestgörande för att uppfylla fordringarna i afseende på den teoretiska undervisningen, utan äfven i afseende på öfningarna, har jag haft tillfälle att sjelf pröfva.

Det skulle utan tvifvel vara ett ofantligt stort steg framåt, i händelse det förslag, som är framställt af rektor Sprinchorn, kunde blifva af vederbörande antaget, ty jag kan icke förneka att, ehuru jag sätter gymnastiken så synnerligen högt, som jag gör, jag dock icke kan tro

annat, än att detta springande och jägtande fram och tillbaka, som vår ungdom har, är i högsta måtto förderfligt.

De gå till skolan kl. $\frac{3}{4}$ 8, läsa till 10, hafva gymnastik till $\frac{1}{2}$ 11, gå hemma och äta frukost, gå tillbaka till skolan till kl. 12, läsa der till kl. 3, gå sedan hem och äta middag och så tillbaka till skolan på eftermiddagen, för att hafva gymnastik, fäktning, sång, musik o. s. v. En yngling, som deltagar i alla öfningar och för öfrigt i någon frivillig öfning, engelska t. ex., har faktiskt icke någon tid ledig på hela dagen. Jag har mången gång till och med tänkt, att det skulle vara nyttigt, om man tog bort ett mål mat för honom, så att han fick ledigt då åtminstone. Jag tager till det allra värsta, jag kan, för att gifva till känna, huru sorgligt jag tycker detta jägtande är. Och kunde det förslag, som rektor Springhorn framställt, vinna gehör och blifva tillämpadt, skulle en väsendtlig förbättring för våra skolor inträffa, ty derigenom skulle mångläsningen till en stor del borttagas, hvarjemte gymnastiken skulle få ut sin rätt och blifva likställd med de öfriga undervisningsämnena. Ty jag kan icke tänka mig några lokala förhållanden, som skulle lägga hinder i vägen, för att gymnastiken får ut sin rätt som de andra ämnena. Nu är verkligen förhållandet, sorgligt nog, att gymnastiken får sitta emellan, till följd af att skolstadgan i detta hänseende varit så obestämd, att den kunnat tolkas på snart sagdt hvilket sätt som helst.

Jag får därför till alla delar instämma i rektor Springhorns förslag, att gymnastiken måtte inflyta i lässchemat, men så att den därför icke på något sätt blir lidande, utan får ut sin fulla rätt.

Rektor Springhorn: Jag tänker mig att, om man ansloge en hel timme dagligen på schemat, skulle inom den timmen kunna inrymmas af- och påklädning och en qvart till den föreskrifna ledigheten, och ändå gymnastikläraren få en halftimme till sin disposition. Det skulle blifva 6 hela timmar i veckan.

Jag vill dock hemställa, att i dessa 6 timmar kunde inbegripas äfven fäkttimmarna. Det är en sak, som vi olärde aldrig kunna förstå, hvad det är för skillnad på gymnastik och fäktning, såsom öfningar betraktade, och det knotas ofta öfver, att eleverna stundom skola hafva en halftimmes gymnastik på förmiddagen och ändå en timmes fäktning på eftermiddagen.

Jag skulle vilja föreslå att gymnastik- och fäkttimmar till ett antal af 6 inginge i lässchemat.

Kapten Littorin: Jag är i det väsendtligaste förekommen af direktör Cleve. Det är klart som dagen, att om vi skulle vara så lyckliga att få in gymnastiktimmarna på lässchemat, det skulle vara den största hjälp för såväl skolan som för gymnastiken och dess utöfvare. Klart som dagen torde det äfven vara, att härigenom en betydlig lindring skulle åstadkommas i rektorernas oerhörda arbete att sätta upp ett schema. Den, som icke sett detta arbete på nära håll, kan icke göra sig begrepp om de svårigheter, de hafva att öfvervinna vid uppgörandet af ett schema för ett högre allmänt läroverk. Det är icke nog med, att den tid, som synes på det tryckta schemat, existerar för pojken,

det finnes också andra saker, som icke synas på schemat, som pojken skall vara med om. När skall gossen hafva tid till ledighet? Den finnes faktiskt icke. Skulle en så genomgripande förändring, som rektor Sprinchorn föreslagit, genomföras, vore saken ofantligt lätt hjälpt, men nuvarande lagar och författningar lägga härvid hinder i vägen, och de rektorer, som måste rätta sig efter lagens bokstaf, äro således tills vidare klafbundna, så att de icke kunna göra något.

I afseende på rektor Sprinchorns sista hemställan, att fäkttiden skulle läggas in på gymnastiktiden, vill jag nämna, att det går för sig, och att det är genomfördt ganska grundligt vid ett enda, säger ett enda, läroverk i Sverige, nämligen Strengnäs. Fäktningen är der ett särskildt s. k. rörelsehvarf, hvilket är det enda riktiga och naturliga. Nya elementarskolan i Stockholm har något dylikt.

Det är en praktisk anordning, som låter sig göra, men därför tror jag också, att mötet borde anhålla, att gymnastiska centralinstitutets direktion ville ingå till regeringen med anhållan om ändring i detta syfte.

Kapten Andersson: Beträffande rektor Sprinchorns uttalade mening, att gymnastik och fäktning skulle afse ungefär detsamma, nemligen kroppens allsidiga utveckling, och att man skulle kunna utbyta den ena öfningen mot den andra och ändå vinna samma resultat, ber jag få erinra om, att så icke är förhållandet.

Det är visst sant, att jag genom fäktning får fram en viss del af gymnastiken, men dock icke hvad vi gymnaster mena med gymnastik. Det är mera en färdighet, jag afser att vinna genom fäktningen.

Jag kan således icke biträda den åsigten, att fäktning får utbytas mot gymnastik eller tvärtom, och jag skulle till och med önska, att mötet ville reservera sig emot en sådan uppfattning.

Rektor Sprinchorn: Jag vill endast påpeka, att det är absolut omöjligt att få in 6 gymnastiktimmarna på det ordinarie länsschemat och dessutom fäkttimmarna, utan skulle det vara möjligt att få in gymnastiken på länsschemat, måste fäktningen inrymmas under gymnastiktimmarna.

Vi kunna icke afstå 6 lästimmarna och dessutom införa fäkttimmarna.

Direktör Cleve: Jag är af den åsigten, att om vi kunna få en timme gymnastik och fäktning om dagen, kunna vi vara belåtna. Vill någon sedan utöfva frivillig fäktning, skall det blifva ett särdeles stort nöje att få leda den undervisningen. Att leda undervisningen i fäktning nu, är temligen obehagligt. Eleverna äro tvungna att deltaga i fäktning, ty den liksom gymnastiken är obligatorisk. Det går an, att under gymnastiken hafva en rote, som på kroppens vägnar är ofullkomlig, men att hafva det i fäktning är verkligen svårt, och man får hålla på i årtal, utan att få fram en något så när ren fäktställning. De, som äro illa utrustade i kroppsligt hänseende, kunna icke blifva befriade från denna öfning, och gör det omöjligt för dem, som hafva anlag att komma framåt.

Få vi på schemat en timme gymnastik dagligen, med skyldighet att under densamma öfva fäktning en kortare stund, få vi vara tack samma.

Derigenom skulle, enligt min tanke, behovet af gymnastik och fäktning för våra läroverk vara tillgodosedt på ett utmärkt sätt, hvarjemte den nu öfverklagade öfveransträngningen skulle i ganska väsendtlig mån blifva afhjelpat.

Kapten Balok: Jag är i ganska hög grad tilltalad af rektor Sprinchorns båda förslag, och särskildt vill jag påpeka, att om en hel timme kommer att anslås till de högre klasserna per dag för kroppsöfningar, med rättighet för läraren att fördela öfningarna som honom för godt synes, jag kan komma till ett godt resultat, om jag tager en kvarts timmes fäktning per dag.

Jag skulle vilja bemöta direktör Cleves yttrande i afseende på obehagligheten att leda fäktöfningarna. Min erfarenhet är alldeles motsatt. Äfven de lärjungar, som under gymnastiken äro trögdansare, arbeta under fäktningen i sitt anletes svett för att icke komma till dåliga resultat. Detta säger jag, oaktadt det läroverk, jag kommer från, varit särdeles dåligt lottadt i afseende på fäktning. Skollagen föreskrifver, att äfven sjette och sjunde nedre skola hafva fäktning, men det hafva de icke haft, utan den har endast funnits i sjunde öfre. Men det oaktadt har visat sig, att de kommit, naturligtvis icke till någon nämnvärd färdighet, men dock till så pass mycken insigt, att de kunnat arbeta och få en allsidig rörelse.

Löjtnant Åman: Jag anser att fäktning är en så genomgripande, en hela människan så både till kropp som själ omfattande rörelse, att den mycket väl kan kallas för god gymnastik, om den ock icke kan ersätta en rationelt anordnad gymnastik.

Om den riktigt skötes, och eleven har lagt in full kraft i sitt arbete, är den, hvad ansträngning beträffar, jemnördig med, om icke öfverträffande en vanlig gymnastiköfning. De balancera hvarandra, men de kunna icke ersätta hvarandra, emedan de hafva olika syften. Men fäktningsens syfte i skolan får väl hufvudsakligen anses som kroppsöfning i första rummet och sedan som krigsöfning, om jag så får kalla det.

Kapten Silow: Jag gillar förslaget och skulle med tillfredsställelse se, om vi vid våra läroverk kunde få en timme om dagen anslagen till gymnastik och fäktning, d. v. s. sex timmar i veckan för hvarje yngling, med rättighet för gymnastikläraren att i denna dagligen återkommande öfningstimme inlägga fäktningen såsom ett särskildt rörelsehvarf. Deremot anser jag icke lämpligt, att denna timme i *sin helhet* användes till fäktning, hvilket i allmänhet för *de klena* och *svaga* torde blifva för mycket ansträngande. Omvexling i öfningarna tröttar ungdomen mindre och härigenom blifva de dessutom begärligare.

Lyckas vi erhålla en minskning i arbetet på lärorummet samtidigt med denna ökning i arbetet på gymnastiksalen, tror jag, vi alla med glädje kunna omfatta förslaget.

Professor Törngren: I afseende på sjelfva frågan tyckas meningarna icke vara så synnerligen olika. Innan vi emellertid komma att få en sådan förändring, som den här föreslagna, genomförd, åtgår en ganska lång tid, och därför, då det icke här i mitt tycke blifvit riktigt

framhållet, hvad nu gällande skolstadga innehåller i afseende på gymnastiköfningar, skall jag bedja få göra det.

Här har blifvit sagdt, att skolstadgan icke bestämmer mer än en halftimmes gymnastik. Den bestämmer »minst en halftimmas gymnastik», och dermed kan icke menas att rektor har rättighet att draga ifrån denna halftimme så mycken tid, som åtgår till af- och påklädning, uppställning etc. Ett sådant förfaringssätt skulle vara detsamma, som om vid en annan lektion pojkarne ej brydde sig om att sätta sig i ordning på klockslag, menande: vi skola först kläda af oss, lägga undan böcker etc.

Under de vanliga lektionerna skall pojken vara vid pulpeten på bestämd tid och får ej resa sig derifrån, förrän läraren gifver honom tillstånd dertill. Något liknande måste göra sig gällande vid de gymnastiska öfningarna. Vid de flesta läroverk torde väl gymnastikläraren få denna halftimme till sin disposition utan afprutning, och jag har icke sett någon motvillighet från rektors sida i detta hänseende, utan tvärtom medgifva de ofta, att det 10 minuters uppehåll, som skall åtskilja lektionerna i allmänhet, kommer omklädnaden till godo, då gymnastiktimmen sluter sig till en föregående lektion.

Skolstadgan säger icke huru mycket tid, som skall tilldelas gymnastiken; men Kongl. brefvet af den 19 Juni 1866 säger tydligt att det skall vara minst en halftimmes gymnastiklektion dagligen.

Jag har blott sagt detta för att, innan vi kunna hoppas att få en förändring till det bättre i stånd, icke mötet skulle gifva stöd åt en sådan uppfattning, att tiden för omklädnad bör dragas ifrån en halftimmes lektion.

Löjtnant **Bergqvist**: Skollagen gifver åt klassföreståndaren rättighet att bevilja permission för en enskild timme. Det händer äfven, att de då och då befria eleven från gymnastik, och om man klagar häröfver för rektor, säger han: han har rättighet att befria, han kan befria från min lektion också.

Det vore mycket bra, om det ordnades så, att ynglingen sjelf fick komma till gymnastikläraren och begära lof.

Jag skulle därför vilja hemställa, att denna rättighet borttages från klassföreståndaren, åtminstone i afseende på den gymnastiska undervisningen.

Kapten **Silow**: I afseende på rättigheten att meddela befrielse åt lärjunge från öfningarna, vill jag föreslå att vi enas derom, att gymnastikläraren för sin gymnastiska afdelning må blifva likställd med klassföreståndaren för sin klass; härigenom får han (gymnastikläraren) rättighet att fritaga lärjunge från enskild öfningstimme, hvilken rättighet han, enligt nu gällande skollag, icke eger.

Detta blir så mycket nödvändigare, som gymnastiköfningarna oftast pågå under tider, då klassföreståndaren och rektor icke anträffas vid skolan.

Dessutom bör gymnastikläraren kunna bättre än annan lärare bedöma, huruvida en lärjunge på grund af tillfällig opasslighet bör afhållas från öfningarna eller icke.

Rektor **Sprinchorn**: Det är tydligt, att den resolution, som jag föreslagit, icke precis passar in på detta rent personliga förhållande, som i punkten 5 afses. Jag skulle därför vilja föreslå, att det senare yrkandet upptogs såsom ett för tillfället lämpligt medel, men att genom gymnastiska centralinstitutets försorg vid en blifvande omorganisation af läroverken gymnastiken blefve förlagd på lässchemat.

Öfverläggningen förklarades afslutad.

Yrkanden hade gjorts, dels:

att mötet skulle uttala såsom sin åsigt, att de, som utbildas till pedagoger eller lärare vid statens läroverk, borde vara skyldiga att genomgå en kortare teoretisk kurs i pedagogisk gymnastik; vidare

att genom direktionens för gymnastiska centralinstitutet försorg anhållan hos Kongl. Maj:t blefve gjord om att, vid en blifvande omorganisation af skolstadgarna, en daglig gymnastik- och fäktlektion må förläggas på lässchemat mot utstrykande af motsvarande antal lästimmar; vidare

att gymnastiklärare och rektor, men icke klassföreståndare, skulle ega rättighet att befria från gymnastiktimme.

Mötet beslöt:

att endast rektor och gymnastiklärare, men icke klassföreståndare, böra ega rättighet att befria från gymnastiktimme; och

att en skrifvelse skulle till Kongl. Gymnastiska Centralinstitutets direktion aflåtas med begäran, att denna ville anhålla hos Kongl. Maj:t att, vid en blifvande omorganisation af skolstadgarna, det må för hvarje afdelning bestämmas en viss gymnastik- och fäkttimme om dagen, hvilken timme upptages på lässchemat, med borttagande af motsvarande timtal för andra ämnen.

Den 3. April kl. 5 e. m.

Öfverläggningsämnet 12:

Enär Kongl. kungörelsen af den 13. Juli 1887 om sjukgymnastisk verksamhet gifver vid handen, dels att sjukgymnasten, så att säga, subordinerar under läkaren, dels att en hvar läkare kan upprätta sjukgymnastiskt institut, vidare då hvarje läkare kan blifva antagen till skolläkare och som sådan rådfrågad i gymnastiska angelägenheter, vore då ej önskligt att såsom kompetensvilkor, om ej för vanlig läkareverksamhet, åtminstone för ofvanberörda befattningars utöfvande någon föregående gymnastikkurs föreskrefves?

Kapten Norlander: Jag har föranledts att uppställa denna fråga på tillskyndande närmast af några läkare inom det samhälle, der jag är bosatt, hvilka förklara såsom sin åsigt, att i ifrågavarande författning borde ingå stadgandet om en dylik kurs i gymnastik såsom kompetensvilkor, hvilket också är min åsigt, och hvarom jag anhåller, att mötet ville yttra sig.

Doktor Levin: Då det följande öfverläggningsämnet 13 nära sammanhänger med det 12:te, anhåller jag att få inleda det förra före den möjligen blifvande diskussionen om det senare.

Efter af ordföranden gjord framställning beslöt mötet att tillsammans behandla öfverläggningsämnena 12 och 13.

Öfverläggningsämnet 13:

Gymnastik såsom undervisningsämne vid de medicinska läroverken.

Doktor Levin: Den föregående frågan (N:o 12) kan väl innebära mycket sant, och den fordran, som den framställer, synes vara mycket berättigad. Det är äfven min åsigt, att någon gymnastikkurs borde föreskrifvas för läkaren, men icke af de skäl, som här äro uppförda. Icke därför, att sjukgymnasten, så att säga, subordinerar under läkaren till följd af Kongl. förordningen af 1887, ty det samarbete, som derigenom kan uppstå emellan läkaren och gymnasten, kan icke vara annat än till fördel för såväl gymnasten och gymnastiken som läkaren. Jag kan således icke se något fel deri. Icke därför att, enligt samma förordning, nu hvarje läkare utan vidare kan upprätta ett sjukgymnastiskt institut, ty gymnastiken är i detta fall likställd med alla andra specialgrenar inom läkarevetenskapen. När läkaren har slutat sin kurs fullkomligt, har han rättighet att egna sig åt hvilken specialitet som helst, utan något vidare prof. Vill han egna sig åt ögonsjukdomar, får han göra det, vill han egna sig åt kallvattenkurer, har han rättighet dertill, vill han slå sig på att hafva sjukgymnastiskt institut, har han rättighet dertill. Att underkasta läkaren något särskildt prof för denna specialitet, anser jag icke man är berättigad till. Derjemte är det all-

deles gifvet, att icke någon med hopp om framgång kastar sig på en specialitet, utan att på förhand sätta sig in i dess resurser och dess verkningar, hvad man med den behandlingsmetoden kan uträtta.

Ej heller anser jag, att läkaren, därför att han möjligen kan blifva antagen till skolläkare och som sådan rådfrågad i gymnastiska angelägenheter, bör hafva såsom kompetensvilkor genomgått en gymnastikkurs, och detta af den grund, att det finnes äfven andra mycket viktiga afdelningar för en skolläkare, nämligen den allmänna skolhygien, som är nästan ändå viktigare än den gymnastiska verksamheten, och därför fordras ingen särskild kompetens. Jag har så mycket mera skäl att hålla på detta, efter som på ett möte, som svensk-norska gymnastiklärarsällskapet i slutet af förlidet år och början af detta här anordnade, framställdes det förslaget, att en genomgången gymnastikläkarekurs skulle vara icke kompetensvilkor utan endast en företrädesgifvande egenkap för erhållandet af en skolläkareplats, men detta möttes af ganska lifligt motstånd och eget nog just från skolans, från rektorernas sida, hvilka ansågo, att det icke vore till nytta för skolan, om det uttalades, att företräde borde gifvas den, som så dokumenterat sig.

Då jag nödgas hålla på slutklämman här, att gymnastikkurs borde föreskrifvas för läkare, är det af ett annat och, som jag anser, större och viktigare skäl, nämligen för gymnastikens egen skull. Gymnastiken har så högt therapeutiskt och äfven profylaktiskt värde, att det är hög tid på, att hvarje läkare sätter sig in i densamma, så att han kan förstå att nyttja dess resurser och upptaga den ibland öfriga metoder, med hvilka vetenskapen har att bekämpa det mensklige lidandet. Gymnastiken utvecklar sig småningom allt mer och mer, försöker att ställa sig på riktig fysiologisk grund, stadgar allt mera sina metoder, vidgar sina erfarenheter och än mer, vidgar allt mer och mer området för sin verksamhet.

Att gymnastiken har gått så långsamt framåt, att den ännu står på jämförelsevis låg utvecklingspunkt, tror jag kommer sig deraf, att de, som hafva handhaft gymnastiken, gymnasterna ex professo, hafva icke haft mycket tillfälle att meddela sig med hvarandra. Det är icke mycket skrivet i sjukgymnastik. Hvar och en, som har arbetat i denna väg, har på egen hand fått skaffa sig sin erfarenhet, och det har naturligtvis gått långsamt, ty hvar och en har endast haft relativt få fall att behandla. Och den erfarenhet, gymnasten omsider vunnit, har hufvudsakligen stannat hos honom sjelf, föga kommit andra gymnaster till godo. Äfven sådana, som hafva samlat en temligen rik erfarenhet och gjort viktiga rön, hafva likväl icke kunnat låta dessa komma allmänheten d. v. s. öfriga verksamma gymnaster till del, därför att de i allmänhet icke beherskat de vetenskapliga metoder, som fordras för att göra en klinisk diagnos, för att göra noggranna, objektiva observationer och således åstadkomma fullt vetenskapliga resultat.

Den enda möjligheten för gymnastiken att hastigare än hittills stiga upp till den plats, som den bör innehafva bland de therapeutiska medlen, tror jag för min del är, att undervisningen i densamma för läkarne förläggas till de större kliniska anstalterna. Endast der är det

möjligt att få tillsammans så många fall, att man får en fullt tyngande statistik, endast der är det möjligt att med vetenskapens alla medel bestämma rigtiga diagnoser, göra säkra undersökningar och fastställa resultaten af behandlingen.

Den föregående praktiska delen af undervisningen i sjukgymnastik kan förläggas när och hvar som helst förut.

Det är en viktig sak för läkaren, att få en öppen blick för hvad som med sjukgymnastiken kan uträttas och på hvad sätt det skall uträttas. Och det är mycket, som gymnastiken kan uträtta. Vi se år ifrån år, huru nya fält för dess verksamhet indragas under dess fana, huru nya sjukdomar allt mer och mer börja behandlas med gymnastik. För att gymnastiken skall än mer vinna utbredning, är det nödvändigt, att man får rigtiga och säkra resultat, som erkännas af den vetenskapliga världen.

Kommer gymnastiken som undervisningsämne, som begagnadt terapeutiskt medel in vid klinikerna under fullt kompetente lärare, då blifva dess resultat säkra, då blifva dess metoder utvecklade, och det, som med densamma kan åstadkommas, blir vetenskapligt fastställt och då äfven allmänt antaget.

Jag kan för min del icke se annat än, att detta är den enda möjliga vägen för gymnastiken att komma framåt.

Flertalet af läkare kunna naturligtvis icke egna sig åt gymnastikens utöfning, men sedan de väl kommit underfund med dess nytta, känna de sedermera behovet af de praktiserande gymnasterna, och samarbetet dem emellan måste blifva bättre och mera fruktbärande än hvad nu tyvärr ofta är fallet.

På det sätt skall såväl gymnastikens utöfvare som gymnastiken sjelf höjas och skrida framåt.

Jag skulle således vilja uttala mig för önskvärdheten af att ju förr desto hellre en gymnastikkurs för läkare anordnades vid klinikerna, utan att dock genomgåendet af en sådan kurs bör betraktas såsom kompetensvilkor för erhållandet af vissa platser eller rättigheter.

Kapten **Schenström**: Efter 14 års frånvaro, så godt som främling i eget land, var det min afsigt, att endast såsom åhörare bevittna detta möte, men torde det dock *nu* vara min pligt, att ehuru fullkomligt oförberedd, yttra min uppfattning i dessa punkter.

Sedan en förordning utkommit, som förbjuder sjukgymnasten att utan legitimerad läkares skriftliga förklaring, att hans (sjukgymnastens) behandlingsmetod är lämplig, praktisera sin specialitet, måste gifvetvis *alla* läkare vara fullt kompetente till att bestämma om sjukdomen bör behandlas med massage och gymnastik, eller ej. Är nu förhållandet sådant, att flere läkare ej äro dertill kompetente, anser jag ofvan-nämnde förordning böra upphöra att existera, åtminstone till dess att *alla* läkare äro obligatoriskt skyldige att sätta sig in uti gymnastik och massage.

Ehuru jag gifvetvis ej under de få månader, jag varit i fäderneslandet, kunnat hafva någon storartad verksamhet, vill jag dock derifrån anföra ett exempel, som belyser det berättigade uti mitt påstående.

En dam lidande af en reumatisk sjukdom, och som redan för tvenne år sedan nekats behandling af en af Sveriges förste massörer (medicine doktor), på *grund* utaf att hennes sjukdom var för långt framskriden, fördes i höstas på jernväg till Kristinehamn för att söka bot hos mig. Hon hade på grund af smärtor, atrofierade och contraherade muskler samt deformerade articulationer mest legat till sängs under dessa två år och måste vid förflyttningar bäras. Då emellertid läkaren i den ort, hvarifrån hon var kommen, förklarat min behandling ej vara indicerad uti detta fall utan rent af skadlig, ville jag ej behandla henne, såvida ej härvarande läkare ville gifva henne intyg på, att massage och sjukgymnastik vore lämpligt för hennes onda. Efter erhållandet af detta intyg, och sedan jag behandlat henne under en månads tid med massage, gymnastik, diet och vatten, ut- och invertes, kunde hon gå påklädd, sofva hela natten utan plågor, och efter sex veckor tog hon sig en daglig promenad samt erhöll behandling hemma hos mig, oaktadt de trappor hon hade att gå.

Hade nu läkaren äfven här vägrat lemna »lapp» på lämpligheten af mitt behandlingssätt, hade den sjuka fått återvända hem utan behandling och således kunnat lefva ännu i kanske en tio år under de svåraste lidanden och till största plåga för sin omgifning. Efter detta exempel torde konklusionerna göra sig sjelfva och svaret på punkterna 12 och 13 vara det, att *alla* läkare böra hafva genomgått en gymnastikkurs och hafva nog klinisk erfarenhet för att bedöma, när massage och sjukgymnastik böra användas. Att skolläkaren, som skall bedöma om lärjungen tål vid gymnastik eller ej, måste hafva genomgått en gymnastikkurs, förefaller till den grad klart, att någon bevisföring derföre ej behöfves.

Jag är den förste att villigt erkänna, det de fleste sjukgymnaster och massörer äro lika inkompetenta att ställa en riktig diagnos som att riktigt behandla alla de sjukdomar, som numera falla inom massagens och sjukgymnastikens område, men läkaren (allopathen), som endast på kemisk väg studerat och praktiserat behandling af sjuka, kan ej begripa den mekaniska terapiens alla resurser. Till afhjelpandet af detta och då jag ovilkorligen fordrar, att vi sjukgymnaster antingen skola försvinna, och läkaren ensam öfvertaga arvet efter den store Ling, eller ock, att vi erhålla sådana kunskaper, det vi kunna ensamma och med eget ansvar mottaga och behandla de sjukdomar, som numera falla inom sjukgymnastikens och massagens område, så får jag äran föreslå följande:

Att med centralinstitutet förenas ett sjukhus, der de s. k. naturmedicinens alla medel (diet, gymnastik, massage, vatten, ut- och invertes) användas såsom de *enda* terapeutiska medlen. Här kan man alltså få tillfälle att behandla den sjuke manuellt, der så behöfves, flere gånger om dagen, då kan man öfvervaka hans mat och dryck och alla dagens och nattens detaljer, här kan man först, med ett ord, komma till de fulla resultaten af, hvad den s. k. naturmedicinen kan uträtta, och då vill det komma att visa sig, att vi med endast dessa naturliga medel beherska de aldra flesta sjukdomar. På detta sätt skulle ej utländingen så småningom kunna plocka frukterna af vårt arbete till sig

för att en dag kunna säga, att det är de, som utvecklat och uppfunnit denna för människosläktet så ytterst viktiga sak. De taga nu in i sina behandlingar allt mera och mera af de s. k. naturmedicinens medel, så att så småningom finnas endast ett par verkliga medikamenter kvar, ehuru det för den stora massan fortfarande heter, att det är medicinen som botar, och behöfver jag säga, att *vår sjukgymnastik och massage* spelar en stor rol redan vid de utländska hospitalen bland deras naturmedicinska medel. Det kan synas smått att i en så universell sak hålla på Sverige och på sjukgymnasterna mera än läkarne, men det har sina djupa grunder. Är det icke rent menskligt, att hvarje land vill hafva äran utaf sin egen insats i civilisationsarbetet, och är det icke en skyldighet emot våra barn, att vi göra allt, hvad på oss bero för att, sedan utlänningen röfvat ifrån oss så många provinser som han gjort, vi ej också låta honom taga ifrån oss, hvad vi på fredlig väg åstadkomma stort och nyttigt? Hvad beträffar sjukgymnasten och läkaren, så är det den förre, som har gjort den svenska sjukgymnastiken verldsberömd, det är han, som med det ben af vetande, som läkarne kastat till honom, manuellt arbetande i sitt anletes svett om dagen och studerande om qvällar och nätter för att rätta en ofullständig vetenskaplig uppfostran, har kommit till de mest glänsande resultat i sjukdomar, der läkarevetenskapen stått rådlös och utan hjälp. Han, gymnasten, sådan han utgått från centralinstitutet, har visat sig, med alla sina brister, besitta sådana egenskaper, hvilka äro de nödvändiga villkoren för att utveckla och föra framåt vår ännu unga vetenskap.

Ingen borde dessutom missunna honom detta, det kanske hårdaste och mest utslitande arbete, som finnes, äfven om man ej är nog loyalt sinnad att inse, att det är sjukgymnasten, som fört saken framåt, och det oftast på bekostnad af sin egen helsa.

Huru gerna ville man ej ibland taga till hjälp den kemiska agenten, då man, oaktadt alla modifikationerna af rörelseformer och andra naturmedicinska medel, ej uppnådde det önskade resultatet; men då man sedan lyckades genom ännu andra ändringar af samma medel i behandlingen, så begrep man, att, för att vår vetenskap skulle gå framåt, måste den vara hänvisad till sina egna resurser och ej medicinska hjälpmedel.

Man skall kanske invända, att sjukgymnasten måste likasom andra *svenska läkare* studera 10 å 12 år, innan de kunna bli kompetente till gymnastikläkare, men med all aktning för vår svenska läkarekårs kunskaper tillåter jag mig dock anmärka, att deras käpphäst, 10 å 12 år, reduceras i verkligheten till 7 å 8 års *verkligt arbete*. Vore då äfven undervisningsmetoderna och materiel af bästa slag och isynnerhet arbetet ej fritt, är jag förvissad om, att utan öfveranstängning de 7 å 8 åren skulle kunna nedbringas till 5 å 6. För ingen här torde dessutom vara obekant, att i den svenska läkaretidskriften Eira pågått en strid mellan *svenska läkare* om att för större delen af läkarne minska deras pensum och nedsätta studietiden till en 5 år. Således förefaller ej orimligt, att en sjukgymnast med nuvarande 3-åriga kurs, möjligen något tillökad, skulle kunna bli fullt kompetent att praktisera sin specialitet

sjelfständigt, om det af mig föreslagna sjukhus lemnade honom, så godt som hela studietiden vid centralen, tillfälle till kliniska studier.

Herr Liedbeck: Jag kan icke till alla delar gå in på hvad kapten Schenström sagt. I många fall kan det vara ganska olika åsikter; åsikter bör man alltid respektera. Men om vi gå tillbaka till gymnastikens första historia, till dess ursprung, och se, huru den kommit upp — denna sak kan icke jag afhandla, men hvad jag kan tala om är, huru gymnastiken från dess första början svärtats ned af alla. Gamle Ling ansågs som en konstmakare, han gjorde dock kurer; han drog sig fram, och Karl Johan tog honom om hand, om man så vill säga. Sedan har gymnastiken gått framåt allt mer och mer, och jag vill bestrida, hvad doktor Levin nyss sade, att gymnastiken har utvecklat sig långsamt. Jag vågar påstå, att om man jemför gymnastiken med medicinen, har gymnastiken gått med stormsteg framåt gent emot medicinen. Medicinen har sitt första ursprung ur folkmedicinen, så har äfven gymnastiken sitt ursprung ur vår egen rörelsekraft, vår egen rörelseförmåga, och det var sannolikt det, som först väckte Lings tanke på gymnastiken.

Nu sedan det börjat öppna sig ett fält för sjukgymnastiken utomlands, när det här ifrån Sverige har utgått gymnaster till skilda håll mer och mer — de utgöra vår enda exportartikel, ett mycket vanligt uttryck, som vi få höra i Sverige — då försökes det inom vårt eget land att binda gymnastiken i bojar. Det är mycket sant, att misstag begås af gymnasterna, ofantligt många, men jag undrar, hvilken människa här i verlden kan stiga upp och säga, att icke misstag blifvit begångna af litet hvar! Nu försöker man att binda oss i bojar här inom våra egna landamären; det kommer att lägga, som kapten Schenström har sagt, en s. k. kapson på gymnastiken, d. v. s. ett tillbakagående.

Och det är icke rätt gjordt! Jag anser, och jag tror, att jemte mig de flesta sjukgymnaster, som här finnas inom hela Sverige och kanske äfven utomlands, skola anse såsom det allra största missgrepp, att en läkare, som icke förut har tillräcklig insigt i gymnastiken, tillräcklig kompetens, skall kunna vid ett gymnastiskt institut, der han skall vara konsulterande eller bestämmande läkare, säga, hurudan behandlingen skall vara, om han icke förut genomgått en fullständig kurs vid gymnastiska centralinstitutet.

Doktor Levin: Jag tror för min del, att det icke vore lämpligt att till gymnastiska centralinstitutet förlägga en möjligen blifvande gymnastisk klinik, der läkaren i samband med gymnasten skulle få kännedom om gymnastiken såsom kliniskt medel. Det är nämligen mycket svårt för gymnasten att kunna tillegna sig en klinisk förmåga. Dertill fordras, anser ju vetenskapen, hela vår långa medicinska studiebanan. Allt hvad, som fordras af läkaren efter dessa i medeltal 12 års studier, är hufvudsakligen att kunna ställa en diagnos. Jag tror icke ens det vore lämpligt att försöka eftersträfvat att på så kort tid, som det vore möjligt vid en kurs på gymnastiska centralinstitutet, bringa ett stort flertal derhän.

Mycket lättare föreställer jag mig, det skall vara för läkaren med den underbyggnad, han har, att kunna sätta sig in i gymnastikens väsen, om han sjelf får handhafva utöfningen af densamma vid en klinik, vid ett medicinskt läroverk.

Detta har äfven en annan fördel. Gymnastiken kan icke och får aldrig försökas att bringas derhän att blifva ensamt använt therapeutiskt medel. Vi hafva tills dato intet sådant. Alla böra verka gemensamt.

Äfven detta kan icke utföras på en klinik vid gymnastiska centralinstitutet.

Hvad beträffar herr Liedbecks anförande mot mitt yttrande, att gymnastiken utvecklat sig långsamt, var min mening den, att gymnastikens utveckling har gått långsammare, än den under andra, gymnastiska förhållanden, kunnat och bort göra.

Doktor Wide: Jag tror mig kunna lemna några upplysningar om, att hvad, som här uttalats som önskningsmål, redan är realiseradt.

Hvad beträffar undervisningen vid klinikerna, finnes dertill början redan gjord för många år sedan. Professor Jäderholm gaf å gymnastiskt ortop. institutet kurser i medicinsk gymnastik för medicine studerande. Professor Hartelius har gjort det samma å gymnastiska centralinstitutet, och jag har sjelf å det förstnämnda institutet under några år lemnat kurser för läkare och medicine studerande. Jag har dessutom vid Serafimerlasarettet fått anordna sjukgymnastisk behandling i några derför lämpliga fall. Jag har dervid gått till väga så, att jag till en början sjelf gifvit denna behandling och sedan inöfvat den medicine-kandidat, som har att sköta patienten för öfrigt, tills han kunnat öfvertaga behandlingen på egen hand. Der hafva vi således början gjord till undervisning på de medicinska klinikerna.

Det pågår dessutom för närvarande s. k. klinisk undervisning vid gymnastiska centralinstitutet. Det är visserligen orätt att kalla det klinik, ty det borde rättare heta poliklinik. Vi taga här emot patienter, undersöka dem gemensamt, lärare och lärjungar, hvarefter de senare få göra upp behandling för dem, allt under kontroll af läraren. Det är för detta år endast två elever, som draga nytta af denna undervisning, men dessa äro två läkare, en svensk och en dansk; från gymnastiska centralinstitutet skola nämligen för detta år icke utexamineras flere än dessa två i sjukgymnastik. Från och med nästa läseårs början kommer denna undervisning att oafbrutet fortgå, så att en eller två timmar dagligen egnas åt patientens behandling under lärarens, d. v. s. läkarens öfverinseende.

Jag tror, att här vid centralinstitutet med denna anordning redan är gjordt så mycket som kan göras och kanske just det, som flere af talarne här uttalat såsom önskningsmål.

Såsom ett glädjande förhållande vill jag verkligen framhålla, att många utländska läkare egna sig åt sjukgymnastik. Jag gifver kapten Schenström rätt i, att de vilja så mycket som möjligt försöka tillgodogöra sig, hvad vi hafva utbildat. Utländska läkare — vi hafva nästan ständigt sådana här — komma hit för att lära sig sjukgymnastik, så vidt jag vet, komma utländska läkare icke för att studera någon annan

medicinsk gren här i Sverige. De gå här några veckor eller i bästa fall några månader, och då de flesta äro mycket produktiva, så gifva de oss i utbyte en stor mängd gymnastisk litteratur för hvarje år, mer än vi allesammans kunna åstadkomma.

Intresset för studiet af sjukgymnastik är numera ganska stort äfven bland våra svenska läkare och medicine studerande. Då jag med rektors för Karolinska institutet tillstånd spikat anslag på detta instituts tabula om kurser i sjukgymnastik, hinna på en dag anmäla sig långt flere, än jag kan taga emot. Jag tager icke emot mer än 15 till hvarje kurs, men det har händt att på en dag anmält sig 60. Vi se således, att det är behof af undervisning, och att de medicine studerande sjelfva gifva påtryckning dertill.

Från de medicinska läroverkens sida är deremot icke synnerligen mycket gjordt i detta afseende.

Doktor Levertin: Jag vill blott yttra ett par ord emot kapten Schenström och herr Liedbeck.

Jag kunde mycket väl tänka mig, att den egentliga kärnan i detta talande om läkarnes kompetens skulle röra sig omkring den nya gymnastiklagen. Den nya gymnastiklagen anser jag icke vara någon utmärkt produkt och vill offentligt förklara, att den *icke* utgått från svenska läkare utan från gymnastiska centralinstitutet. Genom den ställning, vi genom den kommit till gymnasterna, anse vi, läkare, den icke såsom en angenäm present vi hafva fått. Vi ansågo, att förhållandet var bra, som det var.

Hvad kompetensen beträffar, vill jag säga, att, om en läkare af medicinalstyrelsen fått *venia practicandi*, finnes ingen lag, som kan hindra honom att på sina rum sätta upp en hyfvelbänk och en sågbock, om han som behandlingsmetod vill låta folk hyfla och såga ved. Jag vill fråga, om någon kan klandra honom därför? Jag kan icke förstå, hvarför man skall hafva mera kompetens att utöfva gymnastik än att utöfva kallvattenkur! Jag tror därför, att det icke är skäl att tala om kompetensen, ty uppträder en läkare och säger, att han är specialist, vare sig i gymnastik eller kallvattenkur, tager han nog reda på saken och ställer sig icke för allmänheten som en okunnig person.

Professor Törngren: Det förefaller mig, som om man af öfverläggningen här kunde sluta sig till, att denna fråga icke är nog färdigbehandlad, för att derpå kunna fatta en bestämd resolution.

Jag är, som bekant torde vara, icke sjukgymnast; men gymnastiken är en helhet, och man får icke alldeles vara främmande för den ena grenen, äfven om man blott sysselsätter sig med den andra.

Å ena sidan säger man här, att läkaren skall hafva rättighet att inrätta gymnastiskt institut, och jag tror icke, att gymnasterna i allmänhet hafva något att säga deremot. Å andra sidan säger man, att han bör hafva rättighet att göra det, därför att han fått sin kompetens erkänd från vederbörande myndighet, och då får han göra, hvad han vill i curativt hänseende. Då kanske frågas: om han icke behöfver någon kompetens vidare, behöfver han väl ej heller någon undervisning i ämnet, och derföre är det öfverflödigt att skaffa honom gymnastisk

undervisning vid det ena eller det andra läroverket? Jag vill icke säga, att jag drifver den uppfattningen, men man skulle på grund af diskussionen kunna vara berättigad till något sådant.

Vidare säger man i afseende på skolläkaren, att det kan på sin höjd yttras önskvärdheten af, att skolläkaren väljes bland dem, som hafva någon gymnastisk kunskap. Det förefaller mig helt naturligt, att så borde vara, för så vidt läkaren i öfrigt uppfyller de fordringar, som billigtvis kunna ställas på honom.

Hvad särskildt beträffar den nya gymnastiklagen, som här vidrörts, tror jag, i likhet med den föregående talaren, att den väl till en del ligger under den föreliggande frågan. Han sade, att den kommit från gymnastiska centralinstitutet. Ja, jag kan verkligen icke säga nej till det, men jag kan likväl säga: det vet jag icke af, men det oaktadt kan sådant vara möjligt. Att den passerat gymnastiska centralinstitutet, det vet jag, äfvensom att den komité, som af direktionen utsetts, fick sig den meddelad, och att denna komité gjorde ett försök att tumma litet grand på förslaget, för att icke få det fullkomligt så drakoniskt, som det sedermera blef; det var emellertid ej meningen, att det skulle göras någon ändring, och anmärkningarna ledde ej heller till något resultat.

Det praktiska resultatet af lagen blef, att gymnasten icke har rättighet att behandla den minsta lilla åkomma utan läkarens medgifvande. Om t. ex. under en gymnastiklektion inträffar något missöde, som kan häfvas genom en omedelbar gymnastisk behandling, har gymnasten likväl icke rättighet att använda den. — Det hände mig en gång under en lektion, att en pojke, som hoppade öfver en bänk, icke såsom anbefalld rörelse, utan för att slippa gå omkring bänken, som stod honom i vägen, vrickade sig, och resultatet blef en betydlig utgjutning i fotleden. Jag har aldrig förr sett en utgjutning så hastigt utveckla sig. Några af kamraterna kommo och sade åt mig: den och den kan icke gå, han har visst vrickat sig, och när jag såg till, hade han en knöl så stor som ett hönsägg på vristen. Om lagen hade varit densamma då som nu, skulle jag icke haft rättighet att behandla pojken, förr än han först varit hos en läkare och fått ett intyg om, att min behandling för honom var lämplig. Jag vill icke därför sätta i fråga, att gymnastikläraren i allmänhet skall vara så laglydig, att han gör på det sättet, ty snart sagdt hvem som helst kunde hafva behandlat pojken; och med litet passiva rörelser lyckades det mig att förbättra det onda, så att »massören», som sedan anlätades, en bekant läkare här i staden, till hvilken han sedan gick, sade åt honom, att om han icke så omedelbart hade blifvit behandlad, han skulle fått ligga länge för denna åkomma. Detta är endast en liten illustration för att visa, hvart man kan komma, om man sällar sig till ytterligheter.

Hvad den kliniska undervisningen härstädes beträffar, är jag gifvet af den uppfattningen, att, om den får fortgå här och utveckla sig ur det frö, som nu är sådt, den skall blifva mycket bra.

Jag förstår icke, hvarför den kliniska undervisningen icke skulle gå lika bra för sig under det ena taket som under det andra, och hvarför icke den mekaniska behandlingen skulle kunna gå lika bra,

oaktadt icke någon inre medicinsk behandling förekommer. Vi veta, att utomlands finnas sjukhus, der man endast behandlar ett enda slag af sjukdomar, hvarför skulle man icke kunna hafva ett sjukhus, der man uteslutande behandlar med blott ett medel? I en så stor stad som Stockholm går det lätt att, om läkaren kommer underfund med, att den behandling, som här lemnas, icke är lämplig för patienten, få denna till ett sjukhus.

Detta är en rent praktisk fråga, i hvilken jag tror, att man icke utan föregående praktiska försök kan komma till något afgörande.

Jag anhåller att icke någon resolution på dessa två frågor i afton måtte fattas.

Professor **Hartelius**: Alla erkänna gymnastikens stora värde i terapeutiskt hänseende, och deri ligger också en anledning att förbättra den så mycket som möjligt.

Det är tydligt, att gymnastiken fordrar både praktisk och teoretisk undervisning. Lyckligast är naturligtvis om dessa båda kunna stå i paritet med hvarandra, men skulle någon vara underhållig, är det sämre, om den praktiska undervisningen är det, än den teoretiska. Den framgång, gymnastiken hittills har haft, har bestämdt åstadkommits genom praktisk duglighet och skicklighet.

I afseende på inrättandet af ett medicinskt-gymnastiskt läroverk är frågan, hvar det lämpligast skulle kunna förläggas. För min del skulle jag anse det vara lämpligt, om det kunde förenas med gymnastiska centralinstitutet, då man derigenom skulle bibehålla idéen, att hålla gymnastikens grenar tillsammans. Men frågan är naturligtvis, hvar man skulle få det bästa och rikhaltigaste materialet, då det ju är meningen att få praktisk öfning och praktisk erfarenhet. Vid de medicinska universiteten blir naturligtvis materialet lättare att skaffa än vid ett enbart gymnastiskt institut, och jag skulle därför vilja förena mig med de läkare, som hafva förordat en gymnastisk klinik vid en medicinsk läroanstalt.

Friherre **Leijonhufvud**: Jag vill blott i afseende på tillkomsten af den nya stadgan för sjukgymnaster upplysningsvis meddela, att uppslaget till densamma utgick från gymnastiska centralinstitutet, men först efter samråd med medicinalstyrelsen.

Förhållandet var, att litet hvarstades i landet uppträdde personer, som uppsatte sjukgymnastiska institut och som, efter hvad vi speciellt visste, icke hade den underbyggnad, som fordras för att försvara sin plats som sjukgymnast. Vi fruktade, att det snart nog skulle inträffa, att de begingo ett eller annat misstag, på hvilka de läkare, som sågo snedt på systemet, skulle stödja sig, och att vi skulle få en sjö af stridskrifter äfven från utländska läkare emot den svenska gymnastiken, förklarande den för humbug.

Då medicinalstyrelsen i allmänhet öfvervakar och tillser, huru sjukvården skötes i landet, och äfven har rättighet att åtala hvar och en, som tager sig för att som yrke utöfva en medicinsk verksamhet utan att vara kompetent, vände vi oss till medicinalstyrelsen i denna sak, men medicinalstyrelsen svarade, att sjukgymnastiken icke låg inom dess

område, att den ansåg detta vara orätt, men att det icke hörde den till. Men det var dock något, som tillhörde oss fortfarande, och på grund deraf tog gymnastiska centralinstitutet initiativet och begärde af Kongl. Maj:t, att frågan skulle ordnas.

Sjelfva stadgan är icke uppgjord vid gymnastiska centralinstitutet.

Doktor Levin: Jag är fullkomligt af samma åsigt som professor Hartelius, att gymnastiken har uteslutande de praktiska gymnasterna att tacka för den utveckling, den nu har. Detta är mycket sant, och det äro vi mycket villiga att erkänna. Jag endast beklagar, att gymnastiken utvecklats sig ensamt på den praktiska vägen utan att hafva varit så stödd, som den borde varit, af fullkomliga teoretiska kunskaper.

Hvad vidare beträffar frågan, om en blifvande gymnastisk klinik skall förläggas vid gymnastiska centralinstitutet eller vid ett medicinskt läroverk, anser jag den icke vara af rent praktisk natur, utan sjelfva den teoretiska tyngdpunkten ligger deri, att här vid gymnastiska centralinstitutet kan och bör, enligt min tanke, undervisningen icke bestå i annat än i uppsättandet och utförandet af den riktiga behandlingen, *sedan sjukdomen väl en gång är gifven*. Detta är enligt min åsigt det hufvudsakliga syfte, som här vid institutet bör sökas.

Vid en klinik vid ett medicinskt läroverk deremot ligger tyngdpunkten i att uppgöra diagnosen och att vetenskapligt behandla de terapeutiska metoder, som kunna komma i fråga.

Professor Törngren: Om jag förstod den siste talaren rätt, var det hans åsigt, att här icke borde förekomma annat än, sedan sjukdomen blifvit bestämd och behandlingen uppsatt, gymnastens utförande af behandlingen, medan vid ett medicinskt läroverk en ytterligare vetenskaplig utveckling af orsaker och verkningar skall försiggå. Hvem skall då sätta upp denna behandling här, och hvarpå skall den stöda sig? Läkare finnas på båda ställena med samma kompetens, hvarför skall icke läkaren, om han är gymnastiskt bildad, på det ena stället lika väl som på det andra kunna åstadkomma precis detsamma på det ena stället som på det andra? Blott behandlingen stöder sig på vetenskaplig grund, synes mig uppsättningen af densamma kunna försiggå lika bra här som der. Men jag vill än ytterligare framhålla, att innan man fattar något beslut, bör man hafva några bestämda skäl för sig och icke blott säga: »det är min subjektiva uppfattning». Derpå kan icke mötet stödja sig, det måste hafva objektiva grunder till stöd för sina åsikter. Jag fasthåller således mitt föregående yrkande, att mötet ej måtte fatta någon resolution på dessa frågor i afton, utan att diskussionen måtte få utgöra svar på dem.

Kapten Schenström: Jag kan icke förstå, att det kan vara tal om, att för framtiden gymnasterna skola intaga denna halfva ställning, som är fullkomligt olidlig, och hvaraf patienten ovilkorligen måste lida. Jag begär därför, att gymnasten skall få sådana kunskaper, att han kan ställa en diagnos, att han kan följa utvecklingen af sjukdomen och förstå vidtaga de förändringar i behandlingen, som böra ske allt efter som patientens tillstånd ändras. De kunskaper, vi hittills hafva fått, äro af en beskaffenhet, som är upprörande. Jag kan icke annat än

egna min största högaktning till mina kamrater, som kämpat sig fram med så små kunskaper, som vi fått här i sjukgymnastik. Vi hafva arbetat om dagen, tills vi varit uttröttade, och om qvällarna och nätterna hafva vi studerat för att skaffa oss det, vi icke fått här.

Jag tillåter mig icke bestämma eller alls ingå på huru lång tid, som skulle behövas, för att gymnasterna skulle erhålla dessa kunskaper. Säkert är dock, att i de sjukas intresse och i gymnasternas intresse får frågan lof att lösas, antingen på det sättet, att vi sjukgymnaster upphöra att existera och läkarne taga hand om saken, eller också att vi få sådana kunskaper, att vi sjelfständiga och fria kunna reda oss på egen hand.

Herr Liedbeck: Enligt min åsigt böra gymnasten och läkaren arbeta tillsammans, men icke på det sättet att den läkare, som icke har genomgått en fullständig gymnastisk kurs, skall bestämma en behandling. Och med att hafva genomgått fullständig gymnastisk kurs menar jag, att de skola vara hemma såväl på det pedagogiska som på det medicinska området, ty ingen människa kan uppdraga en bestämd gräns för, hvar jag börjar med fullkomlig helsa, eller hvar sjukdom vidtager, då det gäller en gymnastisk behandling.

Jag vill för min del, att gymnaster och läkare skola arbeta tillsammans, men icke under den tunga lag, som nu har blifvit föreskrifven, och som i och med andra af medicinalstyrelsen lemnade medgifvanden har blifvit ett nonsens. En läkare skickar till mig en patient, han känner honom bättre än jag, han har kanske haft honom till patient flera år, innan han skickade honom till mig, då anser jag, att ett godt steg är taget, om läkaren och gymnasten dervidlag meddela sig med hvarandra. Men att en läkare, som icke har en motsvarande gymnastisk insigt, skall uppsätta ett »recept», ett rörelseschema, anser jag af noll och intet värde, ty den sak, man skall bedöma, bör man vara inne i. Jag tilltror mig icke kunna bedöma någon af mina kollegers behandling, ty så väl inom gymnastiken som inom medicinen måste behandlingen vara individuel; det finnes vissa generella drag, som genomgå hvarje behandling, men vid hvarje olika fall måste jemkningar företagas.

Ingen har varit mera villig än jag att konsultera läkare, med hvilka jag haft att göra, och jag anser, att det varit en vinst både för mig — efter som vi ju tala om oss gymnaster nu först och främst — och för patienten och läkaren. Jag har hos läkaren fått ganska goda underrättelser, som mången gång — jag kan icke neka det — hafva gjort, att min behandling af patienten kunnat ställa sig på ett helt annat sätt, än den eljest skulle hafva gjort.

Hvarför jag egentligen begärde ordet var emellertid, att jag ville betona, att sjukgymnastiken icke bör ryckas ur händerna på dem, som främst hafva dragit den fram. Då man dragit kastanjerna ur elden, skola de icke ätas af några andra.

Öfverläggningen förklarades afslutad.

Mötet beslöt, att diskussionen skulle utgöra svar på frågorna.

Öfverläggningsämnet 10:

Huru förklara, att rena hjerthypertrofier förekomma i så betydligt större mängd hos maskönet än hos qvinkönet?

Professor **Hartelius**: Hvar och en, som med gymnastik behandlat ett större antal patienter med hjertlidande och deribland rena hjerthypertrofier, torde ha gjort den iakttagelsen, att ett vida större antal af hjerthypertrofi förekommer hos maskönet än hos qvinkönet. För att åskådliggöra denna olika frekvens framställes här en tabell från gymnastiska centralinstitutet från 5-årsperioden 1872—1876, hvilken visar olikheten af denna frekvens mellan könen.

Hjerthypertrofi.

Ålder.	1872.		1873.		1874.		1875.		1876.		Summa.	
	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.
10—20.....	6	1	5	2	8	2	7	1	9	1	35	7
20—40.....	18	2	8	2	9	—	11	—	10	1	56	5
Summa	24	3	13	4	17	2	18	1	19	2	91	12
												103

Samma iakttagelse är äfven gjord vid åtskilliga andra institut. Hvad kan vara orsaken till denna olikhet?

Det är en vanlig föreställning, att kroppsrörelser, synnerligast de af ansträngande art, förorsaka hjerthypertrofi, och det medgifves, att våldsamma rörelser, såsom utliggningar, språng och häftiga armrörelser, kunna framkalla denna hypertrofi.

Genom iakttagelse öfver förhållandet inom de olika yrkena har det likväl visat sig, att häftiga kroppsrörelser icke synas förorsaka hjerthypertrofi i någon större mängd. Bland smeder, kopparslagare m. fl., som hafva ett tungt och i viss grad ensidigt arbete såsom kräfvande den största kraften af armarne, är frekvensen af hjerthypertrofi ej ovanligt stor. Bland arbetare inom alla yrken torde det visa sig på enahanda sätt, med hänsyn till hjerthypertrofi, att den sällan kan hänföras till kroppsrörelser såsom dess orsak. Det har blifvit anmärkt om gymnaster, att de på grund af deras sysselsättning, mera än andra, skulle vara utsatta för faran af hjerthypertrofi. Detta är i strid med en närmare kännedom om förhållandet.

Men lättare är det att påpeka, att hjerthypertrofi ofta står i sammanhang med bristande kroppsrörelser. Detta kan konstateras med exempel både från städerna och landet. När man är i tillfälle att, såsom t. ex. vid besigtning af skolungdom, iakttaga en större mängd ungdom, påträffas synnerligen bland ynglingar flere med mer eller mindre hjertförstoring. Dervid har det visat sig, att dessa ej tillhöra de kraftfulla, för gymnastiska öfningar lifvade ynglingarne, utan svaga individer, med motvilja för gymnastik och lekar samt öfverhufvud för

alla kroppsrörelser. De befrias vanligen legaliter från skolgymnastiken och då leken är fri, undandraga de sig äfven denna. Det är hos dessa, som hjerthypertrofi ofta förekommer. Till följd af stillasittande i en sammantryckt ställning är det tydligt, att blodtrycket ökas, och att hjertat får ett ökad arbete, hvarvid dess muskulatur härutinnan ökas, lydande den fysiologiska lagen för muskler i allmänhet.

Uppkomsten af hjerthypertrofi torde således kunna förklaras, men man står inför frågan: Hvarför förekommer hjerthypertrofi så ojemförligt mycket oftare hos gossen än hos flickan? Svaret torde utfalla sålunda:

1:o) Våldsamma, häftiga, olämpliga rörelser kunna förorsaka hjerthypertrofi. Ynglingen är ofta öfvermåttad i rörelsesätt, men flickan sällan.

2:o) Den svage ynglingen, befriad från gymnastik och andra nyttiga kroppsrörelser, sitter ofta under sin långvariga skoltid i en sammanpressad ställning, hvarunder ofta utvecklar sig hjerthypertrofi. Flickan sitter väl äfven i en sammantryckt ställning, men skolgången är ej så långvarig för henne som för ynglingen.

3:o) En medverkande orsak torde äfven vara det olika andnings sättet hos mannen och qvinnan. Qvinnan har en mera rörlig bröstkorg och andas därför lättare samt mera än ynglingen med öfre delen af bröstet, hvilket förhållande möjligen kan motverka olägenheten af den sammantryckta ställningen.

Jag har härmed vidrört vissa förhållanden, hvilka under min långvariga praktik väckt min uppmärksamhet. Jag har likväl icke kunnat komma lösningen närmare än hvad jag här har påpekat.

Doktor Wide: I ett nyligen utkommet arbete af docenten *Lennmalm* i Upsala om idiopatisk hjerthypertrofi och hjertdilatation besvaras verkligen denna fråga på ett ganska uttömmande sätt.

Då idiopatisk hjerthypertrofi ganska mycket sysselsätter oss gymnaster, anser jag det vara lämpligt att fästa mötesdeltagarnas uppmärksamhet på denna afhandling och något taga deras tid i anspråk, för att helt kort referera densamma.

Docenten *Lennmalm* säger: »att idiopatisk (ren, primär) hjerthypertrofi är ett sjukdomsbegrepp, hvars rättighet att vara till varit underkastad mycken diskussion, men att man dermed i allmänhet menar en förstoring af hjertat, hvilken uppkommit, utan att man, såsom grundertill, kunnat finna någon af de vanliga, anatomiskt påvisbara och väl kända orsakerna.

Författaren omtalar, att *Corvisart* framställt den åsigten, att strängt kroppsarbete och häftiga sinnesrörelser kunna åstadkomma hjerthypertrofi; att *Frantz* på grund af iakttagelser, gjorda under 1870—71 års fransk-tyska krig, framhåller, att hypertrofi och dilatation af hjertat kan uppkomma såsom följd af krigsstrapatser; att *Münzinger* observerat samma sjukdom hos vingårdsarbetarne i Tybingen, hvilka hafva ett särdeles tungt och strängt arbete o. s. v., hvilket allt bevisar, att för strängt kroppsarbete förorsakar uppkomst af hjerthypertrofi.

Författaren omtalar vidare enligt *Bollinger* den observationen, att hjertsjukdomar så särdeles ofta förekomma i München, och att orsaken

dertill är att söka i det omåttliga bruket af öl. (Ölförbrukningen i München utgjorde 1884 416 liter för hvarje invånare, i hela tyska riket 88 liter per individ.) Notiser äro anförda om öldrunkare, som förtärt ända till 12 liter om dagen; vidare framhålles, att en person, som dagligen dricker 4 liter öl, konsumerar lika mycket alkohol, som finnes i $\frac{1}{3}$ liter brännvin af 40 % styrka. Hjerthypertrofi af denna anledning är så pass vanlig i Tyskland, att man gifvit den det karakteristiska namnet »das Münchner Bierherz».

Författaren anför äfven, att missbruk af tobak anses såsom orsak till uppkomsten af hjerthypertrofi; vid undersökning af starka rökare kan man verkligen finna alla symptom, som äro vanliga vid hjerthypertrofi.

Han framhåller, att hjertmuskulaturen hypertrofierar, när stegrade anspråk ställas på dess arbetsförmåga, dock blott under tvänne gifna förutsättningar, för det första att de stegrade anspråken ej öfverstiga en viss, efter organismens förmåga af kraftyttring afpassad gräns, för det andra att organismens tillstånd är sådant, att den öfver hufvud taget mäktar åstadkomma en sådan process som hypertrofi. Det fordras med andra ord en ganska frisk organism, för att hjerthypertrofi skall komma till stånd.

Författaren gifver vidare rent fysiologiska förklaringar för uppkomsten af hjerthypertrofi. Han sysselsätter sig särskildt med det för stora hjertat hos barn, särdeles i pubertetsåldern. Han säger: för att bedöma förekomsten af hjerthypertrofi vid denna ålder, måste man erinra sig för det första, att i barnaåren hjertspetsen befinner sig i eller utom venstra mamillarlinien, så att t. o. m. *Rauchfuss* uppgifver, att hos 10 till 12 års gossar spetsen af det normala hjertat kan ligga ända till 2 å 3 cm. utanför denna linie, och för det andra, att hjertat under pubertetsåren tillväxer högst betydligt, så att det enligt *Benekes* mätningar under dessa år nära fördubblas. Liknande iakttagelser hafva ock publicerats af *Pitt*, som under samma förhållanden observerat hjertdilatation hos både gossar och flickor mellan 10 och 18 år.

Här finnas således angifna de enligt många forskares iakttagelser vanligaste orsakerna till hjerthypertrofi, nämligen för starkt arbete, alkoholmissbruk, hvilket ock skulle förklara hjerthypertrofins större förekomst hos mankön än qvinkön, ett förhållande, som jag för öfrigt ej funnit bekräftadt i den medicinska litteraturen. Vidare får man veta, att under en viss period af människans lif, nämligen pubertetsperioden, hjerthypertrofi är, skulle man nästan kunna säga, fysiologisk.

Jag tror mig hafva märkt, att skolläkarne i allmänhet hafva för stor benägenhet att ställa diagnos på hjerthypertrofi och att skrifva uppkomsten deraf på skolgymnastikens räkning. Det är rent af omöjligt att ställa diagnos på hjerthypertrofi endast genom perkussion och på bestämmandet af hjertats läge, utan bör der vid lag auskultationen och äfven andra diagnostiska metoder komma till hjälp.

Hvad särskildt beträffar hjerthypertrofins förhållande till gymnastiken, är det klart, efter hvad som här framhållits, att en för stark gymnastik skall kunna åstadkomma hjerthypertrofi. Å andra sidan veta vi, att en väl ordnad pedagogisk gymnastik och i all synnerhet sjuk-

gymnastik kan bota en redan uppkommen hjerthypertrofi. Jag har för några år sedan varit med om gymnastiköfningar, som kanske voro allt för ansträngande och för starka. Detta var i en enskild gymnastikförening, der vi till sist under några veckor före uppvisningen arbetade i sträck ett par timmar dagligen, och der bland rörelserna förekommo de af professor Hartelius nyss nämnda utliggning från pinnstolpe och aringång jemte den, som jag tror minst lika farliga, utliggning mellan linor eller under bom. Dessa rörelser taga krafterna för mycket i anspråk, i synnerhet om man skall försöka ligga qvar för att knipa applåder.

Jag vågar därför på grund af den refererade afhandlingen och på grund af hvad i öfrigt har yttrats framkomma med en varning för ungdomens deltagande i allt för sträng gymnastik, särskildt uppvisningsgymnastik med för starka rörelser. Jag gör detta äfven af den anledning, att den pedagogiska gymnastiken med orätt fått rykte om sig att förorsaka hjerthypertrofi. Min åsigt är, att ren hjerthypertrofi är mycket sällsynt, men enligt de flesta gymnastiklärare är den mycket allmän, och det tyckes, som om gymnasterna så småningom hafva bringat skolläkarne sin åsigt.

Kapten **Schenström**: Ehuru efter de föregående ärade talarne, det kan synas som svaret redan vore gifvet på denna fråga (orsaken hvarföre männen oftare lida af hjerthypertrofi än qvinnan), tillåter jag mig dock vidröra en sida deraf, som ej varit utvecklad, i förhoppning att herrar läkare ville derom yttra sig, då jag anser den sidan af saken ha det största intresse för oss gymnaster. Utan tvifvel har mannen i allmänhet mera muskelverksamhet än qvinnan och äfven starkare; mig förefaller alltså klart, att då hjertat vänjer sig under en längre tid vid att bli hjälpt i sin verksamhet, genom musklernas (blodomloppet befordrande) tryckningar på kärlen och den ökade respirationen, så modifierar det sig så småningom och blir ej utan öfveransträngning mäktigt att återtaga hela arbetet, då åldern eller de förändrade vanorna eller det förändrade yrket gör, att man minskar eller upphör med det mesta af muskelsammandragningarna, och då uppkommer hjerthypertrofien. Har nu under gymnastik, fäktning, springande, dans, manuell yrke etc. etc., muskelsammandragningarna varit af en mycket ansträngande natur, kan redan, innan man upphör (delvis eller helt och hållet) dermed, en hjerthypertrofi uppkomma, äfven om den ej ger sig tillkänna förr, än man borttager hjälpen af den artificiella peripheriska cirkulationen. Jag tror således, att det vore af största intresse, om någon ville yttra sig öfver depna sida af punkten 10.

Herr **Liedbeck**: I de fall jag haft under min behandling hafva de allra flesta — jag kan säga 99 af 100, ty jag har på de här åren haft öfver 100 fall — varit en följd af för sträng gymnastik i allmänhet.

På grund af den erfarenhet jag gjort, kan jag således icke annat än fullkomligt ansluta mig till doktor Wides åsigt i denna fråga.

Öfverläggningen förklarades afslutad.

Mötet beslöt, att diskussionen skulle utgöra svar på frågan.

Öfverläggningsämnet 11:

Granskning af doktor Wides föredrag »om sjukgymnastikens utveckling och utöfning nu för tiden» på andra allmänna svenska läkaremötet i Norrköping, återgifvet i tidskriften Eira den 15 September 1887.

Direktör Cleve: Efter min ankomst till Stockholm har jag fått veta, att det i Eira förekommande referatet icke öfverensstämmer med de yttranden, som fälles af doktor Wide vid omnämnda möte. Hade jag vetat detta, hade naturligtvis frågan på helt annat sätt formulerats, men, som den nu står, är jag öfvertygad om, att det måste blifva en kär anledning för doktor Wide att få upplysa om, att det icke öfverensstämmer med verkligheten.

Eftersom nu frågan emellertid står här, kan jag icke annat än antyda, hvad det var som gjorde, att jag fäste mig vid densamma.

Tal. (doktor Wide) redogjorde för sjukgymnastikens utveckling på det manuela och mekaniska området samt för några sjukdomsfall på det nervösa området (tabes, paralyser, idiopatiska muskelatrofier m. m.), hvilka, ehuru de hade dålig prognos, han med framgång behandlat medelst manuel gymnastik. Vidare framhöll talaren nödvändigheten af, att sjukgymnastik och massage, såsom endast varande egentligen samma sak, i förening med hvarandra användes, hvarigenom de mest lysande resultat kunde erhållas. Vidare påpekades, att läkarne mera än hvad hittills varit fallet måste egna sig åt sjukgymnastiken, så att denna, hvilken är en nationens egendom och vida berömd, ej genom mer eller mindre olämpliga utöfvare förlorar sin betydelse och sitt anseende. Detta torde nu, då det förnämligast är laici och militärer, som syssla med densamma, vara att befara. Ty de sakna nödiga medicinska förutsättningar, kunna ej bestämma en sjukdom och följaktligen ej heller alltid meddela lämplig behandling. De äro visserligen djerfva och ej generade af kunskaper, och synas ofta verkligen lyckas rätt väl, men sjukgymnastik bör dock af dem blott meddelas efter läkareföreskrift.

Hvad beträffar, att läkarne skola mer än hvad hittills skett sätta sig in i gymnastiken och dess behandlingsmetoder, kan hvarken jag eller någon annan gymnast annat än instämma deri, ty ingen af de praktiserande gymnasterna lär väl hafva undgått att märka, hvilken fördel de i allmänhet haft af den behandling, som egt rum i förening med en i gymnastik fullkomligt hemmastadd läkare. Hvad mig personligen beträffar, är det mig vid detta tillfälle högst angenämt att kunna få vända mig till doktor Levertin, tillsammans med hvilken jag haft nöjet att utöfva gymnastik, och erkänna att de resultat, jag då fått, vida öfverträffat hvad jag förut haft, och att nyttan af samarbetet med honom varit både för mig och patienterna särdeles stor. Att en väsendtlig skilnad kommer att ega rum, om den läkare, som man samarbetar med, har gymnastisk erfarenhet eller icke, är alldeles klart, äfvensom att under den nu gällande förordningen det kan blifva anledning till ett och annat obehag, i händelse läkaren icke har fullkomlig kunskap i ämnet. Vidare framhålles här att gymnastiken »är en nationens egendom och vida berömd». Det kan icke vara annat än högst angenämt att höra detta vitsord uttalas af en i gymnastik så fullkomligt kompetent person som doktor Wide. Vidare påpekas, att det är en fara för att denna nationens egendom, som är vida berömd, nu skall

förlora på att uteslutande behandlas af laici eller militärer. Ingen är villigare än jag att erkänna, att de kunskaper, på hvilka vi sjukgymnaster hafva haft att grunda vår behandling, hafva i mångt och mycket varit underhålliga och bristande, och att vi vid flera tillfällen stått villrådiga om hvad vi skulle taga oss till. Jag tror dock, att inför ett samvetsgrannt och rättvist bedömande må det erkännas, att det lilla pund, som vi hafva fått, hafva vi i de flesta fall väl begagnat och försökt förstora och utvidga. Vi äro »ej generade af kunskaper», säges det här. Det fattar jag icke på något annat sätt, än att det är denna brist i kunskaper, som har vid vissa tillfällen skänkt oss en djerfhet, som med större kunskaper icke skulle kunnat komma i fråga. Det är vanligt, att ju större kunskapen blir i ett ämne, desto mera inser man också sin ofullkomlighet och sina brister, till följd hvaraf uppstår en försagdhet, som i de flesta fall är nyttig, men som också hindrar ett och annat att komma till utförande, som kunnat genom djerfhet lyckas. Slutligen står det, att gymnastik ej bör meddelas annat än efter läkares föreskrift. Detta är fullkomligt i öfverensstämmelse med den sist utkomna författningen ifrån medicinalstyrelsen, och ingen var gladare än jag, när en sådan författning förspordes. Jag hoppades att med det samma allt det ofog, som bedrifves af icke kompetenta personer, skulle upphöra. När jag hade läst författningen, tänkte jag: eftersom på oss gymnaster ställas så stora fordringar och skyldigheter, tager jag för alldeles gifvet, att vi också få någon motsvarande ersättning och blifva af med dessa, om jag så får säga, qvacksalfvare, som uppstått litet hvarstades och utöfvat gymnastik på ett så märkvärdigt sätt, att det förvånat icke blott mig, utan många andra, att vederbörande stadsläkare och provinsialläkare hafva kunnat tillåta sådant ofog passera.

När man gjort dem uppmärksamma derpå, hafva de samma svar, att ju mer man bråkar med dem, desto större uppmärksamhet fäster man vid dem, och i stället för att omintetgöra deras behandling skaffar man dem mera praktik.

Det har funnits en sådan person i Linköping, som lät sina patienter, afklädda, stiga i en kopparkittel, som var till hälften fylld med varmt vatten. Sjelfva behandlingen bestod deruti, att ett fruntimmer med en skopa öste öfver patienten tre gånger, under det att hon med den andra handen tog uti en korg med bibelspråk försedda papperslappar och kastade dem öfver honom. En sådan persons verksamhet har under ett par år egt rum i Linköping; nu har han gjort sig sjelf omöjlig. Han hade till slut icke något att göra, ty alla kommo underfund med, att det var humbug alltsammans. Och det sätt, läkarne använde, var fullkomligt riktigt, ty hade de uppträdt mera bestämdt, hade hans verksamhet kanske ännu fortfarit.

Med anledning af hvad jag sagt, skall jag bedja få tillägga, att jag för min del är öfvertygad om, att med afseende på hvad som nu kan vara oegentligt i denna stadga, som utkommit från medicinalstyrelsen, med tiden en förändring till det bättre skall komma till stånd, och att ett godt tillstånd ännu kan randas för oss gymnastiklärare. Skulle deremot stadgan stå qvar oförändrad, får jag för min del helt och hållet ansluta mig till den föregående värde talare, som yttrade, att

gymnasterna få upphöra att existera och ersättas af läkare, ty om denna stadga skall strängt efterlefvas, blir den omöjlig.

Doktor Wide*: Jag skulle naturligtvis helst sett, att jag sluppit yttra mig i denna fråga. Då jag emellertid utom denna offentliga utmaning, som jag fått genom uppställandet af denna fråga n:o 11, erhållit en enskild utmaning, anser jag mig dock böra göra det. Den lyder sålunda:

»Linköping den 11. 3. 1888. H. Herr Doktor Wide! Då jag insändt till det blifvande gymnastikläraremötet i påsk en diskussionsfråga med anledning af Edert i Eira återgifna föredrag på läkaremötet i Norrköping förlidet år, så önskar jag härmed underrätta härom, synnerligast som jag kommer att *klandra* det i vissa delar.

Med högaktning har jag äran teckna

C. Joh. Cleve.

Gymn.-Direktör».

Jag vill nu alldeles icke ingå i något detaljeradt besvarande af direktör Cleves anmärkningar, utan vill nöja mig med att förklara, att jag alldeles icke är skyldig att försvara, hvad Eira uppgifver vara sagdt af mig. Om man vill läsa Eiras återgivande af läkaremötet i Norrköping till slut, finner man der, att redaktionen erkänner sig hafva tagit detta ur Norrköpings tidningar.

»Vi kunna ej neka oss nöjet att till sist här införa det totalomdöme rörande mötet, som referenten för Norrköpings tidningar lät efter mötets slut komma detsamma till del, så mycket mera som sagda tidning genom särdeles flitiga referat, hvaraf vi ock häröfvan delvis begagnat oss, under hela mötet visade för detsamma ett synnerligt intresse».

Jag har äfven skaffat mig Norrköpings tidningar, och der står precis detsamma, som direktör Cleve nyss uppläste.

Direktör Cleve har hvarken hört eller läst mitt föredrag. Det finnes numera tryckt i detta läkaremötes förhandlingar, ehuru de ännu icke äro utkomna. Jag skulle mycket gerna hafva tillsändt direktör Cleve detta föredrag i aftryck, om han hade begärt det, och då kanske våra yttranden nu varit alldeles öfverflödiga. Jag tror, att vi i framtiden kanske bättre skola komma till rätta vid våra möten, om vi gå den vägen, att vi meddela oss med hvarandra; då kan det råda den sanna gemyten och välförhållandet emellan gymnasterna.

Jag skall hafva den äran att skicka direktör Cleve detta föredrag, så fort det blir tryckt, och då hoppas jag, att han icke skall finna så mycket att *klandra* deri. För öfrigt blef ej något klander framställt, då jag höll det på läkaremötet, lika litet som då jag uppläste det i svensk-norska gymnastikläraresällskapet.

Direktör Cleve: Jag är något förundrad öfver doktor Wides uppfattning af det bref, som jag tillsändt honom, och som tyckes ytterligare vara en anledning, hvaröfver han känner sig sårad. Jag hade deremot tänkt mig, att detta var det enda rätta; då man vill klandra en person eller ett yttrande, kan jag för min del icke se annat än, att

* Detta yttrande är på doktor Wides begäran fullkomligt noggrant återgifvet efter det stenografiska protokollet.

personen sjelf skall underrättas, på det att han åtminstone icke ovetande skulle blifva omtalad vid ett möte.

Huruvida doktor Wide skulle infinna sig här, kände jag icke till, och min skrifvelse hade ingenting annat att afse än att just i största vänlighet underrätta derom. Ej heller kunde jag tänka, att ett referat, återgifvet i Eira, skulle kunna vara origtigt, då så lång tid hade passerat efter dess utgifvande, ty jag har alltid tänkt mig, att, då ett refererat yttrande icke är af den beskaffenhet, att referenten vill stå för det, det skulle vara honom angeläget att, så fort tillfälle yppade sig, rätta hvad som icke godkännes. Jag har förut uttalat min glädje öfver, att referatet icke är riktigt, och jag är sjelf derom på det lifligaste öfvertygad.

Ehuru jag för min del icke tror, att jag skall få någon anledning att på detta sätt återkomma, och ehuru jag för min del anser mig hafva handlat fullkomligt gentlemannalikt, som jag nu gjort, skall jag dock vid ett dylikt tillfälle vidtaga de åtgärder, som doktor Wide tillrådt, nämligen först underrätta mig om, huru det i verklighet förhåller sig.

För det utlofvade aftrycket ber jag få uttala min tacksamhet.

Professor **Törngren**: Vi veta ju, att här i landet gymnastisera vi icke för duellens skull! Och detta kunde möjligtvis urarta till en liten duell.

Jag anser mig skyldig att påtaga mig en del af det felet, att doktor Wides namn i den framställda frågan blifvit nämndt. Jag har sjelf personligen meddelat detta till doktor Wide, och jag ber att inför mötet ytterligare få repetera det för honom.

För öfrigt synes mig, att doktor Wide icke hade någon skyldighet att korrigera ett origtigt referat i vare sig den ena eller den andra tidningen, ty det skulle kunna blifva ett korrigerande i oändlighet af hvad tidningsreferenter behaga skrifva; detta gäller här så mycket mer, som han ämnade trycka sitt föredrag.

Öfverläggningen förklarades afslutad.

Professor **Törngren**: Då frih. Leijonhufvud tillkännagifvit sig vara förhindrad att under morgondagen leda mötets förhandlingar, anhåller jag att få frambära hela mötets tacksamhet för mot oss alla visad välvilja.

Vi hafva icke så sällan att glädja oss åt värdefullt erkännande af den svenska gymnastiken, men vi erfara icke lika ofta ett deremot svarande stöd. — Gymnastiken är ännu ung, och hittills har den mestadels haft stora svårigheter att öfvervinna.

Derigenom att ordföranden i Kongl. Gymnastiska centralinstitutets direktion, generallöjtnant, friherre Leijonhufvud har velat egna något af sin dyrbara tid åt detta möte, hafva vi ytterligare bevis på hans varma intresse för Lingska skapelsen.

Herr Baron! Vi frambära vårt enkla tack icke allenast för det sätt, hvarpå Ni ledt våra förhandlingar, utan äfven för Ert intresse för

gymnastikens fortsatta utveckling och tillämpning. Med detta tack förena vi den förhoppningen, att herr baron äfven för framtiden ville egna gymnastiken sitt kraftiga stöd.

Friherre Leijonhufvud: Jag är hvarken läkare eller gymnast, och det må icke förundra Eder, om jag tvekat och till och med i det längsta vägrat att intaga denna plats, ty intresse för saken är för visso ej tillfyllestgörande, och om ordförandens åliggande äfven egentligen är af formel natur, kan ej undvikas, att en ofullständig sakkännedom äfven hos honom måste framstå såsom en känbar brist. Jag beder Eder derföre, mine herrar, hafva öfverseende med mig i detta afseende.

Den 4. April kl. 9 f. m.

Öfverläggningsämnet 14:

Huru bör fäktning öfvas i de allmänna läroverken?

Kapten Ankarcrone: Frågans formulering kanske kan gifva anledning till misstyding, då det ser ut, som det vore meningen att diskutera, huru fäktning skall öfvas i detalj, eller huru en gymnastiklektion skall gifvas.

Det har icke varit min mening, ty ett möte som detta anser jag icke bör gå för mycket i detalj med frågorna, utan behandla dem mera ur generella synpunkter.

Jag har väckt frågan på tal af det skälet, att skolkomiténs betänkande antyder, att fäktöfningarna skulle ingå i militäröfningarna och således såsom ett sjelfständigt undervisningsämne inom läroverken försvinna. Detta är något, som jag för min del icke kan gilla, och emot hvilket jag tycker, att vi, som äro satta att vårda skolungdomens kroppsliga utveckling, äfven böra protestera.

Min egen personliga uppfattning af fäktningens betydelse för skolynglingen är fullkomligt öfverensstämmande med hvad kapten Balck i går yttrade i denna sak. Det var, som om han skulle hafva läst mina egna tankar, då han anförde, huru helsobringande, huru uppfriskande detta ämne är för skolynglingen, huru man ofta ser, att de ynglingar, som icke äro så intresserade, och icke taga så liflig del i andra öfningar, i fråga om fäktöfningar uppbjuda hela sin förmåga. Och hvilka äro dessa ynglingar? Jo, de äro ofta de svaga, de, som anse sig sjelfva för svaga, och som också i kroppsligt hänseende äro det. Och hvad är det som gör, att de med sådan håg omfatta fäktöfningarna och draga nytta af dem? Det är den egenskap, som sistnämnde ynglingar hafva, och som kanske deras starkare kamrater sakna, nämligen energi, en egenskap, som fäktöfningarna frammana och stärka, och som, jag kan säga, vid dessa öfningar är nödvändig hos både läraren och eleven.

Det skulle förvåna mig, om någon, som med verklig kraft och uppoffring sysselsatt sig med att undervisa skolynglingar i fäktning, skulle kunna förklara, att de icke äro deraf intresserade och tilltalade. Och då så är förhållandet, anser jag äfven, att vi böra beakta den fingervisning, som naturen sjelf här gifvit oss att framkalla ungdomens kroppskrafter och äfven i moraliskt afseende stärka dess egenskaper genom dessa fäktöfningar. Läraren får här ett tillfälle att draga med sig dessa svagare, som ej bör försummas.

Det finnes ytterligare en sak att beträffande fäktöfningarna fästa afseende vid. Hos skolynglingen, åtminstone den, som är begåfvad med någon karaktär, är ofta en framträdande egenskap, att han vill gå till grunden med, vill hafva verkligt reda på, hvad han skall lära sig, och här gifves det bästa tillfälle för läraren att låta honom få denna sin önskan uppfylld, då vid fäktöfningarna läraren har ett mindre antal under sin ledning, än hvad annars är förhållandet.

För min del har jag gjort denna erfarenhet i rikt mått under den tid, jag tjenstgjort som gymnastiklärare.

Och om det vore mitt sista ord såsom gymnastiklärare, ville jag på det ifrigaste yrka på, att dessa öfningar icke slopas eller till minsta grad inskränkas inom läroverken, utan tvärtom med största omsorg bedrivas.

Återstår nu att fråga, huru dessa öfningar skola bedrivas. Det kan icke vara mer än en uppfattning dervid lag. Meningen är ju icke att forcera dem i afsigt att göra ynglingarne till verkligt skicklige fäktare, ehuru man icke helt och hållet bör lemna detta mål ur sigte, utan att höja deras kroppsliga utveckling harmoniskt. Man får därför icke betrakta fäktöfningen såsom ett blott svettdrifvande medel, ty då förlorar öfningen den karaktär, som den bör hafva. Det är icke så mycket fråga om *hvad* som öfvas, utan fast mer *andan* hvarmed det utföres.

Det skulle finnas mycket mer att säga härom, men jag inskränker mig till att behandla punktvis den resolution, som jag skall hafva äran för mötet framlägga.

Visserligen har det här i går vid mötet fattade beslutet, att genom en skrifvelse anhålla att gymnastik- och fäktöfningar måtte sammanslås till en timmes daglig öfning, något korsat den plan, som jag tänkt mig, men då det antagligen kommer att dröja, innan detta förslag kommer till utförande, torde det vara klokast att utgå från nuvarande förhållanden; för öfrigt anser jag, att, hvad jag ämnar föreslå, äfven kan till en viss grad komma till tillämpning, äfven ifall det i går gjorda förslaget kommer till utförande.

Det första jag vill föreslå är, att skolstadgans föreskrift om två timmars öfning i fäktning för hvardera af 6:te och 7:de klasserna bör till hela dess utsträckning tillämpas. Jag tror, att det är en gängse åsigt, att så nu icke är fallet. Paragrafen, som lyder sålunda: — — — — »Vapenöfningarna skola för femte klassen upptaga en och för sjette och sjunde klasserna, hvardera två timmar i veckan», — — — — har i allmänhet blifvit så tydd, att sjette nedre och sjette öfre, hvardera fått en timme och sjunde två timmar i veckan. Jag kan

icke tro annat än att de, som skrifvit stadgan, här hafva menat, att *hvarje lärjunge* i sjette och sjunde klasserna skall hafva två timmars fäktöfning i veckan. Det har för öfrigt af en talare framhållits, att vid dikterandet af våra beslut här vi alltid skola hafva ungdomens bästa för ögonen, och då nu den anförda paragrafen tydes på två sätt, synes det mig, att enligt denna åsigt, som alla anse vara den rätta, våra beslut böra gå i den rigtningen, att vi tillämpa stadgan så, att den blir verksammast för ungdomens uppfostran.

Enligt min uppfattning, bör ej den stadgade bestämmelsen kunna tydas på annat sätt än att hvarje klass (6: 1, 6: 2, 7: 1 o. 7: 2) skall öfvas två timmar i veckan i fäktning; likaså är min mening, att der stadgan ej så tydes, skapar man kryphål, som man begagnat sig af för att draga in på öfningarna, hvilket synes mig vara origtigt.

Den andra punkten är, att den till fäktöfningar anslagna tiden skall delas på halftimmar, hvarigenom hvarje lärjunge i sjette och sjunde klasserna får fyra fäktlektioner i veckan.

Det är gifvet, att det för en outvecklad kropp är för mycket att hålla på en hel timme med en så ansträngande öfning som fäktning, och hvilket säkerligen ej någon gymnastiklärare låter dem göra, äfven om lektionen står upptagen för en hel timme; han låter dem då antingen hvila eller också avslutar han lektionen före timmens slut.

Det tredje är, att florettfäktning bör öfvas i sjette och sjunde klasserna, sabel och bajonett endast i sjunde öfre. Det är alldeles gifvet, att floretten både genom sin lätthandterlighet och som studievapen är det lämpligaste öfningsvapnet för skolynglingar. Sabel äro de mycket intresserade af, men det är för tidigt att införa den i sjette och sjunde nedre klasserna. Huruvida sabel eller bajonett skall användas i sjunde öfre, vill jag lemna till mötet att afgöra. Bajonetten har från militärisk synpunkt det för sig, att när gossarne komma i värnpliktsåldern hafva de nytta af att kunna handtera den.

Det fjerde är, att eleverna i sjunde öfre äro skyldiga att två gånger i veckan tjenstgöra såsom instruktörer för sjette nedre klassen. En sådan anordning skulle vara nyttig ur flera synpunkter. Den skulle gifva grundlighet åt undervisningen och lättnad för läraren.

Vidare skulle derigenom gifvas tillfälle för eleverna å ena sidan att lära sig subordinera, å andra sidan att lära sig befalla, hvaraf de kunna hafva nytta i lifvet. Slutligen skulle den äfven ur kamratskapets synpunkt vara nyttig, i det att de äldre finge lära känna sina yngre kamrater; nu veta de icke en gång hvad kamraterna i lägre klassen heta.

Det femte är, att, när så ske kan, lärjungarne indelas till de olika afdelningarna i fäktning efter kroppsutveckling och anlag.

Kapten **Andersson**: När femte frågan i går behandlades, blef äfven denna fråga, om också ytligt, vidrörd. Det var då en talare, som angaf lämpligheten att utbyta en fäktlektion emot en gymnastiklektion och tvärtom eller med andra ord, att fäktöfningarna kunna ersättas af gymnastiköfningarna och gymnastiköfningarna af fäktöfningarna. Jag tog mig friheten yrka på, att ett sådant utbyte icke borde

få ega rum. För att icke missförstås ber jag, beträffande min åsigt om fäktöfningarnas nytta, få på det allra lifligaste framhålla, att jag icke blott har varit, utan är och, såsom jag tror, allt framgent kommer att vara af den åsigten, att fäktöfningarna göra ofantligt stor nytta, men att de icke, säger jag i dag som i går, kunna låta det gymnastiska elementet komma fram till fullo, utan mera afse färdigheten samt, såsom den siste talaren nyss framhöll, i icke obetydlig grad äro karaktärsdanande.

Jag tror, att detta är af allt för stor betydelse, för att man med det för ögonen icke skulle rösta för, att fäktöfningarna till sin fulla utsträckning allt fortfarande måtte komma att bedrivas inom läroverken.

En icke oväsentlig faktor, för att dessa öfningar måtte kunna omfattas med intresse, är enligt min tanke, att icke skolungdomen, såsom vid åtskilliga läroverk är fallet, betungas med att sjelf bekosta sig vapen. Materialkassan kan ju naturligtvis vara ganska hårdt tagen i anspråk än af ett än af ett annat, men jag tror i alla fall, att det är nödvändigt, att det beredes de i fäktöfningarna deltagande lärjungarne tillfälle att af staten, af skolan erhålla de vapen, som de skola använda. Då staten fordrar, att öfningar skola bedrivas, måste den också anskaffa den materiel, som för dem behöfves.

Hvad beträffar de olika vapnens företråde det ena framför det andra, anser jag, att alla tre böra förekomma vid öfningarna i läroverken.

Direktör **Pleijel**: Jag instämmer fullkomligt med de föregående talarnas åsikter om de vapen, som i läroverken skola användas.

I Vestervik har jag under 13 års tid öfvat såväl florett som bajonett och sabel. Bajonett med mindre, lätthandterliga gevär har jag öfvat i sjetten öfre och sjetten nedre klasserna omvexlande med florett. I sjunde klassen har jag öfvat florett och sabel, då pojkarna der naturligtvis hafva mera styrka, så att de kunna handtera sabel. Att vid ett läroverk uteslutande begagna florett, tror jag vore högst olämpligt, då pojkarne skulle gå i 5 å 6 år och uteslutande begagna ett sådant litet vapen. Man måste försöka få litet omvexling och taga litet hänsyn till pojkarnes intresse.

Jag har trott mig märka, att sabel varit det vapen, som mest har tilltalat pojkarne.

Jag har intet yrkande, utan instämmer i föregående talares åsikter, rörande vapnens bruk vid skolan, men jag skulle gerna se att vid det beslut, som man möjligen kunde komma att fatta, förslaget att använda vissa vapen måtte utgå, och bestämmandet i det hänseendet öfverlemnas åt gymnastikläraren, äfvensom att det måtte öfverlemnas åt honom att bestämma tiden, som för fäktningen skall användas.

Kapten **Balck**: Då resolution i går fattades, angående önskvärheten att få sex timmar i veckan till kroppsöfningar, deri inbegripna äfven fäktöfningarna, satte detta, som inledaren af frågan nämnde, ett streck öfver den plan, som han ämnade framlägga. Det är visst och sant, att den det gjorde till en viss grad. Det var äfven med tvekan,

som jag biträdde förslaget att inrymma fäktundervisningen direkt i gymnastiklektionen, men jag ansåg alla betänkligheter böra vika, för så vidt man kunde vinna det stora målet att tillförsäkra hvarje lärjunge i de högre klasserna en timme kroppsöfningar dagligen. Har gymnastikläraren en timme om dagen till sin disposition, kan han alltid ordna undervisningen så, att fäktningen kommer till heders.

Jag är deremot fullkomligt enig med kapten Ankarcrona, att fäktningen icke skall allt för mycket bedrifvas såsom ett rörelsehvarf i gymnastiklektionen, då färdigheten icke är större, än den i regel är hos lärjungarne vid ett allmänt läroverk, utan skall gifvas den accent den kräver för att få fram färdigheten och intresset, ty, såsom redan förut framhållits, spelar färdigheten en så stor rol i afseende på intresset och fortsättandet af fäktningen, att man icke får förbise färdigheten, äfven om den icke bör vara målet, hvilket ju skall vara höjandet af lärjungarnas helsa och krafter. Men om det är ett vilkor för fortsättandet af fäktningen, att färdighet vinnes, eller med andra ord att den fäktande eleven får nöje af sin öfning, vill jag hålla på, att fäktningen så vidt som möjligt drifves fram, ty då eger jag förhoppning om, att han icke afbryter öfningarna, då han lemnar skolan, utan att de äro ett kärt minne för honom, som han gerna fortfar att taga fasta på.

Frågan torde kanske böra belysas från den synpunkten, huruvida fäktningen är nyttigare och bättre såsom en sjelfständigt öfning, eller om den är lika nyttig och lika bra eller nyttigare och bättre såsom ett hvarf i gymnastiksystemet. Denna fråga har varit rätt mycket dryftad man och man emellan och har praktiserats på olika sätt i olika skolor med godt resultat efter båda sätten.

Jag för min del vill gerna hålla på fäktningen såsom en mycket sjelfständigt kroppsöfning, hvilken kan vara nyttig och gagnande, oberoende af gymnastiklektionen. En del gymnastiska rörelser böra dock ligga till grund för fäktningen, och kan den således inläggas i gymnastiköfningen såsom en gymnastisk rörelse, men bör då erhålla den hedersplats, den har rättighet att intaga såsom en genomgripande, helsobringande och framför allt roande öfning. Skall man således se fäktningen ur gymnastisk synpunkt såsom en god rörelse, är det lika godt att sätta in den i rörelsesystemet för gymnastik som att betrakta den såsom särskild lektion, men utgår man återigen från synpunkten af färdighet och intresse för öfningen, torde det vara lämpligast att taga den fristående. Detta beror naturligtvis på lärarens förmåga att få fram det ena som det andra. Är han lika intresserad af fäktlektion som af gymnastiklektion torde den, hvar helst den förlägges, leda till samma resultat.

Det är kanske något sväfvande, hvad jag nu säger, men jag är icke absolut säker på hvad som är det bästa, ty jag tror, att personligheten dervidlag spelar en viss ganska väsendtlig rol.

För så vidt den kommer att leda till någon åtgärd, upphäfde den resolution, som fattades i går, till en viss grad förslaget i dag, men som vi icke veta, hvad resultat den kan hafva, och då den i alla händelser icke torde leda till någon tillämpning under de närmaste åren

— det vet jag naturligtvis icke, men jag dömer efter huru långsamt i allmänhet sådana saker pläga gå — tror jag, att med hänsyn till nu gällande skolstadga kapten Ankarcronas förslag skulle blifva ytterst fruktbärande.

Enligt detta förslag, skulle ynglingen i sjette och sjunde klasserna få 4 halftimmar i veckan fäktning, hvarjemte eleverna i sjunde öfre två gånger i veckan skulle tjenstgöra såsom instruktörer.

Sammanräknar man den tid, som ynglingen på detta sätt under sin skoltid skulle använda till fäktning — hvilket jag icke så här på rak arm kan göra — skulle man få ett timantal motsvarande ungefär ett års kurs på gymnastiska centralinstitutet; låt vara att man icke har tillfälle till att så fullständigt öfva honom som här (vid institutet), man skulle dock kunna få fram ganska stor färdighet och stort intresse äfvensom helsa och krafter.

Hvad beträffar de olika vapnens förhållande till hvarandra, hvilket äfven blifvit berördt här, tror jag icke, att det vore välbetänkt att allt för mycket splittra krafterna på tre olika vapen. Jag vill icke därför säga, att sabeln och bajonetten skulle försummas, men att man bör koncentrera $\frac{9}{10}$ delar af arbetet på värjan, som i alla fall blir det vapen, som ynglingen, när han en gång träder ut i lifvet och skall kallas för amatör i fäktning, kommer att sysselsätta sig med. Och har han i skolan fått färdighet och intresse för det vapnet, kan man hoppas, att han efter skoltidens slut fortsätter med dessa öfningar, som väl äro bland de bästa sysselsättningar, han kan hafva för att hålla arbetskrafterna vid lif.

Jag skulle således vilja hålla på, att värjan öfvas såsom grundläggande vapen och sedan allt framgent aldrig släppes. Det är visserligen sant, att sabelskramlet roar pojkarna mycket, det ser storslaget och dugtigt ut, då de slå klingorna emot hvarandra, men de hålla icke ut med den smaken, då de komma längre och jemföra sabeln och värjan. Sabeln fordrar dessutom ett särskildt lynne, och ur den fina fäktnings synpunkt är det svårt att med sabel få fram något, som är bevändt med. För öfrigt kan jag icke taga ned en sabel från väggen och fäkta fritt, utan jag måste ikläda mig rustning och skydda mig mot olycksfall, hvilket utgör ett hinder för sabeln att blifva amatörvapen i lika hög grad som värjan.

Bajonetten bör öfvas ur militärisk synpunkt, så att man dermed hjälper ynglingen att förbereda sin värnepligt.

Hvad beträffar kapten Ankarcronas förslag att använda eleverna i öfre sjunde klassen till instruktörer för de yngre, vore det nog en god hjälp för läraren. Dock förutsätter detta, att hans förslag konsekvent tillämpas, eller med andra ord, att dessa instruktörer i sjunde öfre hafva den färdighet, som en instruktör bör ega för att duga något till. Hafva de icke det, skulle jag hellre se, att de icke uppträdde som instruktörer utan fortsatte som elever under lärarens ledning.

Hvad materielen beträffar, instämmer jag med kapten Andersson deruti, att eleverna icke böra betungas med att bekosta sig vapen sjelfva. Det enda vapen, som skulle kunna komma i fråga, att de skaffade sig

sjelfva vore floretten, som är billig, och äro de intresserade af fäktningen, göra de det frivilligt. De andra vapnen kunna icke komma i fråga; de äro för dyra. Den del af skolmaterielen, som skall användas enligt lag, bör eleven få gratis. Naturligtvis kan man säga, att det finnes en hel del skolmateriel, som han måste hålla sig sjelf med, såsom böcker, gymnastikkläder, gymnastikskor o. s. v., men vapen, som allt som oftast utan ynglingens förskyllan kunna mera eller mindre förstoras, måste skolan bestå.

Kapten Littorin: Efter den sakrika utredning, som öfverläraren vid militärafdelningen här på institutet har lemnat, får jag säga, att mina dubier blifvit ännu större, än hvad de förut varit. Jag är nämligen af alldeles motsatt åsigt med de tre första talarne, som vilja framhålla nödvändigheten af att i en skola ställa fäktöfningarna alldeles för sig sjelfva, och det betonades så pass starkt, att, som kapten Balck sade, den resolution, som vi voro så nöjda med i går, skulle till största delen upphävas. Jag ser i dessa fäktöfningar ett utmärkt sätt att få lystring, hållning och energi på barnen, men vi böra komma ihåg, att det är barn, som skola behandlas, och att vi således äfven måste se saken med pedagogiska ögon.

Är det ett faktum, att det går åt årtal för att lära sig fäktning i synnerhet med ett så fint vapen som värjan, tror jag, att gymnastiklärarne vid läroverken göra klokast i att taga fäktningen mera såsom ett hvarf i rörelseschemat. Jag tror, att man derigenom skulle lyckligast lösa denna fråga, på samma gång som man närmade sig möjligheten att få dagliga kroppsöfningar för barnen.

I motsats till förslagsställaren kan jag omöjligt läsa så vackert mellan raderna i förordningen, som han gjort. Ty om man skulle det göra, måste jag fråga: har jag rättighet att under en hel timme sysselsätta barnen med en så pass ansträngande och betungande sak som fäktning? Derpå måste jag obetingadt svara nej. Vidare måste jag fråga förslagsställaren, huru han tänkt sig man skulle tillämpa detta vid ett mycket stort läroverk, der det finnes ytterligare parallellklasser? Sjette nedre består af *a* och *b*, de skola hafva två timmar likaså sjette öfre, sjunde nedre och sjunde öfre, det blir summa 8 timmar.

Sedan denna tidpunkt har det lyckliga förhållandet inträffat, att lärjungeantalet nedgått till riksgäld, emot hvad det var i banko för några år sedan. Jag erinrar mig, att då hade gymnasii-klasserna tre parallellafdelningar. Hvar skall det i sådana stora läroverk sluta, om man tolkar stadgan, som kapten Ankarcrona föreslagit? Jag tycker för min del, att stadgan i detta hänseende är fullkomligt klar och tydlig.

Jag anser, att saken bäst ordnas på det sättet, att gymnastikläraren yrkar på en timmes gymnastik om dagen och deri inlägger fäktöfningarna såsom ett obligatoriskt rörelsehvarf. Vill gymnastikläraren hafva barnen ytterligare framåt, får han ställa till med enskilda frivilliga lektioner några eftermiddagar i veckan. Får man denna anordning rotfästad och traditionel inom skolan, tror jag, att man får mycket större resultat, än om man skulle använda det sätt, som förslagsställaren vill.

Direktör Cleve: Jag tror, att det är alldeles nödvändigt för oss att se saken från fullkomligt pedagogisk synpunkt med tanke på alla öfriga undervisningsämnen.

I händelse vi här endast skulle framkasta förslag för en ordnad gymnastik- och fäktundervisning, är jag alldeles enig med de öfriga om, att fäktöfningarna hafva ett ganska stort inflytande och äro mycket nyttiga, men ifall det är fråga om att bedriva dessa öfningar i jemnbredd med skolans öfriga arbeten, är det min uppfattning, att man icke får fordra, att den lilla tid, som skolarbetet kan lemna till öfningar, skall helt och hållet upptagas af obligatoriska fäktöfningar.

Vi böra inskränka våra fordringar till de allra minsta möjliga d. v. s. dock icke under hvad vi anse vara af behovet påkalladt, för att skolan skall kunna lemna sina alumner från sig friska och starka, men att utveckla dem till skicklighet i någon viss branche få vi icke fordra, ty då få vi ännu mindre än hvad vi behöfva.

Jag anser därför, att vi icke böra hafva mer än ett vapen i skolan, och att detta blir kärare för ungdomen, ju större färdighet den vinner i detsammans användning. Det kan visserligen första lektionerna vara roligt för gossen, att höra sabelskramlet och se gnistorna lysa om klingorna, men som öfning betraktadt har han lika litet glädje af detta som af något annat vapen, förrän han vunnit färdighet.

Inskränka vi våra fordringar på vapnens antal och taga det, som för en uppväxande ungdom är lämpligast, nämligen floretten, tror jag, att vi i afseende på fäktning fått behovet tillfredsstäldt.

Jag anhåller, att mötet måtte fästa tillräckligt afseende vid, att vi måste tänka oss vara en del af ett större helt, och att vi icke böra tänka endast på våra egna fordringar, utan äfven på det öfriga skolarbetet, då vi fatta ett beslut, ty annars riskera vi att icke få det, som vi böra hafva.

Kapten Balok: Kapten Littorin påpekade, att om vi fatta ett beslut i öfverensstämmelse med kapten Ankarcronas förslag, resolutionen för i går skulle upphävas. Det är sant, och jag betonade detsamma, när jag förra gången hade ordet, men jag anhåller att ytterligare få påpeka, hvad jag äfven då sade, att, så länge resolutionen från i går ej ledt till något resultat, utan vi hafva nu gällande stadga, torde en förbättring i afseende på fäktning kunna erhållas i öfverensstämmelse med det förslag, som kapten Ankarcrona framställt.

Ett ganska kinkigt kapitel, som här icke vidrörts, är emellertid den ökning i arbetstid, som detta förslag skulle medföra för gymnastiklärarne.

Vi hafva flere gånger förut under detta möte framhållit, att gymnastiklärarne icke äro aflönade efter sitt arbete, och det kan därför vara fråga, om man har rättighet att ytterligare öka deras tjänstgöringstid, utan att öka deras aflöning.

Denna fråga neutraliseras deremot till en viss grad, om man inlägger fäktlektionen såsom ett rörelsehvarf i gymnastiklektionen, ty då blir det en fortlöpande lektion, och man spiller icke bort så mycket tid.

Jag är dock öfvertygad om, att kapten Ankarcronas förslag är att taga vara på, och att det bör tillfredsställa såväl den pedagogiska åsikten som den kroppsliga uppfostran i allmänhet.

Vid norra latinläroverket, hvarifrån jag har min hufvudsakliga erfarenhet, har skollagen icke tillämpats i sin fulla utsträckning, i det att fäktning endast öfvats i öfre sjunde, d. v. s. under sista året lärjungarne äro kvar i skolan, och när helst dessa blifvande studenter skulle hafva lof, extra lektioner eller något dylikt, skedde det alltid på bekostnad af fäktlektionen, hvarigenom antalet fäktlektioner inskränktes till ett minimum, och resultatet följaktligen icke blef så fördelaktigt. Der öfvades icke något annat vapen än värja.

Jag vill vidare framhålla det större intresse, som ynglingarne i allmänhet visa för fäktöfningarna än för gymnastiken.

Det nämndes i går, tror jag, att de i gymnastiken lataste pojkarne arbeta i sitt anletes svett i fäktning, och på den grund kan man hos många af dem få fram ett bättre resultat genom fäktning än genom gymnastik. Det synes mig då vara skäl att taga vara på detta, och då man på så kort tid som ett arbetsår i skolan med betydlig inskränkning af lektionernas antal kan komma så långt, att de kunna börja fäkta litet fritt, visar det, till hvilken färdighet de skulle kunna komma, om fäktningen konsekvent genomfördes under tre år med 4 halftimslektioner i veckan.

Jag tror alltså, att vi skola behandla kapten Ankarcronas förslag med mycken aktning och se till hvad som af detsamma kan göras, om det också till en viss grad skulle öka arbetet för gymnastikläraren.

Det finnes visst icke något, som hindrar att med nu gällande stadga införa fäktningen som ett rörelsehvarf i gymnastiklektionen för den lärare, som gifver företräde åt detta sätt att bedriva fäktöfningarna, men då fordras, att gymnastiklektionen är en timme och icke en halftimme, ty eljest blir det en pris snus af det hela, och man kommer icke till något resultat.

Likaså upprepar jag, hvad jag nyss sade, och som sedermera accenterats af direktör Cleve, att värjan bör vara det hufvudsakliga vapnet, men får man tre års öfningar med fyra lektioner i veckan, bör man icke försumma de andra helt och hållet.

Professor **Törngren**: Innan jag lemnar ordet till kapten Ankarcrona, vill jag hemställa till honom, huruvida han icke vill ändra sin proposition derhän, att 5:te punkten måtte utgå, ty jag tycker icke den stämmer tillsammans med de öfriga punkterna, hvari allt igenom talas om klasser.

På samma gång vill jag nämna, att jag är af samma uppfattning som han, att de, som skrivit stadgan, ursprungligen menat två timmars fäktning i veckan för hvarje elev i gymnasialklasserna, och jag vill upplysa om att i landsorten stadgan på nästan alla ställen så uppfattas. Och för öfrigt, om kapten Ankarcrona inskränker sig att säga, att det vore fördelaktigt, att timmarna delas på halftimmar, kan jag icke se, att det icke mycket väl skulle kunna gå för sig, under den förutsättningen att det gäller den nu gällande förordningen och icke det framtida önskningsmålet, hvilket gårdagens resolution gällde.

Kapten **Ankarerona**: Den 5:te punkten har tillkommit på den grund, att jag i min skola tillämpar fäktningen på det sättet. De, som hafva kommit litet längre i sjette nedre, exempelvis qvarsittarne, flyttas upp i sjette öfre, när läraren så för godt finner.

Det kan finnas elever i sjette nedre, som lätt kunna komma upp i sjette öfre, och andra svagare, som behöfva grundligare undervisning, och därför vill jag påpeka, att det är angeläget att lemna läraren frihet att flytta öfver dem från den ena klassen till den andra, när honom så för godt synes.

Kapten **Littorins** anförande var ju mycket hårdt för denna sak. Jag har icke så noga tänkt på de stora läroverken, der förhållandet är sådant, som han här antydtt, men jag tror icke att det är inom så många läroverk inom riket, som detta förhållande inträder; jag vet icke huru många de kunna vara, men säkert äro de få. Der det emellertid finnes många parallellklasser, får man nöja sig med ett mindre antal timmar, om jag icke kan följa stadgan i hela dess utsträckning och begära biträdande lärare för att kunna sköta lektionerna, hvilket naturligtvis vore det bästa.

Jag vill dock fortfarande hålla på, att mötet uttalar som sin åsigt, att stadgan i hela sin utsträckning tillämpas.

Likaså vill jag hålla på, att fäktöfningarna betraktas som ett sjelfständigt öfningsämne inom läroverken och icke ingå som ett rörelsehvarf på 10 min. i ett gymnastikschema. Eljest kanske de stå och fäkta i den ena ändan af salen och gymnastisera i den andra, hvaraf det blir ett väsen och en oreda, så att man får så godt som intet resultat.

Kapten **Balck** undrade, huru många timmars fäktning en pojke, enligt detta förslag, skulle komma i åtnjutande af under sin skoltid. Jag har räknat ut det, och om man beräknar 25 arbetsveckor om året, skulle han få 400 lektioner i fäktning under sin skoltid. Om man då mera uteslutande egnar sig åt ett vapen, skulle man kunna komma till ett ganska vackert resultat.

Hvad beträffar kapten **Balcks** betänklighet, att instruktörerna ej skulle blifva så dugliga, är det nog sant, men jag tror, att om man följer detta system, och om läraren gör upp för sig en plan, huru han skall leda undervisningen, kan han skapa dugliga instruktörer, och att det skulle vara en sporre för sjundeklassisterna att veta, att de sjelfva en gång skola meddela hvad de kunna åt sina kamrater.

Löjtnant **Åman**: Det har talats så mycket i denna fråga, att det kanske kan synas öfverflödigt, att jag yttrar mig, men jag anser dock, att det är af nytta, att hvar och en, som har någon erfarenhet, uttrycker sin åsigt i saken.

Jag vill alldeles i motsats till kapten **Ankarerona** framhålla den önskan, att fäktlektionen måtte ingå i gymnastiklektionen. Vi hafva hört framstående pedagoger yttra här hvilka svårigheter, som äro förknippade med att få in de olika lektionerna, särskildt gymnastiklektionerna, på schemat.

Jag tror icke, att någon skulle vilja påstå, att det är nyttigt, hvilket dock tillämpas på många ställen, att hafva två hela timmars

fäktning i veckan. Jag tror lika litet, att på de ställen, der detta tillämpas, denna timme tages ut för fäktning, och om någon gör det, kan jag icke anse, att det är riktigt, ty det måste ovilkorligen leda till öfveranstängning. Enligt min tanke göra de också i de flesta fall så, att de antingen icke börja lektionen på klockslaget och kanske sluta något före timmens utgång, eller också, om de vilja taga ut tiden, inleda och kanske äfven avsluta lektionen med gymnastik. Jag vet åtminstone, att jag gjort det mången gång, då jag varit tvingad att hafva en hel timmes lektion. Men om så är, vill jag fråga, hvarför man icke kan förlägga fäktlektionen på den ordinarie gymnastiklektionen? Det skulle hafva den fördelen, att jag i stället för tre timmars gymnastik och två timmars fäktning finge fem timmars gymnastik och fäktning, hvilka jag kunde fördela, som jag ville, hvarjemte det ovilkorligen skulle vara en stor fördel vid uppgörandet af schemat.

Fäktningen inom skolan måste liksom gymnastiken hufvudsakligen anses såsom ett helsobringande medel och icke hafva samma betydelse som inom en korporalskola, en kurs inom gymnastiska centralinstitutet, der deltagarne hafva fullkomligt utbildade kroppar, ty eljest kan man lätt komma till för barnen högst skadliga öfverdrifter.

Jag håller således på, att fäktningen, såsom hafvande ofantligt stort värde, icke bör bortfalla, men framhåller såsom ett önskningsmål, att fäktlektionen och gymnastiklektionen böra sammanslås, dock naturligtvis icke, då det är fråga om halftimslektioner, ty då blir det ett nonsens.

Hvad vapnen angår, instämmer jag fullkomligt med kapten Balck deruti att värja borde vara det enda vapen, som skulle förekomma, dels därför att i afseende på sabeln det egentligen är skramlet, som roar i början, och dels därför att, då ungdomen, såsom fallet synes vara i vissa landsortsstäder, får skaffa sig vapen sjelf, det är allt för mycket betungande för den att köpa ett så dyrbart vapen som sabeln.

Kapten **Ankarcröna**: Den föregående talaren måtte hafva förbisett den punkten i mitt förslag, att fäktlektionerna skulle förläggas på halftimmar.

Jag vill endast redogöra för huru stor arbetstid en gymnastiklärare, om mitt förslag infördes, skulle få vid ett läroverk med ungefär 300 pojkar.

Skulle två eller flera parallelklasser finnas, får man ej därför tänka sig en annan tydning af stadgan, hvarje lärjunge är naturligtvis berättigad till lika fullständig öfning, antingen han tillhör ett mycket stort eller ett mindre läroverk. Skulle läraren derigenom få för mycket arbete, bör hans aflöning på den grunden ökas, men detta är en särskild fråga.

Det normala är nog, att det finnes tre gymnastikafdelningar vid ett läroverk. Det skulle blifva tre gymnastikafdelningar med tre timmar hvar i veckan, fyra fäktafdelningar med två timmar hvar och en timme exercis i veckan; summa 18 timmar i veckan. I Örebro äro fyra gymnastikafdelningar och två fäktafdelningar med trekvartstimslektioner; summa 19 timmar i veckan, och der följes stadgan i hela sin utsträck-

ning med den skilnad, att lektionerna äro trekvartstimme i stället för en halftimme.

Kapten **Andersson**: Jag skall blott bedja få reservera mig emot den mening, som blifvit uttalad af en talare, att läraren sjelf skulle få bestämma den tid, som skulle användas till fäktning. Följden skulle naturligtvis blifva den, att vid ett läroverk fäktöfningarna skulle bedrivas i öfverensstämmelse med stadgan, vid ett annat i öfverensstämmelse med lärarens eget skön, och fäktningen skulle deraf komma att lida ganska betydligt.

Kapten **Silow**: Jag tror icke i likhet med kapten Balck, att ungdomen i allmänhet hellre fäktar än gymnastiserar, min erfarenhet åtminstone är motsatt.

Att låta sjunde öfre instruera sjunde nedre har jag tillämpat under 11 år och deraf funnit goda resultat, men det kan naturligtvis ställa sig olika vid olika läroverk, beroende på lärarens personlighet, lokala förhållanden o. a. d. I afseende på förslaget att förlägga fäktningen till fyra halftimmar i veckan, ber jag få erinra om hvad här i går nämndes om den splittrade tid, som pojken har och som gör, att han aldrig känner sig ledig. Skall han nu ytterligare springa till skolan fyra gånger i veckan för att hafva en halftimme fäktning på eftermiddagen, ty någon annan tid lär väl näppeligen kunna anslås dertill, blir det ändå mycket värre.

Jag skulle därför för min del önska, att icke någon resolution fattades i föreliggande fråga, utan att det öfverlemnades åt skolan sjelf att ordna sina öfningar, men att den för fäktning och gymnastik anslagna tiden, *fem timmar, icke må förkortas.*

Hvad beträffar vapnen, är jag af den åsigten, att endast ett vapen bör vara obligatoriskt, nämligen floretten.

Löjtnant **Fröding**: Jag vill endast upplysa om, att vid det läroverk, jag tjänstgör, indelningen efter skicklighet redan blef införd före min tid, och att det går mycket bra för sig.

Kapten **Andersson**: Jag vill blott upplysa om, att i Helsingborgs läroverk är fäktningen förlagd på halftimmar.

Öfverläggningen förklarades afslutad.

Yrkanden hade gjorts:

att skolstadgans föreskrift om två timmars öfning i fäktning för hvardera af sjette och sjunde klasserna bör till hela dess utsträckning tillämpas; att den till fäktöfningar anslagna tiden skall delas på halftimmar; att florettfäktning bör öfvas i sjette och sjunde klasserna, sabel och bajonett endast i sjunde öfre; att eleverna i sjunde öfre äro skyldiga att två gånger i veckan tjänstgöra såsom instruktörer för sjette nedre klassen; att lärjungarne indelas efter kroppsutveckling och anlag;

att bestämmandet af tiden, som skall användas till fäktning, öfverlemnas till läraren; och

att det öfverlemnas åt skolan sjelf att bestämma, hvar fäktöfningarna böra förläggas, och huru dessa skola bedrivas, men att den nu till fäktning anslagna tiden bör bibehållas.

Mötet fattade följande resolution:

att stadgans föreskrift om två timmars öfning i fäktning för hvardera af 6. och 7. klasserna bör till hela dess utsträckning tillämpas;

att öfverlemna åt skolan sjelf att bestämma, hvar fäktöfningarna böra förläggas, och huru dessa skola bedrivas, men att den till fäktning anslagna tiden bör bibehållas;

att florettfäktning uteslutande må öfvas i 6. och 7. nedre klasserna. Beträffande 7. öfre klassen uttalade mötet ej någon särskild önskan.

Extra öfverläggningsämnet 1:

Kan det anses nödvändigt att, sedan ynglingen lemnat läroverket och förflyttats till universitetet, han der komme i tillfälle till vidare utveckling af sina kroppsliga färdigheter och, i så fall, under hvilka betingelser?

Kapten Littorin: Det torde väl fackmän emellan icke vara svårt att gifva svar på denna fråga. Det är ju alldeles naturligt, att lika såväl som gymnastiken drifves vid läroverken genom alla klasser, bör äfven vid universitetet en fortsättningsskola i den vägen komma till stånd. Så är också nu förhållandet. Genom statens mäktiga bistånd har till rikets andra universitet kommit så pass mycket bidrag, att gymnasterna der varit nog lyckliga att få bo i eget hus.

Med den mångåriga erfarenhet, jag har från Upsala, vågar jag säga, att sedan vi blifvit utdrifna ur vår gamla lokal och fått hålla oss till den, som stått oss till buds, nämligen högre allmänna läroverkets, har icke gymnastiken haft den framgång bland de unge männen, som önskligt hade varit.

Skälen dertill äro många. Studentens tid är splittrad på så många håll. Han ligger åtminstone första året af sin studietid faktiskt vid universitetet. Han hvilar ut sig från de ansträngningar, som han förut under 9 å 10 års tid varit utsatt för, och ingen må väl förtaga honom nöjet af denna frihet, åtminstone att börja med. Men så småningom kommer äfven, om tiden bättre användes till studier, behovet af kroppsrörelser.

Vi hafva i Upsala varit nog lyckliga att hafva en viss tid till gymnastik anslagen för universitetet, men den har varit anslagen på det sättet, att när skolan och seminariet hafva lemnat någon tid öfrigt af dygnets 24 timmar, har det stått akademien fritt att förfoga deröfver. Jag vågar icke tala om dessa 24 timmar, ty det otroliga förhållande eger rum, att det med en timmes uppehåll gymnastiseras från kl. 8 på morgonen till kl. 10 på aftonen.

Behovet af en bättre gymnastiklokal har alltså gjort sig så gällande, att jag vill uttala som en önskvärdhet, att mötet ville skarpt betona nödvändigheten af, att Sveriges intelligenta ungdom, som vistas vid universitetet, måtte i detta hänseende så fort som möjligt komma under eget tak.

Doktor Levin: På begäran hafva från sekreteraren för gymnastiska föreningen i Upsala ingått följande upplysningar:

»— — — — På anteckningslistorna för deltagare i universitetets gymnastik finnas för terminen antecknade 59 stycken, deraf 22 stockholmare; af de öfriga nationerna har ingen högre siffra än 5, men väl 1, 2 och 4. (Hela studentantalet är 1,691.) Af dessa 59 deltaga öfver hälften i fäktningen för löjtnant Bergman kl. 8—9 f. m. Enligt ett yttrande af denne i början af termin uppgår antalet af på en gång närvarande fäktande till omkring 30 stycken. Kapten Littorins gymnastik deremot kl. 1—2 e. m. har just ej att glädja sig öfver många deltagare. Af personer, som förut deltagit i den, har jag hört, att antalet i vanliga fall understiger 10, och jag har inga skäl att förmoda, att förhållandena äro förändrade denna termin. Hvad särskildt det angår, att denna gymnastik är så litet besökt, torde det väl kanske mest bero på den synnerligen olämpliga tiden, men å andra sidan torde det bli svårt att under nuvarande förhållanden få någon annan lämplig tid, ty då *universitetet saknar egen gymnastiklokal*, och den enda dylika, som finnes att tillgå i staden, är högre allmänna läroverkets, som redan för skolans eget behof är strängt upptagen, nämligen från 9—11 f. m. samt 2—3 e. m. och de flesta dagar äfven en eller två timmar på eftermiddagen, så kan denna sak ej ändras. Fäktningen, som har en lämplig tid, visar sig ojämförligt mera besökt. Gymnastiklokalens läge är derjämte otjenligt, då den ligger i en utkant af staden, och detta gör måhända sitt till för att nedsätta intresset för deltagande i gymnastiken. Studenternas gymnastiska förening, med öfningar måndagar och torsdagar kl. 7— $\frac{1}{2}$ 9 e. m., räknar denna termin 45 aktiva medlemmar med i medeltal 25—30, som hvarje gång äro närvarande. Detta är dock ett ovanligt ringa antal, brukar vara 80 å 90. Förra vårterminen fans 78 aktiva medlemmar och i höstas 54. I år har den präktiga vintern med sitt utmärkta skid- och skridskoföre varit en svår konkurrent till gymnastiska föreningen, ty det är egentligen dess medlemmar, som representera sporten här i Upsala.

Angående studenternas idkande af idrotter för öfrigt, så anordnar gymnastikföreningen höst och vår lekar i det fria (bollspel, fotvandringar, etc.), vidare eger föreningen en fyrårad utriggare, så att äfven roddsporten är representerad med roddare till 3 eller möjligen 4 båtlag;

velocipedåkare bland studenterna fins omkring 30 stycken, de flesta gymnastikföreningens medlemmar. Skidsporten har i år idkats rätt lifligt af norrlänningarne, af hvilka omkring ett tjugutal äro ganska goda och tämligen ifriga skidlöpare; en och annan sportsman, tillhörande andra nationer, börjar äfven försöka sig på skidor. På skridskobanorna förvånas man öfver att ej se flere studenter åka än som nu är fallet. Om det fins 100 som idka skridskoåkning af de 1,691, så ej äro de flere.

Gymnastiska föreningen är ej en förening endast af gymnaster ex professo utan snarare af studenter, som intressera sig för gymnastik och vilja ha litet kroppsöfningar.

Jag vet ej rätt, hvarpå det ringa intresset för idrotter bland studenterna beror, nog skulle de i allmänhet behöfva sköta sin kropp bättre än de göra, och nog skulle de ha tid dertill utan att behöfva försumma sina studier, men här råder en sådan likgiltighet i dylika frågor; man sitter hellre på rökig, osund kroglokal och dricker punsch i flere timmar, än man offerar en timme på gymnastik eller dylikt. Visserligen finnas här undantag från denna regel, men dessa äro ett försvinnande fåtal. Mina närmaste umgängesvänner, eller det kotteri¹ jag tillhör, vi ha särskildt gjort oss till målsmän för idrotterna här, men det är mycket svårt att kunna rycka nya med sig. Något lyckas vi dock alltid åstadkomma, särskildt tror jag gymnastiska föreningen skulle befinna sig i ett synnerligen miserabelt skick, om vi ej försökte hålla ihop den — — —

H. R.»

Min erfarenhet i denna fråga från min vistelse vid universitetet sammanfaller fullkomligt med det, som här är uttaladt. Förnämsta orsaken till de fåtaliga besöken på de gymnastiska öfningarna är den olämpliga tiden, hvilket visar sig deraf, att de enskilda gymnastiköfningar, som bedrifvas, äro mera besökta än de ordinarie timmarna på förmiddagen.

Det är alldeles gifvet, att om studenterna hade en egen lokal, som de fritt kunde disponera, och der de kunde inrätta sig på lämpligaste och treffigaste sätt, skulle ofantligt många flere deltaga i gymnastiken.

En glädjande företeelse vill jag omnämna, nämligen: att en af nationerna i Upsala vid uppgörande af ritningar till ett nytt nationshus deri inrymt gymnastiklokal, badrum, dusch och bassäng.

Professor **Holmgren**: I en sådan fråga som denna kan jag svårigen, då jag är närvarande, hålla mig tyst. Jag beklagar, att den tid, som nu för mötet är öfrig att egna åt denna fråga, är så kort, ty frågan är verkligen mycket vidlyftig och mycket vigtig. Om jag kunde, skulle jag vilja tala länge om den och högt, så det hördes öfver hela landet. Med de få upplysningar, som redan äro lemnade, bör det för ett möte, sådant som detta, vara alldeles klart, att de svårigheter, som finnas vid Upsala universitet för att utveckla gymnastiska öfningar och gifva dem den plats, som de ovilkorligen der borde hafva, äro redan tillräckligt antydda genom hvad som är sagdt af de två föregående

¹ Sportkotteriet eller »sportsnobbarne» är det namn, vi fått för vårt förhållande i detta afseende.

talarne. Men det skulle ju kanske föga intressera folk att höra på, huru det i en liten stad inom vårt land är illa sörjdt för gymnastiska öfningar för den ungdom, som der finnes.

Men hvad jag då särskildt vill framhålla och betona är, att detta icke är något lokalintresse, utan ett intresse, som rör hela vårt land och vårt folk. Ty hvad är det för ungdom, som här är fråga om? Jo, det är densamma ungdom, som här hela tiden varit tal om, då vi talat om öfningarna i skolan; det är samma ungdom, men icke alla, utan detta skulle kanske vara en slags elite af denna ungdom i visst afseende åtminstone; jag vill visst icke här begagna den gamla frasen »blomman af Sveriges ungdom», ty det går ju många stora och dugande krafter ut åt andra håll, men, i klump taget, torde man ändock kunna säga, att det är en slags elite af den ungdom, som utgår från skolorna. Säkert och visst är, att landet har anspråk på, att af denna ungdom skall blifva något godt för vårt folk för framtiden, och det ligger således magt uppå, att när den lemnar universitetet den kommit i åtnjutande af allt, hvad undervisning och uppfostran i alla riktningar kunna åstadkomma.

Jag behöfver icke i en sådan församling som denna fästa uppmärksamheten på, hvilken vikt kroppsöfningar spela för en sund uppfostran.

Det är också klart, att den ungdom, som obligatoriskt har måst egna sig åt kroppsöfningar, jemnsides med sina intellektuella öfningar i skolan, befinner sig i en ganska egendomlig ställning, då den kommer till universitetet och der går miste om en så viktig sak som kroppsöfningar. Ty den unge man, som kommer till universitetet, är ännu långt ifrån att hafva hunnit sin fulla utveckling hvarken i det ena eller det andra afseendet. I kroppsligt afseende är han ännu ej fullt färdig, och det uppstår en ganska betänklighet genom detta förhållande.

Att tänka sig en obligatorisk kroppsöfning vid ett universitet, är omöjligt. Den tanken måste man låta fara, ty den frihet, som tillkommer en medlem af universitetet, är af den stora vikt, att det icke vore skäl att ingripa på den. De skola lära sig i tid att tänka och handla på egen hand.

Då jag nu ser på kroppsöfningarnas vikt och betydelse för studenten, är det icke blott därför, att de måste nödvändigtvis vara af högsta vikt och betydelse för den, som har ett stillasittande arbete, i rent kroppsligt afseende, utan jag fäster mig ändå mera vid en annan sida, ty gymnastiken öfvar icke endast upp våra muskler och gifver dem större styrka, utan framför allt, den spänner vår viljekraft, och den är ett medel till moralisk uppfostran. Det är ju icke kommandoordet, som sätter musklerna direkt i rörelse, utan det är den gymnastiserandes vilja och viljeanstängning, som gör det. Och det är säkert, hvad en talare här i går sade, att man kan sitta och halfsofva på lektionerna, men på gymnastiken måste man vara vaken. Den håller menniskan vaken, och det är enligt min tanke af största vikt att lära den unge mannen, som bereder sig för lifvets värf, att hålla sig vaken ständigt.

Det är en tendens i allmänhet — och den har varit herskande inom medicinen förr — att vänta, till dess refvorna uppkommit och sedan bota dem; men det är bättre att förebygga det onda och draga fram det goda, der det finnes, och för detta ändamål egna sig kroppsöfningar i allmänhet särdeles väl, ty der får man öfva sig i att släppa till sina krafter och taga fram hvad som finnes. Mången ser till sin öfverraskning, att det finnes att hemta ur honom mer, än han någonsin trott, och denna lärdom är för den unge mannen ytterst vigtig. Det finnes vidare något, som kallas för entusiasm, en kraft, som jag för min del lägger mycket stor vigt på, i synnerhet i vår tid, som gerna dissekerar allting med lugn och sans, och det är nog godt och väl, men det är mycket bättre, när ungt folk kan lägga in hela sin eld för en god sak, der det behöfves; denna konst lär man sig äfven efter min tanke genom kroppsöfningar, om det också icke direkt synes.

Allt detta är saker, som jag antager äro bekanta, och som hafva genomgått tankarna hos litet hvar af denna församling förut. Men hvad jag vill hålla uppmärksamheten fäst på än en gång är, att då det rör universitetets ungdom, rör det hela vårt land. I det afseendet vill jag likna universitetet vid landets hjerta och ungdomen vid det varma strömmande blodet, som kommer dit från alla delar af landet för att der hemta näring och sedermera strömma ut öfver allt i samhället. Denna näring, denna uppfriskning, så att det duger att sättas in i samhället, får det emellertid enligt min tanke icke der, såsom sakerna nu stå. Det finnes håg och lust för en harmonisk utveckling hos ungdomen, det har jag genom lång erfarenhet öfvertygat mig om, men det finnes icke medel att använda den på rätta sättet.

Jag tror, att det åtminstone är 10 år, som universitetet årligen ingått till Kongl. Maj:t med begäran om framställning till riksdagen, att universitetet måtte få ett gymnastikhus, men en sådan framställning har icke blifvit gjord. Det kan ju icke heller vara underligt, om äfven vid detta läroverk, såsom jag under diskussionen hört vara fallet vid de andra läroverken, det vore liksom en motsättning emellan de öfriga lärarne och gymnastiklärarne, hvarje särskild lärare vill disponera öfver så mycket som möjligt af ungdomens tid och krafter för sin undervisning, och de tycka således, att hvad de lemna åt kroppsöfningarna taga de ifrån sig sjelfva.

Det fanns en tid, då tanken och tonen bland universitetslärarne var: vi kunna gerna låta gymnastiken fara och slopa den. Ett sådant förslag gjordes en gång i konsistorium, och konsistoriet omfattade det förslaget enhälligt så när som på en enda röst. Förslaget framställdes af den, som varit ecklesiastikminister under de långa förgångna åren, men som nu ej längre är det. Till följd af denna enda reservant skickade emellertid Kongl. Maj:t tillbaka ärendet, med befallning till universitetet att komma in med ett förslag till ordnandet af gymnastik- och ridinstitution i öfverensstämmelse med reservationen.

Sedan den tiden hafva tankarna ändrats mycket inom konsistorium, och jag kan med glädje säga, att på de sista åren, då denna fråga ständigt återkommit, har ingen röst höjt sig deremot, utan det har en-

hälligt beslutats att begära gymnastikhus. Så står saken nu, och jag vill fästa mötets uppmärksamhet derpå, att trots universitetslärarne veta, att denna tid skall tagas från deras undervisning, de äro så öfvertygade om sakens vikt, att de gerna sjelfva taga initiativet att begära att få kroppsöfningarna ordnade.

Motståndet har således icke funnits på denna sida, utan har funnits på ett annat håll.

Förslagsställaren här skulle nu vilja, att mötet ville understödja dessa universitetets sträfvanden. Jag för min del är också öfvertygad om, att detta mötes röst skall höras mycket bättre öfver hela landet, än den lilla ropande rösten deruppifrån vårt håll, som icke hörts tillräckligt långt. Likaså är jag öfvertygad om, att, om detta förslag någon gång komme fram till riksdagen, riksdagen skulle bevilja det. Jag vill åtminstone icke tänka så illa om vår representation, att den skulle vilja neka oss en sådan begäran. När universitetet begär anslag, tänker man sig vanligen saken så, att der sitter ett antal personer, som vilja tigga åt sig fördelar af statens medel. Ja, i denna sak åtminstone torde det vara klart, att det icke är det de vilja, utan de tigga för landets ungdom och således äfven för deras söner, som sitta och hafva beslutande rätt i denna sak. Jag föreställer mig, att det skall gerna beviljas, ty det är icke universitetslärarne intresse i näraste hand, att studenterna offra tid på gymnastiksalen och sålunda tagas ifrån föreläsningssalarna och den enskilda undervisningen. Men det är ganska säkert, att de på samma gång tagas från dessa rökiga lokaler, om hvilka sekreteraren skref, och jag tror för min del, att ett gymnastikhus i Upsala skulle verka mycket bättre än många blåbandsföreningar och föreningar af allehanda slag i denna riktning att förebygga ondt. Ty så mycket har jag sett, att de unge män, som stå i första ledet hvad kroppsöfningar beträffar, ser man också regelbundet i första ledet öfver allt, der det gäller att taga ett kraftigt tag för en god sak. Jag har nu i 38 års tid följt denna ständiga blodström genom detta hjerta, som jag talat om, och följt den sedan ut i landet, och alltid har jag sett dessa samma personer eller hört deras namn nämnas, der det varit fråga om, att det behöfves ett godt handtag för en god sak. För min del är jag öfvertygad om, att den, som får intresse för idrott i allmänhet, egnar tid åt den och tager denna tid just från det håll, hvarifrån han alltid borde afhålla sig, men som han har svårt för utan att hafva detta speciella intresse för kroppsöfningar. Det är nämligen så, att människan behöfver känna en högre stämning, så att säga, äfven i kroppsligt afseende, och den, som icke lärt sig att få den genom kroppsöfningar, ty der får man den, söker surrogat på andra håll, på de rökiga kroglokalerna, der de finna ett surrogat, som medför högre stämning för stunden, men som icke medför samma valuta för framtiden. Jag anser, att det är af största vikt, att studenterna få tillfälle att idka kroppsöfningar och icke, som nu, hindras derifrån. Att de behöfva det, är klart, och att de vilja det, är också klart för den, som sett saken på närmare håll. Jag vill långt ifrån tala illa om studenterna och säga, att de vilja lata sig och vara med om dåliga saker! Det

vilja de i allmänhet icke, men frestelserna äro mycket stora genom detta mensklige behof af en högre stämning äfven i kroppsligt afseende; man behöfver det, och det bästa ställe, der man kan få det, är på gymnastiken.

Det skulle ännu vara oändligt mycket att säga om denna sak och framför allt att tala om, huru den skulle regleras, men det hör icke hit.

Hvad förslagsställaren här, om jag fattat honom rätt, velat begära, är mötets kraftiga stöd för denna sak, och jag tror verkligen för min del, att, om mötet, såsom jag också hoppas, vill lemna det stödet genom ett sitt uttalande om den stora vigten för oss att få ett gymnastikhus, det skulle vara tillräckligt såsom saken nu står. Ty nu äro konjunkturerna gynnsamma. Vi sågo ecklesiastikministern sitta här i går, och det tager jag såsom ett bevis för, att han intresserar sig för kroppsöfningar; och att här föreligger ett stort behof, det må han klart kunna inse. Då är det svåraste föret i portgången öfvervunnet, nämligen att få en proposition till riksdagen.

Jag anhåller för min del icke af något slags lokalintresse, icke såsom professor, utan såsom svensk man helt enkelt, såsom fosterlandsvän intresserad för landets framtid, att mötet ville gifva sitt understöd åt denna sak genom sitt yttrande.

Den 4. April kl. 1 e. m.

Fortsättning af extra öfverläggningsämnet 1.

Kapten Norlander: Med anledning af denna fråga ber jag få upplysa, att vid Lunds universitet antalet deltagare i gymnastik bland studenterna på långt när icke är så stort, som önskligt vore. Sedan vi fått eget gymnastikhus, har dock antalet mångdubblats. I synnerhet besökas aftonlektionerna talrikt. De fakulteter, som äro mest representerade, äro den teologiska, emedan teologerna mindre än andra kunna söka förströelse utomhus, och den medicinska, beroende på att läkarne kanhända vilja hafva någon praktisk kännedom om gymnastiken; de öfriga fakulteterna hålla sig i allmänhet borta.

Äfven hafva vi glädjen att se ibland oss deltaga universitetets lärare och tjänstemän, hvilka på så sätt föregå ungdomen med godt exempel.

Direktör Cleve: En ganska väsendtlig sak skulle vinnas genom upprätthållandet af gymnastiken vid universiteten. En stor del af den ungdom, som kommer dit, har under sin skoltid icke till fullo insett nyttan och värdet af kroppsöfningar, och den obligatoriska skyldighet, de der hafva haft, har också till en stor del minskat intresset. Det sannolika är, att de, väl komna till akademien, skulle der på ett mera intresserad sätt deltaga i dessa öfningar, och det skulle hafva den

stora fördelen, att den gymnastiska vanan så att säga skulle kunna grundläggas, så att alla, som der utöfvade gymnastik, skulle för hela sin tid bibehålla denna vana, hvilket återigen i sin mån skulle inverka på det kommande släktet. Att den nuvarande ungdomens föräldrar icke till fullo inse gymnastikens nytta, beror enligt min uppfattning hufvudsakligen derpå, att de sjelfva aldrig pröfvat på kroppsöfningarnas välsignelser.

Att en särskild gymnastiklokal vid universitetet är ett af de allra kraftigaste elementen för en rationel uppfostran af vårt lands befolkning, är jag öfvertygad om. Jag anser derjemte, att ingen, som satt sig in i denna fråga, icke har samma uppfattning som jag, och jag är derför viss om, att vi allesammans icke kunna annat än vitsorda behofvet och uttala önskvärdheten af, att Upsala universitet, som är i saknad af en sådan lokal, måtte få detta behof tillgodosedt så snart som möjligt.

Kapten **Balck**: Jag yttrar mig icke derför, att jag kan säga något nytt i denna sak, utan endast derför att jag anser, att hvar och en i sin stad skall uttala sig, för att så kraftigt som möjligt trycka på den allmänna uppfattningen om betydelsen af att universitetets ungdom tillgodoses med lokal för gymnastiköfningar, på det att dessa må kunna intaga den aktade plats de böra ega vid ett universitet.

Nog är det ytterst sorgligt, och jag går så långt, att det hardt när är en skam för landet, att vårt första universitet skall sakna den första betingelsen för, att ordentliga kroppsöfningar skola kunna bedrivas derstädes. Och om landet har någon pligt med afseende på gymnastiklokalers uppbyggande, skall det väl vara vid universiteten.

Utan tvifvel är det i Upsala liksom på andra ställen många sorgliga förhållanden, som rycka ungdomen åt helt annat håll, än man vill genom kroppsöfningar leda den till. Arbetet hos de flesta der är ju intellektuellt, och det i högsta grad, och behöfver derför balanseras af kroppsöfningar. När de då icke hafva kroppsöfningar att tillgå, vända de sig till det för helsa och krafter skadliga, stillasittande nöjet: rökning och schweitzerilif. Läsa och supa, för att tala vulgärt, äro fiender till en frisk och stark fysik. Läsning är, om den icke går till öfverdrift, nyttig och berömvärd i högsta grad, men derför, att den icke verkar höjande af kroppskrafterna, bör den motvägas af kroppsöfningar. Universitetets ungdom skall således hafva dessa som bundsförvandter, och icke på grund af saknad af dem förmås till annan sysselsättning, som verkar lika eller kanske ännu skadligare än läsningen.

Betecknande är, att, såsom vi hörde af det nyss upplästa brevet från Upsala, de, som hafva nog viljekraft att egna sig åt kroppens vårdande, kallas »sportssnobbar». Det visar, på hvilken låg ståndpunkt uppfattningen af kroppsöfningarna står! Jag skulle dock kanske icke vilja säga, att uppfattningen är så låg, utan snarare att detta är en slags täckmantel, med hvilken de vilja dölja egna brister, egna försummelser; egna fel och svagheter söker man öfverskyla med skämt och löje och begagnar det som en slags ursäkt för egna brister. Det är icke sällan, som man får höra en del lärda ungdomar uttala ett

sublimt förakt för att vara stark och frisk, och det göra de i känslan af egna svagheter och brister, som de dermed söka försvara. Jag an- håller att få förena mig i den uttalade önskan, att fosterlandet må enas om, att dess ungdom i Upsala skall blifva försedd med ett utmärkt och i alla afseenden godt gymnastikhus.

Direktör Cleve: Jag anholder att få framställa följande resolution i frågan:

Mötet anser det vara en national angelägenhet af största vikt, att Upsala universitet med snaraste erhåller en tidsenlig gymnastiklokal för att tillbörligt tillgodose studenternas behof af kroppsöfningar.

Öfverläggningen förklarades afslutad.

Mötet antog följande resolution:

Mötet anser det vara en national angelägenhet af största vikt, att Upsala universitet med snaraste erhåller en tids- enlig gymnastiklokal för att tillbörligt kunna tillgodose studen- ternas behof af kroppsöfningar.

Extra öfverläggningsämnet 2:

Kan Kongl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen, angående ändrade bestämmelser med afseende på de allmänna läroverken och pedagogierna, gifven Stockholms slott den 14. Februari 1887, anses innehålla sådana förslag till ändringar, att det gymnastiska behofvet blifvit tillgodosedt?

Direktör Cleve: Denna fråga har jag förut behandlat i en liten uppsats i gymnastisk tidskrift och är sålunda ej främmande för den- samma. Det är dock länge sedan denna uppsats skrefs, och jag be- klagar, att jag nu ej hunnit med att så fullständigt, som jag önskade, bereda mig på att öppna diskussionen i en så högst viktig fråga som denna.

Öfverallt hvarest gymnaster äro samlade, vare sig till öfverlägg- ning på möten eller då jag enskildt sammanträffat med någon, har talet alltid rört sig om, huru gymnastiköfningarna äro ordnade vid läroverken, och till slut har man alltid kommit derhän, att man blifvit ense om, att det aldrig blir något bevändt med dessa öfningar förr, än läroverks- stadgans föreskrifter blifva ändrade så, att de, utan några som helst jemkningar och utan något spelrum för godtycket, *bestämdt anbefalla:*

$\frac{1}{2}$ timmes daglig gymnastik för alla klasser, den tid oräknad som åtgår till af- och påklädning samt in- och uttryckning;

1 timmes daglig gymnastik för de lärjungar som af helsoskäl ej kunna deltaga i sina friska kamraters öfningar; samt

1 timmes fäktning i veckan för hvardera af 6:te och 7:de klasserna.

På gymnastikläraremötet i Jönköping framhöll jag också, att största hindret för en rationel gymnastiks införande i våra skolor hufvudsakligast

hade sin grund uti de sväfvande och hvarandra motsägende lagbestämmelser, som förefinnas uti nu gällande läroverksstadga. Mötets alla deltagare voro i detta fall fullt eniga med mig, och ehuru jag nu ej kan påminna mig resolutionen i frågan, så minnes jag mycket väl, att mötet enade sig i den önskan och förhoppningen, att läroverksstadgans brister snarast möjligt skulle blifva afhjelpa.

Hvad som sedan dess gjorts härför känner jag ej, men att döma af Kongl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen af den 14. Febr. 1887, har frågan kommit, så att säga, ur askan i elden.

Som herrarna påminna sig, så var det på grund af klagomål såväl inom som utom riksdagen, som en komité tillsattes den 20. Okt. 1882 för att undersöka organisationen af våra läroverk samt sedan inkomma med förslag och yttranden, hvartill undersökningen kunde föranleda. Den 24. Aug. 1884 hade komitén fullgjort sitt uppdrag och inlemnade sitt underdåniga betänkande. Komiténs betänkande lemnar intet bevis på, att någon tillräckligt intresserad och gymnastiskt sakkunnig person haft med komitén att göra. Ingen förändring till det bättre kan upptäckas i betänkandet af läroverksstadgans föreskrifter, utan fast heldre en försämring, der någon ändring skett.

I statsrådet den 14. Febr. 1887 föredrog ecklesiastikministern icke blott komiténs betänkande utan i sammanhang dermed åtskilliga utlåtanden och yttranden, som infordrats. Så upplyste departementschefen:

att direktionen öfver gymnastiska centralinstitutet hade, angående lämpligheten af nu gällande bestämmelser rörande gevärsexercisen i 5:te klassen och bajonettfäktningen i 6:te, sagt, att såsom en i allmänhet gällande regel kunde antagas att gossar först vid omkring 15 års ålder erhållit den kroppsliga utveckling, att de utan fara för öfveransträngning kunna öfvas i exercis med vanliga, dertill afsedda gevär, för så vidt nämligen öfningarna skulle pågå under någon nämnvärd tid, exempelvis 1 timme; att särskildt från dessa öfningar med vapen böra de fysiskt svagare lärjungarne befrias, äfven om de deltaga i de öfriga gymnastiköfningarna, samt att för vinnande af nödig trygghet det vore bäst, att ett stadgande infördes om, att gevärsexercis först må förekomma med lärjungar efter fyllda 15 år;

att öfverläraren på institutets pedagogiska afdelning sagt om bajonettfäktningen i nedre 6:te klassen, att der finnes många lärjungar under 15 år, ja, ett icke ringa antal under 14 år, att desse vanligen vore både små och svaga, och att fäktning med ett så tungt vapen hos dessa ynglingar framkallade fel i hållningen och sålunda voro mer till skada än gagn;

att militärinspektörerna i sina rapporter städse återkommit till den tanken, att dessa öfningar hafva sin hufvudsakliga nytta i den kroppsrörelse i fria luften, som derigenom beredes skolungdomen, samt att det skulle fordras mera tid och befäl, om något egentligt gagn i militäriskt hänseende skulle deraf skördas;

att öfversten m. m. E. Ribbings rapport öfver verkställd inspektion af militäröfningarna vid läroverken i Stockholm under år 1885 inne-

håller: »Bland mängden af störlväxte och kraftige ynglingar, som del-
togo i exercisen, märktes vid alla fyra läroverken en hel del små och
klent bygda gossar; dessa senare buro lika tunga gevär som deras äldre
och starkare kamrater, och då dessa små vanligen besitta hög ambition
och icke utan i yttersta nödfall vilja gifva tappt, torde fara vara, att
de under exercis och längre utmarscher öfveranstänga sig och ådraga
sig frön till framtida sjukdomar»;

att professor Clason till medicinska fakultetens i Upsala protokoll
den 1. Juni 1886 haft följande yttrande: »Såsom kroppsöfningar be-
traktade äro militäröfningarna ensidiga och förutsätta en utveckling af
skelettet, som först uppnås under 21:sta lefnadsåret»;

att departementschefen för egen del instämde uti komiténs förslag
så väl med afseende på de fullt friska och starka lärjungarne som be-
träffande behovet af särskild tid för de kroppsligt svagare, äfvensom
deruti att det är af synnerlig vikt, att tillfälle beredes lärjungarne att,
under lämplig tillsyn och ledning, öfva fria lekar, samt att det synes
honom tvifvelaktigt, huruvida det kan vara lämpligt att låta gevärs-
exercis taga sin början i 5:te klassen och bajonettfäktning i nedre 6:te.

Mine herrar! När jag hade hunnit hit i studiet af protokollet, som
fördes inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet, kände jag den lifligaste
glädje. Jag såg nämligen en ny dag randas, fullt öfvertygad om, att
hvad som hitintills endast uppehållits genom enskilda personers lefvande
intresse för den gymnastiska saken nu skulle få ett efterlängtadt och
behöfligt stöd i gällande lag. Sjelf har jag länge, liksom de flesta
gymnastiklärare, som jag hört yttra sig i frågan, varit öfvertygad om
olämpligheten att offra tid och pengar på att lära barn och alltför grön
ungdom de färdigheter, som de egentliga s. k. militäröfningarna skänka.
Att dessa nu ohjelpigen voro dömda att slopas efter så många fram-
stående personers enhälliga vitsord öfver de samma, antog jag för gifvet,
och med detsamma såg jag att icke blott tillräcklig tid till dagliga
gymnastiköfningar skulle vinnas, utan äfven pengar till nödtorftig aflö-
ning åt de män, som egnat sig åt det kall, som i forna tider ansågs
så viktigt, och som skänkte så stort anseende.

Om vi nu återgå till protokollet, så öfverraskas vi af att finna,
det departementschefen ej fäst något som helst afseende vid professor
Clasons, major Ribbings, militärintspektörernas m. fl:s yttranden, likasom
att det är rent af omöjligt att finna någon följdenlighet emellan
departementschefens egna yttranden och hans nu följande yrkanden,
hvilka äro:

att gymnastik dagligen må öfvas med alla lärjungar, som icke af
helsoskäl blifvit derifrån befriade, dock med den jemkning, som i vissa
klasser kan anses böra ifrågakomma, om vapenöfning under dagen skall
ega rum;

att 3 timmar i veckan anslås till gymnastik och vapenöfning för
hvarje klass;

att rektor bemyndigas att, der så lämpligen kan ske, efter samråd
med skolläkaren och gymnastikläraren, för svagare lärjungar anordna
särskilda, för dem lämpade gymnastiklektioner en half timme dagligen;

att gymnastikläraren må, så ofta han finner sådant lämpligt, använda den åt gymnastik anslagna tiden till öfvande af fria lekar, samt att lämplig person, der sådan står att finna, förordnas, att dagligen å viss tid vara tillstädes å lekplatsen för att ordna och leda lärjungarnes fria lekar;

att militäröfningarna utsträckas till hela läsåret, samt 2 timmar i veckan, tid för utmarscher oberäknad, anslås för detta ändamål.

Daglig gymnastik en half timme eller 3 timmar i veckan, detta är hvad som föreslås; men deruti inbegripes äfven vapenöfning och lek, anordnad så ofta (!) gymnastikläraren finner sådant lämpligt samt 2 timmar i veckan till militäröfningar. Hvad som härigenom blir öfrigt till gymnastik förtjenar ej att nämnas. Hvarje fackman inser äfven, att den gymnastik, som på $1\frac{1}{2}$ timme skall lemnas åt en 10—40 sjuka gossar med kanske lika många olika åkommor, ej heller kan blifva af någon betydelse.

Efter många och långa års träget arbete och på en tid, då den svenska gymnastiken står högt i anseende på den utländska marknaden och vetenskapsmän från alla håll och kanter strömma hit till oss för att studera vår konst, förstå vi ej bättre våra egna fördelar, än att vi sjelfva försöka allt hvad vi kunna tillintetgöra densamma! Funnes ej den trösten för oss, att sanningen till slut skall segra, och att vederbörande äfven en gång deraf skall blifva delaktig, så vore framtiden nu mörkare än någonsin.

Det nya löneförslaget är äfven sämre än det gamla, men deröfver må man ej förundra sig, då den nytta gymnastiklärarne anses göra måste betraktas som ingen eller åtminstone så liten som möjligt. Hade departementschefens förslag vunnit riksdagens godkännande, så kan jag för min del ej finna annat, än att gymnastiklärarne blifvit alldeles oböfliga liksom hela det Kongl. gymnastiska centralinstitutet. Må vi dock för sjelfva sakens skull hoppas, att det aldrig går så långt! Anledning härtill tror jag vi redan kunna anse oss hafva deruti, att vi här haft äran och förmånen att se den nuvarande chefen för ecklesiastikdepartementet med stort intresse följa våra förhandlingar.

Med anledning af hvad jag nu här haft äran att i all korthet omnämna, torde dock tillräckligt tydligt framgå, att det nu gjorda förslaget till ändringar, i afseende på lagstiftningen rörande gymnastiköfningarna vid våra läroverk, är betydligt sämre än något föregående varit, och att jag derföre utan tvekan kan föreslå mötet att besvara den uppställda frågan med nej.

Löjtnant Åman: Jag tror, att det är för litet att endast besvara frågan med nej, då den anslagna tiden för kroppsöfningarna är mindre än förut, och då förslaget i sin helhet innebär en försämring af hvad som förut funnits.

Jag skall bedja få föreslå, att frågan besvaras med: nej, ty derigenom blifva förhållandena sämre än de nu befintliga.

Kapten Silow: Jag skall endast bedja få på det lifligaste instämma i direktör Cleves anförande angående den nya framställningen till riksdagen rörande förändringar i gymnastik och vapenöfningar vid läroverken.

Jag hade i går tillfälle att något vidröra denna fråga, då det var tal om den fria leken, och jag skall bedja få upprepa hvad jag då yttrade, om det kan gifva mera kraft åt det, som direktör Cleve anför, att Kongl. Maj:ts rådgifvare vid detta tillfälle tyckes hafva utgått från den åsigten, att delvis exercis, delvis den fria leken skulle vara vederlag för gymnastik. Denna åsigt har blifvit så kraftigt vederlagd vid mötet i Jönköping, att jag trodde den skulle vara affärdad för alltid.

Detta förslag framkom för att minska arbetstiden och öfveransträngningen, och då är det högst besynnerligt, att denna minskning i tid är föreslagen ske i den del af undervisningen i våra skolor, som hittills har varit det enda och kraftigaste medlet emot det stillasittande och öfveransträngande skolarbetet.

Jag vill därför för min del uttala, att det vore sorgligt och till skada för ungdomen, om en sådan förordning eller stadga skulle komma till gällande kraft.

Öfverläggningen förklarades avslutad.

Mötet beslöt besvara frågan med: *nej, ty derigenom blefve förhållandena sämre än de nu befintliga.*

Extra öfverläggningsämnet 3:

Bör icke en vikarierande gymnastiklärare, hvilken genomgått fullständig pedagogisk kurs vid Kongl. Gymnastiska Centralinstitutet, få, i likhet med vikarierande adjunkter, som fullgjort fordringarna för erhållande af ordinarie plats, beräkna tjensteår?

Kapten Balok: Den ekonomiska frågan har under mötet många gånger varit på tal, och den sammanhänger ganska nära med hvad jag här föreslagit, om det ock icke kommer att öfva något väsendtligt inflytande på flertalet af gymnastiklärares verksamhet, ty många, kanske flertalet, afgå innan de hunnit till pensionsålder.

Men jag tror, att det är alldeles rättvist, att något i detta hänseende göres. Om jag tager mig sjelf till exempel, började jag min lärareverksamhet som vikarie och gick som sådan i många år; jag visste aldrig, när den ordinarie läraren skulle afgå, han kunde hafva qvarstått i 10 å 20 år, och jag hade nött ut mina bästa krafter och aldrig kommit till pensionsålder, knappast till högre lönegrad.

Hvarför skall icke den vikarierande gymnastikläraren, då han fullgjort prestanda, liksom vikarierande adjunkter, få räkna sig till godo sitt vikariat? Om han tjenat in sina år till högre lönegrad såsom vikarie, har han gjort arbetet lika godt och ärligt, som om han varit ordinarie.

Jag hemställer därför till mötet, om det icke vill ena sig om ett yttrande i denna riktning, för att sålunda i någon mån för en och annan gymnast förbättra den ekonomiska ställningen genom att skaffa honom förr till en högre lönegrad och möjliggöra för honom att få pension.

Med denna fråga sammanhänger äfven, huruvida icke ordinarie lärare vid 3- och 5-klassiga läroverk skulle komma i åtnjutande af samma fördelar, för så vidt han blefve befordrad till högre allmänt läroverk. Detta torde kanske sedan särskildt komma att behandlas.

Mitt förslag gäller endast de vikarierande lärarne.

Löjtnant Åman: Jag är fullkomligt af samma mening som kapten Balck angående de vikarierande gymnastiklärarne.

Jag vill dock framhålla, huruvida man icke skulle kunna anse det lika berättigadt för de ordinarie lärarne vid 5-klassiga läroverk att få samma förmån att beräkna tjänsteår.

Jag tror, att han är fullkomligt lika berättigad dertill som den vikarierande gymnastikläraren.

Det är bra hårdt för en lärare, som tjänstgjort vid ett lägre läroverk 10 å 12 år, att, när han blir befordrad till ett högre läroverk, nödgas träda in i lägsta lönegraden. Han har kanske mången gång haft ett lika styft arbete som läraren vid ett högre läroverk. Det finnes 5-klassiga läroverk, der arbetet är fullt ut lika betungande som vid ett högre läroverk. Jag vill anföra t. ex. Strengnäs läroverk, der jag tror, att arbetet är mycket mindre betungande än vid något af Stockholms lägre läroverk.

Jag får därför föreslå, att, innan frågan går vidare, mötet ville först och främst besluta, att här såväl är fråga om vikarierande lärare som ordinarie lärare vid 5-klassiga läroverk.

Direktör Cleve: Det är alldeles klart, att om en lärare vid ett lägre läroverk har fullgjort alla de prestanda, som fordras för att åtaga sig ett högre läroverk, den tid han tjänstgjort vid det 3- eller 5-klassiga läroverket bör räknas honom till godo för erhållandet af högre lönegrad och pension.

Jag instämmer fullkomligt i såväl hvad kapten Balck som löjtnant Åman yttrat, men vill derjemte tillägga, att denna fråga är särskildt för undervisningen en högst viktig faktor. Derigenom att icke gymnastikläraren kan få beräkna tjänsteår från den tid han börjar tjänstgöra, utan först från det ögonblick han blir ordinarie — han kan hafva gått 10 å 15 år som extra — är det klart, att han icke kan uppnå det antal tjänsteår, som gifva rättighet till pension, medan han ännu har sina krafter kvar, till följd hvaraf inträffar, att vid läroverken kvarstå gamla gubbar, som äro långt ifrån dugliga att utöfva gymnastisk verksamhet. Då de emellertid icke kunna få någon pension, och då deras löneförmåner varit så usla, som de varit, har ingen hjerta att säga åt dem, att de ej längre få stå kvar, och de kunna ej heller köras bort. För undervisningen vore det därför en fördel, om de af kapten Balck och löjtnant Åman gjorda förslagen godkändes och komme till tillämpning.

Kapten **Balok**: Anledningen hvarför jag i mitt förslag icke äfven upptagit ordinarie gymnastiklärare vid lägre läroverk, var, att de flesta af dessa icke genomgått fullständig pedagogisk kurs. Jag tvekade därför att upptaga dem, ehuru jag instämmer med löjtnant Åman i det berättigade, att de, som äro gymnastiklärare vid lägre läroverk och derjemte genomgått fullständig pedagogisk kurs vid gymnastiska centralinstitutet, böra få beräkna sina tjänsteår.

Jag är särskildt tacksam för det tillägg, som direktör Cleve gjorde i afseende på tjänstedugligheten.

Kapten **Andersson**: Denna fråga inrymmer i sig ännu flera beaktansvärda synpunkter.

Jag ber få framhålla t. ex. huru origtigt, att icke säga rent af orättvist, det är, att en gymnastiklärare, som kommenderas på annat ställe i statens tjänst, och som sjelf är skyldig att aflöna den lärare, som under hans frånvaro sköter platsen, icke har rättighet att beräkna denna tid som tjänstetid. Jag behöfver icke påpeka, hvad jag här särskildt afser, nämligen huru en gymnastiklärare kommenderas till en gymnastiskola på Karlsborg, är borta ett helt år och, oaktadt han aflönat vikarien under denna tid, icke har rättighet att beräkna den vid uppflyttning i högre lönegrad.

Dessutom anser jag, att de lärare, som varit anstälde vid gymnastiska centralinstitutet såsom extra lärare, skola hafva rättighet att beräkna tjänsteår äfven för denna tid. Det skulle kunna tyckas, som om jag ville tala i egen sak; jag åstundar emellertid härmed icke något retroaktivt, utan jag vill blott framhålla, huru man kan vara gymnastiklärare oafbrutet i 20 år och likväl icke vara mer än i andra lönegraden.

Löjtnant **Åman**: Jag vill hemställa, huruvida icke kapten Balck skulle till sitt förslag vilja tillägga äfven lärare vid 5-klassiga läroverk, som fyllt kompetensvilkor.

Kapten **Balok**: Då jag begärde ordet förra gången, var det min afsigt att föreslå, att äfven ordinarie gymnastiklärare vid lägre läroverk, som fullgjort prestanda för tillträde till högre läroverk, skulle inrymmas i mitt förslag. Äfven vill jag föreslå, att extra lärare vid gymnastiska centralinstitutet inrymmas i förslaget.

Jag skulle vidare vilja hemställa, om icke mötet ville ena sig om en anhållan hos direktionen öfver gymnastiska centralinstitutet, att den måtte ingå till Kongl. Maj:t med en skrifvelse i denna sak, så att några åtgärder blefve vidtagna, ty genom att endast uttala oss i princip hjälpa vi icke våra kamrater.

Direktör **Cleve**: Då vi på gymnastikläraremötet i Jönköping uttalade oss för behovet af andra löneförmåner, tycker jag, att denna fråga vid detta tillfälle icke skall försummas utan framkomma på något sätt. Jag tycker därför att i resolutionen på denna fråga skulle kunna inrymmas en önskan, att direktionen öfver gymnastiska centralinstitutet måtte i en skrifvelse till Kongl. Maj:t framhålla behovet af höjda löneförmåner i allmänhet för de klenst aflönade gymnastiklärarne.

Kapten **Balok**: Ehuru jag mycket lifligt instämmer med direktör Cleve i önskan om förbättrade löner, undrar jag dock, om det är väl-

betänkt att sammanblanda denna fråga med den till behandling föreliggande. Jag tror det vore bättre, att den blef en själfständig fråga.

Öfverläggningen förklarades afslutad.

Mötet beslöt, att i en skrifvelse till direktionen öfver Kongl. Gymnastiska Centralinstitutet anhålla, att densamma ville hos Kongl. Maj:t göra framställning derom:

att extra lärare vid Kongl. Gymnastiska Centralinstitutet, vikarierande gymnastiklärare, äfvensom de vid lägre allmänt läroverk anställde gymnastiklärare, hvilka före denna anställning förvärfvat gällande kompetens till högre allmänt läroverk, böra i likhet med vikarierande adjunkter få beräkna tjensteår.

Extra öfverläggningsämnet 4:

Kunna de nu gällande löneförmånerna för gymnastiklärarne motsvara deras arbete och den utbildning, de för dessa lärareplatsers erhållande äro underkastade?

Direktör Cleve: Jag vill blott anföra, hvad jag förut har nämnt, att det kan synas vederbörande, såsom om vi vid närmare besinnande funno oss belåtna med de löner vi hafva. Då detta sannolikt icke är någon enda närvarandes tanke, förefaller det mig besynnerligt att visa en sådan ogrannlaga förnöjsamhet. Frågan kunde afskedas blott och bart med en erinran till det beslut, som fattades på gymnastikläraremötet i Jönköping.

Professor Törngren: Jag får erinra derom, att det i Jönköping icke fattades något beslut i denna fråga, utan då som nu kom lönefrågan på slutet, och då förslagsställaren icke der kom till något resultat med frågan, lemnades den till bestyrelsens försorg.

Direktör Cleve: Jag anser det vara en rekommendation för våra gymnastikläraremöten, att vi först afhandla alla frågor, som röra saken, och gömma till sist det, som rör oss personligen. Det behöfver blott omnämnas, att saken varit på tal, och sedan få vederbörande behandla den, som de behaga. Jag vill äfven hafva anført, att ingen uppträdde, som ansåg de nuvarande lönerna tillräckliga.

Löjtnanten Frih. Nauckhoff: Jag föreslår, att frågan bordlägges till nästa möte.

Direktör Cleve: Det kan hända, att större delen af oss svultit i hjel under tiden.

Öfverläggningen förklarades afslutad.

Mötet beslöt: att uppskjuta denna frågas behandling till nästa möte, men ville dock uttala, att frågan är i högsta grad behjertansvärd.

Alfabetisk förteckning öfver deltagarna i mötet.

- Andersson, H., Kapten, Helsingborg.
 Ankarcröna, C., Kapten, Stockholm.
 Balck, V., Kapten, Stockholm.
 Behrman, D:r.
 Bergqvist, F., Löjtnant, Kristinehamn.
 Bonnevie, Ch., Fröken, Danmark.
 Borg, W., Gymnastikdirektör, Lund.
 Bröndsted, J., Fröken, Danmark.
 Carlson, T., Fru, Stockholm.
 Cleve, C. J., Gymnastikdirektör, Linköping.
 Clod-Hansen, A., Med. doktor, Danmark.
 Cronhielm, O., Löjtnant, Grefve, Stockholm.
 Ekström, H., Kapten, Lund.
 Engelhardt, L., Fröken, Danmark.
 Fogelström, E., Fröken, Stockholm.
 Fröding, C. L., Löjtnant, Örebro.
 Geijer, K. R., Docent, Lund.
 Georgii, E., Professorska, Stockholm.
 Georgii, E., Fröken, Stockholm.
 Gustafson, F., Med. licentiat, Stockholm.
 Gårder, E., Sergeant, Norge.
 Hammarstrand, A., Fröken, Stockholm.
 Hartelius, T. J., Professor, Stockholm.
 Hartelius, J., Fröken, Stockholm.
 Heckner, A., Fröken, Borås.
 v. Heideman, G. W., Löjtnant, Stockholm.
 Holmberg, E., Fröken, Stockholm.
 Holmgren, F., Professor, Upsala.
 Hårdelin, A., Kapten, Hudiksvall.
 Högström, S., Fröken, Stockholm.

- Jacobsen, Premierlieutenant, Danmark.
 Kantzow, G., Löjtnant, Stockholm.
 Köhler, O., Simlärare, Stockholm.
 Levin, A., Med. licentiat, Stockholm.
 Lie, A., Fröken, Norge.
 Liedbeck, A., Ingeniör, Stockholm.
 Liedbeck, E., Fru, Stockholm.
 Liedbeck, H., Gymnastikdirektör, Stockholm.
 Lindh, E., Musikdirektör, Halmstad.
 Lindbæck, P. G. V., Kapten, Stockholm.
 Lindblad, A. G., Privatlärare, Stockholm.
 Lindgren, H., Literatör, Stockholm.
 Lindqvist, H., Fröken, Stockholm.
 Littorin, A., Kapten, Upsala.
 Lorenzen, Fröken, Norge.
 Lundholm, J., Fröken, Stockholm.
 Lyche, L., Fröken, Norge.
 Löwstädt, M., Fröken, Stockholm.
 Nauckhoff, L., Löjtnant, Friherre, Vesterås.
 Norell, M., Fröken, Stockholm.
 Norlander, C., Kapten, Lund.
 Oppegaard, G., Löjtnant, Norge.
 Petersson, A., Löjtnant, Wexiö.
 Pleijel, A. V., Gymnastikdirektör, Vestervik.
 Rosvall, M., Fröken, Stockholm.
 Rudebeck, A., Fröken, Upsala.
 Sahlsten, A., Fröken, Finland.
 Sandblad, Fröken, Stockholm.
 Schenström, R., Kapten, Kristinehamn.
 Schröder, I., Fröken, Danmark.
 Schmidt-Phiseldeck, W., Fröken, Danmark.
 Sommar, J. N., Kapten, Upsala.
 Sprinchorn, C. K. S., Rektor, Lund.
 Thruue, M., Fröken, Norge.
 Tillisch, B., Fröken, Norge.
 Törngren, L. M., Professor, Stockholm.
 Wallgren, S. A., Med. licentiat, Stockholm.
 Weideman, Fru.
 Wendt, J. P., Löjtnant, Karlstad.
 Wesenberg, I., Fröken, Norge.

Wettre, H., Löjtnant, Norge.

Wide, A., Med. doktor, Stockholm.

Wistrand, D' A., Löjtnant, Stockholm.

Vold, C., Fröken, Norge.

v. Zweigbergk, M. C. C., Fröken, Stockholm.

Åman, W., Löjtnant, Stockholm.

Öhman, A. M., Fröken, Stockholm.

Österlund, C. N., Löjtnant, Halmstad.

Summa 78 deltagare.

Rättelser.

Sid.	3,	rad	3	nedifrån står:	kan	<i>läs:</i>	kunna
»	7,	»	16	»	»	»	mötets
»	10,	»	5	»	»	»	undervisnings- skolor
»	11,	»	3	uppifrån	»	»	färdigheter
»	11,	»	15	nedifrån	»	»	kunna
»	13,	»	14	uppifrån	införes	kaptén	Silow
»	13,	»	8	nedifrån	»	kaptén	Silow och löjtnant Bergqvist
»	16,	»	16	uppifrån	<i>står:</i>	läraremötet	<i>läs:</i> läkaremötet
»	22,	»	8	nedifrån	»	sjelfva	» sjelf
»	36,	»	10	»	»	färdigheter	» färdighet
»	36,	»	7	»	»	kan	» kunna
»	36,	»	3	»	»	kan	» kunna
»	50,	»	14	»	»	dem	» den
»	51,	»	16	»	»	materialet	» materielen
»	64,	»	13	uppifrån	»	Springhorn	» Sprinchorn

